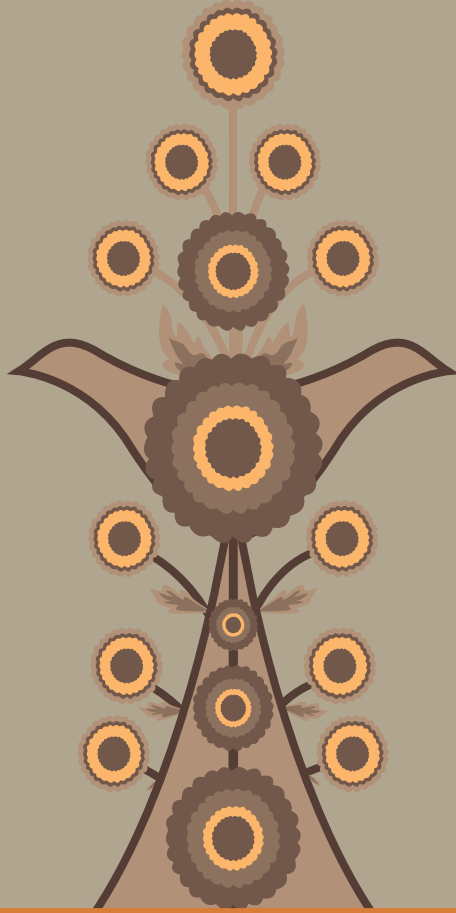

Funded by
the European Union

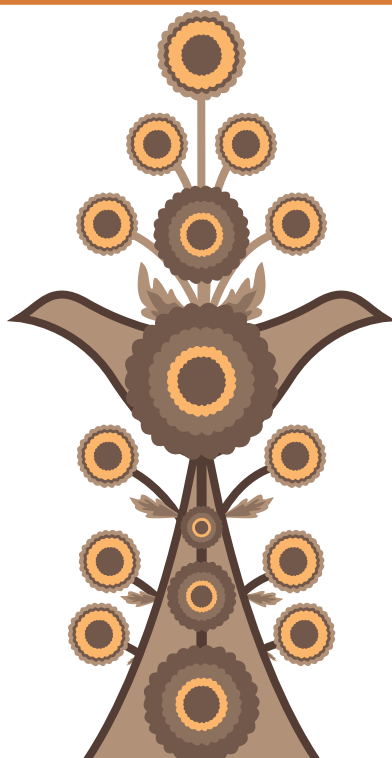

ЕТНОКУЛЬТУРА - СИЛА, ЩО ЄДНАЄ KULTURA ETNICZNA - SIŁA JEDNOCZĄCA

альбом матеріалів проєкту
«Спільна культурна спадщина:
відродження фольклору
на українсько-польському прикордонні»
album z materiałami z projektu
"Wspólne dziedzictwo kulturowe:
odrodzenie folkloru
na pograniczu ukraińsko-polskim"

Funded by
the European Union

ЕТНОКУЛЬТУРА - СИЛА, ЩО ЄДНАЄ KULTURA ETNICZNA - SIŁA JEDNOCZĄCA

альбом матеріалів проєкту
«Спільна культурна спадщина:
відродження фольклору
на українсько-польському прикордонні»
album z materiałami z projektu
"Wspólne dziedzictwo kulturowe:
odrodzenie folkloru
na pograniczu ukraińsko-polskim"

УДК 398.81:784](477.82)(075.8)

Упорядники:

Ольга Коенда, заступник директора з навчальної роботи Волинського фахового коледжу культури і мистецтв імені І.Ф.Стравінського Волинської обласної ради, доктор мистецтвознавства, доцент.

Ольга Чуріна, директорка Луцької музичної школи №1 імені Фридеріка Шопена, викладач-методист.

Етнокультура – сила, що єднає: альбом матеріалів проєкту «Спільна культурна спадщина: відродження фольклору на українсько-польському прикордонні».

Луцьк: Тенета, 2023. 134 с.

До альбому увійшли пісні, ігри та їхні описи, зібрані, транскрибовані та прокоментовані в межах реалізації проєкту «Спільна культурна спадщина: відродження фольклору на українсько-польському прикордонні», що фінансувався Європейським Союзом в межах Програми транскордонного співробітництва ЄІС Польща-Білорусь-Україна 2014-2020. Альбом включає нотні і текстові матеріали, які є результатом роботи польських та українських етнографів, та короткі відомості про носіїв фольклору та етнографів проєкту. Мета проєкту – збільшення привабливості культурної спадщини українсько-польського прикордоння шляхом активізації досліджень та промоції фольклорних традицій в обох регіонах, їх відтворення та передачі наступним поколінням, демонстрації позитивного впливу фольклору на емоційний стан людини. Записи велися на окремих вибраних локаціях Волинської області (Україна) та Люблінського воєводства (Польща). Вони використовувалися в процесі діяльності Літньої мистецької етношколи (11-18.06.2023, Воля-Угруська, Польща) та в програмі транскордонного фестивалю «Етнокультура – сила, що єднає» (17,25.06.2023, Луцьк, Україна). Дослідження наспівів, зафіксованих у результаті виконання завдань проєкту «Спільна культурна спадщина: відродження фольклору на українсько-польському прикордонні», підтвердило спільність цілого ряду ритмоструктурних типів, спостережених на території великого мелодіалектного ареалу, що простягається масивом Західного Полісся та Західної Волині, включно з землями українсько-польського прикордоння. З метою збереження автентичності, зібрані пісні та ігри викладені мовою оригіналу. Альбом призначений для широкого кола читачів – виконавців етнічної музики, викладачів, студентів мистецьких закладів освіти, усіх поціновувачів фольклорної мистецької спадщини.

УДК 398.81:784](477.82)(075.8)

© Департамент культури Луцької міської ради (Україна)

© Луцька музична школа №1 імені Фридеріка Шопена (Україна)

© Школа у Волі-Угруській (Польща)

УДК 398.81:784](477.82)(075.8)

Opracowanie:

Olha Komenda, zastępca dyrektora ds. naukowych Wołyńskiego College Kultury i Sztuk Pięknych im.Igora Strawińskiego Wołyńskiej Rady Obwodowej, doktor sztuk pięknych, docent.

Olha Czurina, dyrektor Łuckiej Szkoły Muzycznej nr 1 im.Fryderyka Chopina, nauczyciel akademicki, metodysta.

Kultura etniczna – siłą jednoczącą: album z materiałami z projektu „Wspólne dziedzictwo kulturowe: odrodzenie folkloru na pograniczu ukraińsko-polskim”.

Łuck: Teneta, 2023. 134 s.

Album zawiera pieśni, zabawy i ich opisy, zebrane, przepisane i skomentowane w ramach projektu "Wspólne dziedzictwo kulturowe: odrodzenie folkloru na pograniczu ukraińsko-polskim", finansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Współpracy Transgranicznej EIS Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020. Album zawiera materiały muzyczne i tekstowe będące efektem pracy polskich i ukraińskich etnografów, a także krótkie informacje o nosicielach folkloru i etnografach projektu. Celem projektu jest zwiększenie atrakcyjności dziedzictwa kulturowego pogranicza ukraińsko-polskiego poprzez intensyfikację badań i promocję tradycji folklorystycznych w obu regionach, odtwarzanie i przekazywanie ich przyszłym pokoleniom oraz wykazanie pozytywnego wpływu folkloru na stan emocjonalny człowieka. Nagrania zostały wykonane w wybranych miejscowościach w obwodzie wołyńskim (Ukraina) i województwie lubelskim (Polska). Zostały one wykorzystane w trakcie Letniej Artystycznej Szkoły Etno (11-18.06.2023, Wola Uhruska, Polska) oraz w programie transgranicznego festiwalu "Kultura etniczna - siła jednocząca" (17,25.06.2023, Łuck (Ukraina), Wola Uhruska (Polska)).

Badanie melodii nagranych w wyniku realizacji zadań projektu "Wspólne dziedzictwo kulturowe: odrodzenie folkloru na pograniczu ukraińsko-polskim" potwierdziło wspólność szeregu typów rytmicznych obserwowanych na terytorium dużego obszaru melodyjnego rozciągającego się na zachodnim Polesiu i zachodnim Wołyniu, w tym na ziemiach pogranicza ukraińsko-polskiego. W celu zachowania autentyczności, zebrane pieśni i zabawy prezentowane są w języku oryginalnym.

Album przeznaczony jest dla szerokiego grona odbiorców - wykonawców muzyki etnicznej, nauczycieli, studentów instytucji artystycznych oraz wszystkich koneserów folklorystycznego dziedzictwa artystycznego.

УДК 398.81:784](477.82)(075.8)

Wydział Kultury Rady Miejskiej w Łucku (Ukraina)
Szkoła Muzyczna nr 1 imienia Fryderyka Chopina w Łucku (Ukraina)
Zespół Szkół w Woli Uhruskiej (Polska)

ЗМІСТ / TREŚĆ

Передмова / Tłó 10 - 11

ПІСНІ ТА ІГРИ ЗАХІДНОЇ ВОЛИНИ ТА ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ PIEŚNI I ZABAWY ZACHODNIEGO WOŁYNIA I ZACHODNIEGO POLESIA

Весняно-літня обрядовість *Obrzędy wiosenne i letnie*

Ой ти соловейку	14
Бусле-буслойку	15
Ой травко-муравко	16
Сидить дрімля	17
У Галюні лужечок	18
Кремповеє колесо	19
Гало-Галочечко	20
Буслик	21
Вой те бабо	22
Рутойка	23
Ой весна ой красна	24
Летіли гуси	25
Ой зав'ю вінки	26
Ой минула вже зима	27
Катерина і Василь	28
Іди іди дощичку	29
Ой ти Семеночку	30
Крутевоє деревце	31
Ой летіла пава	32
Вийшла дівчина	33
Єдзе єдзе Жельман	34
Уже весна скресла	35

Лірика / Liryka

А вже ж вечор	36
Ой піду я до корчмоньки	37
Піду понад лугом	38
Ой як виражала	39
Кучерявая вербонька	40
Ой ти вишинько	41
Ой у лузі лузі	42
Ой журавку-журавку	43

Ігри / Gry

Жаба	44
Бабиця	45
Паля	46
Кріси	47
Закинути м'ячика у ямку	48
Подоляночка	49
Панас	50
Кум-кума, позич полотна	51 - 52
Пекар	53
Іди, іди дощичку	54

Коментарі / Uwagi

Пісенна спадщина / *Dziadziectwo piosenne* 56 - 69

Ігри / *Gry* 70 - 73

Відомості про інформантів / *Informacje o informatorach* 74 - 77

Відомості про етнографів / *Informacje o etnografach* 78 - 81

ДИТЯЧІ ІГРИ ТА ПІСНІ ЛЮБЕЛЬЩИНИ
PIOSENKI I ZABAWY DZIECIĘCE LUBELSZCZYZNY

Bawimy się w konopki	84
Jawor, jawor	85
Jedzie, jedzie pan Zelman	86
Koło graniaste cztere kanciaste	87
Mam chusteczkę haftowaną	88
My jesteśmy krasnoludki	89
Ole ole Janko	90
Stary niedźwiedź	91
Stoi różyczka	92
Z popielnika na Wojtusia	93
Zabawa w klasy	94-95
Berek	96-97
Ciuciubabka	98-99
Ciuciubabka	100-101
Czarny lud	102-103
Fajerka	104-105
Gąski gąski do domu	106-107
Gąski gąski do domu	108-109
Nóż	110-111
Pikar/Piekar	112-113
Pod Krakowem ampf ampf	114 -115
Pomidor	116-117
Ścianki	118-119
Zabawa w chowanego	120-121
Zabawa w chowanego	122-123

Informacje o informatorach / Відомості про інформантів	124-127
Informacje o etnografach / Відомості про етнографів	128-131

Передмова

Проект «Спільна культурна спадщина: відродження фольклору на українсько-польському прикордонні» фінансується Європейським Союзом в межах Програми транскордонного співробітництва ЄІС Польща-Білорусь-Україна 2014-2020. Він спрямований на вирішення спільної проблеми: недостатня промоція та зацікавленість культурною спадщиною українського та польського народів, що мешкають у поліському транскордонному регіоні.

Мета проєкту полягає у збільшенні привабливості культурної спадщини українсько-польського прикордоння шляхом активізації досліджень та промоції фольклорних традицій в обох регіонах, їх відтворення та передачі наступним поколінням, демонстрації позитивного впливу народного мелосу на емоційний стан людини.

Проект активізує дослідження спільних мотивів українсько-польського фольклору та впливу етномелодій на емоційний стан людини, сприятиме підвищенню зацікавленості дітей і молоді у вивченні та відтворенні фольклору через застосування інноваційних навчальних методик, покращить рівень представленості носіїв народного мелосу у суспільстві, забезпечить зростання кількості туристичних експедицій до транскордонного регіону Полісся з метою ознайомлення із фольклорною спадщиною. Нематеріальна культурна спадщина, що передається від покоління до покоління, постійно відтворюється спільнотами та групами і проявляється, зокрема, в усних традиціях, виконавському мистецтві, звичаях, обрядах, святкуваннях, знаннях і практиках, виховними й освітніми традиціями.

Одним із завдань проєкту є дослідження нематеріальної культурної спадщини (фольклорної), в частині пісенної та ігрової творчості (дитячі ігри) від носіїв Волинської області (UA) та гміни Воля-Угурська (PL). Результатом таких досліджень в межах проєкту є цей альбом.

Дослідження нематеріальної культурної спадщини здійснили десятеро (п'ятеро українських, п'ятеро польських) етнографів, які відвідали двадцять чотири (десять українських, чотирнадцять польських) носіїв фольклорної спадщини поліського прикордонного регіону, записали та опрацювали пісні, мелодії, дитячі ігри, поширені в ньому.

Альбом сформовано в межах реалізації проєкту «Спільна культурна спадщина: відродження фольклору на українсько-польському прикордонні», що фінансується Європейським Союзом в межах Програми транскордонного співробітництва ЄІС Польща-Білорусь-Україна 2014-2020.

Повну відповідальність за зміст альбому несуть: Департамент культури Луцької міської ради (Україна), Луцька музична школа №1 імені Фридерика Шопена (Україна), Школа у Волі-Угурській (Польща). Альбом за жодних обставин не може розглядатися як такий, що відображає позицію Європейського Союзу, ОУ або Спільного технічного секретаріату Програми транскордонного співробітництва ЄІС Польща-Білорусь-Україна 2014-2020.

Tło

Projekt "Wspólne dziedzictwo kulturowe: odrodzenie folkloru na pograniczu ukraińsko-polskim" jest finansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020 Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa. Projekt ma na celu rozwiązanie wspólnego problemu: niewystarczającej promocji i zainteresowania dziedzictwem kulturowym narodów ukraińskiego i polskiego zamieszkujących region przygraniczny Polesia.

Celem projektu jest zwiększenie atrakcyjności dziedzictwa kulturowego pogranicza ukraińsko-polskiego poprzez intensyfikację badań i promocję tradycji folklorystycznych w obu regionach, ich reprodukcję i przekazywanie następnym pokoleniom oraz wykazanie pozytywnego wpływu melodii ludowych na stan emocjonalny człowieka.

Projekt zintensyfikuje badania wspólnych motywów ukraińsko-polskiego folkloru i wpływu etnomelodii na stan emocjonalny człowieka, zwiększy zainteresowanie dzieci i młodzieży studiowaniem i odtwarzaniem folkloru poprzez wykorzystanie innowacyjnych metod nauczania, poprawi poziom reprezentacji nośników melodii ludowych w społeczeństwie oraz zapewni wzrost liczby wypraw turystycznych do przygranicznego regionu Polesia w celu zapoznania się z dziedzictwem folklorystycznym. Niematerialne dziedzictwo kulturowe, które jest przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez społeczności i grupy i przejawia się w szczególności w tradycjach ustnych, sztukach widowiskowych, zwyczajach, rytuałach, uroczystościach, wiedzy i praktykach oraz tradycjach edukacyjnych i szkoleniowych.

Jednym z celów projektu jest zbadanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego (folkloru), w zakresie twórczości pieśni i gier (gier dziecięcych) od nosicieli obwodu wołyńskiego (UA) i gminy Wola Uhruska (PL). Rezultatem tych badań w ramach projektu jest niniejszy album. Badanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego zostało przeprowadzone przez dziesięciu (pięciu ukraińskich, pięciu polskich) etnografów, którzy odwiedzili dwudziestu czterech (dziesięciu ukraińskich, czternastu polskich) nosicieli dziedzictwa folklorystycznego pogranicza Polesia, nagrali i przetworzyli pieśni, melodie i zabawy dziecięce powszechne w regionie.

Album powstał w ramach projektu "Wspólne dziedzictwo kulturowe: odrodzenie folkloru na pograniczu ukraińsko-polskim", finansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Współpracy Transgranicznej EIS Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020.

Wyłączną odpowiedzialność za treść albumu ponosi: Wydział Kultury Rady Miejskiej w Łucku (Ukraina), Szkoła Muzyczna nr 1 im. Fryderyka Chopina w Łucku (Ukraina), Zespół Szkół w Woli Uhruskiej (Polska). Album w żadnym wypadku nie może być traktowany jako odzwierciedlenie poglądów Unii Europejskiej, IZ lub Wspólnego Sekretariatu Technicznego Programu Współpracy Transgranicznej EIS Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020.

Ой ти соловейку

Помірно

1. Ой ти со - ло - вей - ку ра - ння - я - пта - шей - ко

ра - ння - я пта - шей - ко. Гу!

2. Ой чого так рано із вирію вийшов.
3. Не сам же я вийшов Господь мене вислав.
4. Господь мене вислав ще й ключики видав.
5. Зимоньку замкнути літо одомкнути. Гу!

Komentarz: pieśń należy do pieśni kalendarzowych i obrzędowych cyklu wiosennego. Była śpiewana wiosną zarówno przez dorosłych, jak i dzieci, aby przyspieszyć nadejście ciepła i odpędzić zimę.

**Із записів Алли Опейди
Записано з голосу Марії Никитюк
1933 р. н.,
с. Садів Луцького району*

**Z nagrań Ally Opejdy
Nagrane z głosu Mariji Nykytiuk
urodzonej w 1933 roku,
wieś Sadiw rejonu luckiego*

Бусле буслойку

Помірно

1. Бус - ле бус - ле бус - лой - ку
не вий гніз - до на лю - дой - ку.

2. Буде льодок розтавати
Твоє гніздо розбивати.
3. Бусле бусле буслойку
Не вий гніздо на сосонці.
4. Будуть сосонку рубати
Твоє гніздо розбивати.

Опис гри:

Дівчатка беруться за руки, ходять колом і співають.
У той час одна з дівчат в середині кола походить та високо підіймає ноги, імітуючи бусла.
Потім вибирає когось із гурту на своє місце, а сама стає в коло.

Опис гри:

Dziewczynki trzymają się za ręce, chodzą w kole i śpiewają. W tym samym czasie jedna z dziewcząt w środku koła chodzi i podnosi wysoko nogi (naśladując bociana). Następnie wybiera kogoś z grupy na swoje miejsce i staje w kręgu.

**Із записів Алли Опейди
Записано з голосу Марії Никитюк
1933 р. н.,
с. Садів Луцького району*

**Z nagrań Ally Opejdy
Nagrane z głosu Mariji Nykytiuk
urodzonej w 1933 roku,
wieś Sadiw rejonu łuckiego*

Ой травко муравко

Помірно

1. Ой трав - ко му - рав ко

2. Чи на те - бе
3. Чи гу - сой - ки

Ой трав - ко му - рав - ко

2. Чи на те - бе не - по - го
3. Чи гу - сой - ки по - ши

Ой чо - го ж ти не зе - ле - ней - [ка].

2. Чи на тебе непогодойка
Дрібний дощик невигодойка.
3. Чи гусойки пощипали
Чи парубки потоптали.

Komentarz: pieśń należy do pieśni kalendarzowych i obrzędowych cyklu wiosennego.

**Із записів Сергія Шулгача
Записано з голосу Галини Богдан
1948 р. н.,
с. Боратин Луцького району*

**Z nagrań Serhija Szulhacza
Nagrane z głosu Halyny Bohdan
urodzonej w 1948 roku,
wieś Boratyn rejonu łuckiego*

Сидить дрімля

Не поспішаючи

1. Си - дить дрім - ля під ку - же - лим гей гей під ку - же - лим.

2. Вставай дрімку мате їде гей гей пириїде.
3. Сидить дрімко під кужелим гей гей під кужелим.
4. Вставай дрімку батько їде гей гей пириїде.
5. Сидить дрімка під кужелю гей гей під кужелю.
6. Вставай дрімко милий їде гей гей милий їде.
7. Дрімка стала схопилася гей гей схопилася.
8. За мілого вчіплася гей гей вчіплася.

Кomentarz: ukraińska piosenka ludowa o leniwej dziewczynie.

**Із записів Сергія Шульгача
Записано з голосу Галини Богдан
1948 р. н.,
с. Боратин Луцького району*

**Z nagrań Serhija Szulhacza
Nagrane z głosu Halyny Bohdan
urodzonej w 1948 roku,
wieś Boratyn rejonu łuckiego*

У Галюні лужечок

Рухливо

1. У Га-лю - ні лу-же-чок, там три ря - ди пта-ше-чок
по-між ни - ми зо-зуть-ка, по-між ни - ми си-вень-ка.

2. А десь взявся соколик а десь взявся сизенький
Всіх пташечок розігнав зозуленьку сподобав.
3. Просилася зозулька просилася сивая
Пусти мене соколе пусти мене сивенький.
4. А я тебе не пущу тобі крильця розпущу
На горбочку у селі там дівочок три ряди.
5. Поміж ними Катруся поміж ними молода
Ой десь взявся Іванко ой десь взявся молодий.
6. Всіх дівочок розігнав Катрусечку собі взяв
А я тебе не пущу тобі косу розпущу.

Komentarz: pieśń należy do pieśni kalendarzowych i obrzędowych cyklu wiosennego.

**Із записів Алли Опейди
Записано з голосу Марії Никитюк
1933 р. н.,
с. Садів Луцького району*

**Z nagrań Ally Opejdy
Nagrane z głosu Mariji Nykytiuk
urodzonej w 1933 roku,
wieś Sadiw rejonu łuckiego*

Кремповеє колесо

В темпі кроку

1. Крем - по - ве - є ко - ле - со кру - гом се - ла
хо - ди - ло кру - гом се - ла хо - ди - ло

2. Кругом села ходило
Всім по гривню ділило.
3. А їдному півтора
В його дівка молода.
4. Кремповеє колесо
Згубив хлопець пояса.
5. А дівчина ридає
Поясочка шукає.
6. Ой віддайте пояса
Бо я дівка хороша
Як червоная рожа.

Komentarz: pieśń należy do pieśni kalendarzowych i obrzędowych cyklu wiosennego.

**Із записів Алли Опейди
Записано з голосу Марії Никитюк
1933 р. н.,
с. Садів Луцького району*

**Z nagrań Ally Opejdy
Nagrane z głosu Mariji Nykytiuk
urodzonej w 1933 roku,
wieś Sadiw rejonu łuckiego*

Гало-Галочечко

Швиденько

1. Га - ло - Га - ло - чеч - ко по - по - ва до - чеч - ко
й ус - та - ла ра - не - сень - ко й у - ми - лась бі - ле - сень - ко.

2. Голівку причесала панчошки пов'язала
Ой возьмуся я в боки покажу свої скоки.

3. Ой піду до Дунаю де дівчата гуляють
Виберу собі дівку як калину в барвінку.

4. Виберу собі другу як зелену ялину
Возьму за рученьку та поведу до танку.

Komentarz: pieśń należy do pieśni kalendarzowych i obrzędowych cyklu wiosennego.

**Із записів Алли Опейди
Записано з голосу Марії Никитюк
1933 р. н.,
с. Садів Луцького району*

**Z nagrań Ally Opejdy
Nagrane z głosu Mariji Nykytiuk
urodzonej w 1933 roku,
wieś Sadiw rejonu łuckiego*

Буслик

Грайливо

Бус-лик по го - ро - ду хо - дить бус - ле - ня - ток сво - їх во - дить
По - кло - ни - вся він ни - зень - ко ви - брав бу - сле - ня од - не - ньке

По - кру - тив - ся по круж - ляр раз два три та - ну - ю - вав

Опис гри:

Діти стають в коло співаючи.
В середині кола «Бусол» робить рухи по тексту
і вибирає на своє місце когось з кола, кого вподобає.

Opis gry:

Dzieci stoją w kole i śpiewają. W środku kręgu „Bocian” wykonuje ruchy zgodnie z tekstem i wybiera kogoś z kręgu na swoje miejsce.

**Із записів Алли Опейди
Записано з голосу Марії Никитюк
1933 р. н.,
с. Садів Луцького району*

**Z nagrań Ally Opejdy
Nagrane z głosu Mariji Nykytiuk
urodzonej w 1933 roku,
wieś Sadiw rejonu łuckiego*

Войте бабо

Швидко

Вой те ба - бо вой те ста - ра вєдь - мо

За - пря - гай - мо єдь - мо за гра - ни - цю по пша - ни - цю

По - ки в не - бі вид - но не по і - ду. Вой!

Опис гри: Діти стають в коло та вибирають «бабу».
Діти стають на відстані від «баби» і співають дражнячись:

Вой те бабо

Вой те стара вєдьмо

Запрягаймо єдьмо

За границу по пшаницю

«Баба» відповідає:

Не поїду.

Діти підходять ще ближче і знову співають дражнячись, щоб «баба» почала їх ловити. Кого зловить – той стає «бабою»

Opis gry: Dzieci stoją w kole i wybierają „babcię”.

Dzieci stoją w pewnej odległości od „babci” i śpiewają, „Babcia” odpowiada.

Dzieci podchodzą jeszcze bliżej i znów śpiewają, przekomarzając się, tak że babcia zaczyna je łapać.

Ten, kto je złapie, zostaje „babcią”.

**Із записів Сергія Шульгача
Записано з голосу Галини Богдан
1948 р. н.,
с. Боратин Луцького району*

**Z nagrań Serhija Szulhacza
Nagrane z głosu Halyny Bohdan
urodzonej w 1948 roku,
wieś Boratyn rejonu łuckiego*

Рутойка

Наспівно

1. На на - шій ю - лой - ци ди - во - чок ря - до - чок
Го - й ди - во - чок ря - до - чок.

2. Найстарша дивойка молода Марійка гой молода Марійка.
3. Молода Марійка рутойку сіяла гой рутойку сіяла.
4. Рутойку сіяла пісеньки співала гой пісеньки співала.

Komentarz: piosenka należy do pieśni kalendarzowych i obrzędowych cyklu wiosennego.

**Із записів Алли Опейди
Записано з голосу Марії Никитюк
1933 р. н.,
с. Садів Луцького району*

**Z nagrań Ally Opejdy
Nagrane z głosu Mariji Nykytiuk
urodzonej w 1933 roku,
wieś Sadiw rejonu łuckiego*

Ой весна ой красна

Рухливо

1. Ой вес - на ой крас - на по - під лі - сом іш - ла.

Гой - (ой) - я гой - (ой) - я по - під лі - сом іш - ла.

2. По-під лісом ішла фартушечком трясла гой - (ой) - я гой - (ой) - я фартушечком трясла.
3. Фартушечком трясла всім тепло принесла гой - (ой) - я гой - (ой) - я всім тепло принесла.
4. Малим діточкам пучечки плести гой - (ой) - я гой - (ой) - я пучечки плести.
5. Малим дівочкам цівочки сукати гой - (ой) я, гой - (ой) - я цівочки сукати.
6. Зрослим дівочкам кросинці сукати гой - (ой) - я гой - (ой) - я кросинці сукати.
7. Малим хлопчикам корівець гонити гой - (ой) - я гой - (ой) - я корівець гонити.

Komentarz: pieśń należy do pieśni kalendarzowych i obrzędowych cyklu wiosennego.

**Із записів Алли Опейди
Записано з голосу Марії Никитюк
1933 р. н.,
с. Садів Луцького району*

**Z nagrań Ally Opejdy
Nagrane z głosu Mariji Nykytiuk
urodzonej w 1933 roku,
wieś Sadiw rejonu łuckiego*

Летіли гуси

1. Ле - ті - ли - гу - си га - га - ю - чи ра - но не ра - но га - га - ю - чи.

2. За ними другі співаючи рано не рано співаючи.
3. У нас дівчата чорнобривії рано не рано чорнобривії.
4. Летіли гуси всегливії рано не рано всегливії.
5. А в нас дивойки як картойки рано не рано як картойки.
6. А вони самі моторнії рано не рано моторнії.
7. А в них спуднички всі краснії рано не рано всі краснії.
8. А в них хустойки квітчастії рано не рано квітчастії.

Кomentarz: pieśń należy do pieśni kalendarzowych i obrzędowych cyklu wiosennego.

**Із записів Алли Опейди
Записано з голосу Марії Прус
1952 р. н.,
с. Сьомаки Луцького району*

**Z nagrań Ally Opejdy
Nagrane z głosu Mariji Prus
urodzonej w 1952 roku,
wieś Siomaki rejonu łuckiego*

Ой зав'ю вінки

Помірно

1. Ой зав' - ю він - ки тай на всі свят - ки ра - но - ра - но

Ой на всі свят - ки на всі праз - ни - ки та й ра - нь - ко.

2. А в бору сосна колихалася рано рано
Дівча парубка дожидалося та й на святки.
3. А я в луг піду я вінок зав'ю рано рано
Ой зав'ю вінок своєму милому та й на Трійцю.

Komentarz: pieśń kupały należy do pieśni kalendarzowych i obrzędowych cyklu letniego.

**Із записів Ольги Коменди
Записано з голосу Ольги Подвернюк
1941 р. н.,
с.Веселе Луцького району*

**Z nagrań Olhy Komendy
Nagrane z głosu Olhy Podwerniuk
urodzonej w 1941 roku,
wieś Wesele rejonu łuckiego*

Ой минула вже зима

Жваво

1. Ой ми - ну - ла вже зи - ма сні - гу льо - ду вже не - ма

Ой не - ма ой не - ма сні - гу льо - ду вже не - ма.

2. Прилетіли журавлі соловесчки малі
Ой малі ой малі соловесчки малі.
3. Лугом квіточки цвітуть вівци травку вже пасуть
Ой пасуть ой пасуть вівци травку вже пасуть.
4. Нумо разом співаймо весну-красну вітаймо
Вітаймо вітаймо весну-красну вітаймо.

Кomentarz: pieśń należy do pieśni kalendarzowych i obrzędowych cyklu wiosennego. Śpiewali ją wiosną zarówno dorośli, jak i dzieci, aby przyspieszyć nadejście ciepła i przepędzić zimę.

**Із записів Алли Опейди
Записано з голосу Марії Прус
1952 р. н.,
с. Сьомаки Луцького району*

**Z nagrań Ally Opejdy
Nagrane z głosu Mariji Prus
urodzonej w 1952 roku,
wieś Siomaki rejonu łuckiego*

Катерина і Василь

Моторно

1. Ка - те - ри - на і Ва - сіль пос - ва - ри - лись за ки - сіль

Ой Ва - си - лю Ва - си - лю не їж мо - го ки - се - лю.

2. А Оксана і Тимош посварились за куліш
Ой Тимоше Тимошу не їж мого кулешу.

3. А Марина та Дем'ян посварились за бур'ян
Ой Дем'яне Дем'яну не рви мого бур'яну.

Опис гри:

Грали гру декілька пар (8-10)

Перемагала та пара, яка витримувала найшвидший темп.

Співаючи, дівчата та хлопці крутилися в парі
на витягнуті (навхрест) руки по колу (навкруг себе).

Пара, яка не змогла витримати швидкого темпу - виходила з гри.

Opis gry:

w grę grało kilka par (8-10). Wygrywała para, która utrzymała najszybsze tempo. Podczas śpiewu dziewczęta i chłopcy obracali się w parach z wyciągniętymi rękami (na krzyż) w kole (wokół siebie). Para, która nie była w stanie utrzymać szybkiego tempa, odpadała z gry.

**Із записів Алли Опейди
Записано з голосу Марії Прус
1952 р. н.,
с. Сьомаки Луцького району*

**Z nagrań Ally Opejdy
Nagrane z głosu Mariji Prus
urodzonej w 1952 roku,
wieś Siomaki rejonu łuckiego*

Іди іди дощику

Моторно

1. І - ди і - ди до - щи - ку по - мий мо - ї гор - щи - ки

По - мий мо - ї гор - щи - ки то я зва - рю бор - щи - ку.

2. Помий мої горщики то я зварю борщину
Та й поставлю на вербі щоби пили горобці.
3. Та й поставлю на вербі щоби пили горобці
Горобейко прилетів пить борщину не схотів.
4. Горобейко прилетів пить борщину не схотів
Не схотів пить борщину бо неміті горщики.
5. Іди іди дощику помий мої горщики
Помий мої горщики то я зварю борщину.

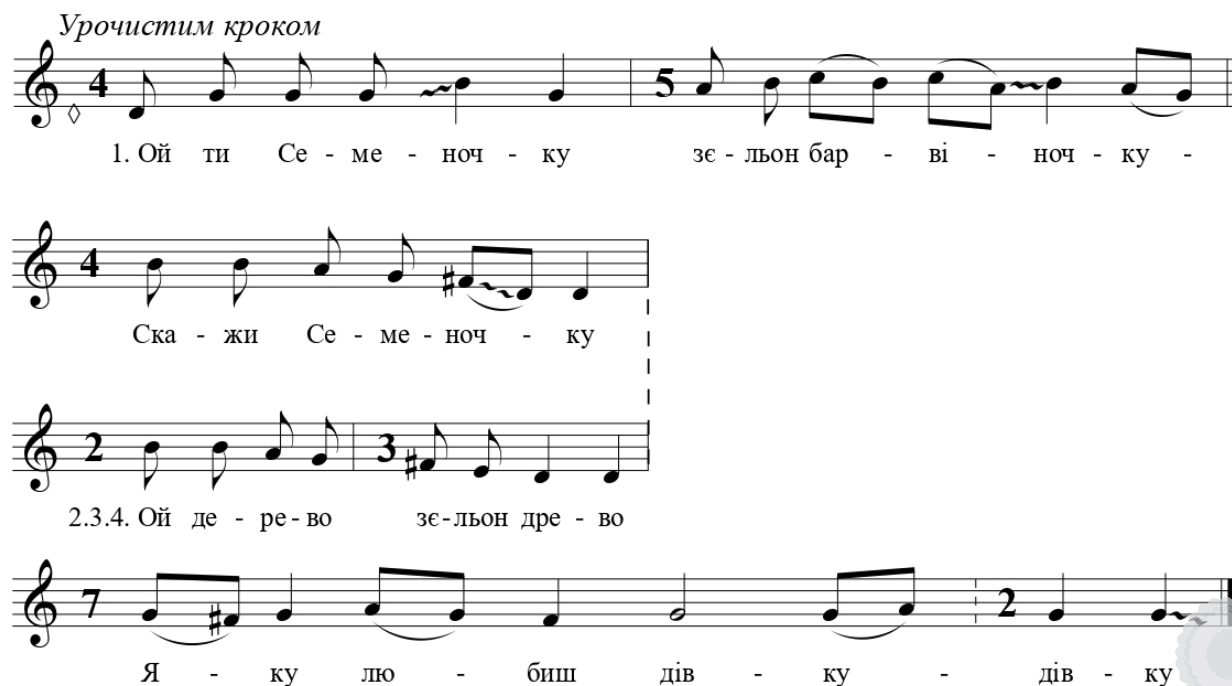
Komentarz: należy do pieśni kalendarzowych i obrzędowych cyklu wiosenno-letniego. Jest to piosenka-zabawa dla dzieci w wieku przedszkolnym i młodszych uczniów.

**Із записів Алли Опейди
Записано з голосу Марії Прус
1952 р. н.,
с. Сьомаки Луцького району*

**Z nagrań Ally Opejdy
Nagrane z głosu Mariji Prus
urodzonej w 1952 roku,
wieś Siomaki rejonu łuckiego*

Ой ти Семеночку

Урочистим кроком

1. Ой ти Се - ме - ноч - ку зє - льон бар - ві - ноч - ку -

Ска - жи Се - ме - ноч - ку

2.3.4. Ой де - ре - во зє - льон дре - во

Я - ку лю - биш дів - ку - дів - ку

2. Я люблю в'Оксану черевички куплю
Ой дерево зельон древо черевички кушлю.
3. А в'Оксана каже я Семена люблю
Ой дерево зельон древо я Семена люблю.
4. Я Семена люблю сорочечку виш'ю
Ой дерево зельон древо сорочечку виш'ю.

Кomentarz: pieśń należy do pieśni kalendarzowych i obrzędowych cyklu wiosennego. Dziewczęta prowadzą taniec podczas śpiewu.

**Із записів Сергія Шульгача
Записано з голосу Галини Богдан
1948 р. н.,
с. Боратин Луцького району*

**Z nagrań Serhija Szulhacza
Nagrane z głosu Halyny Bohdan
urodzonej w 1948 roku,
wieś Boratyn rejonu łuckiego*

Крутевоє деревце

Поспішаючи

Кру - те - во - є де - рев - це кру - те - во - є
де - рев - це що раз ви - ще вго - ру йде що - раз ви - ще
вго - ру йде що - раз ви - ще вго - ру йде.

The musical score is written on three staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 4/4 time signature. The tempo/mood is indicated as 'Поспішаючи' (Allegretto). The melody consists of quarter and eighth notes. The second staff continues the melody with a 2/4 time signature. The third staff concludes the piece with a 4/4 time signature and a double bar line.

2. Що раз вище ходило
Усіх хлопців ділило.

3. Тому й тому по копі
А Миколі півтора
Бо дівчина молода.

Komentarz: pieśń należy do pieśni kalendarzowych i obrzędowych cyklu letniego.

*Із записів Ольги Коменди
Записано з голосу Ольги Подвернюк
1941 р. н.,
с. Веселе Луцького району

*Z nagrań Olhy Komendy
Nagrane z głosu Olhy Podwerniuk
urodzonej w 1941 roku,
wieś Wesołe rejonu łuckiego

Ой летіла пава

Помірно

Ой ле - ті - ла па - ва се - ред се - ла впа - ла

Ой ле - ті - ла па - ва

ві - ю по - ві - ю се - ред се - ла впа - ла.

2. Серед села впала милого шукала
Серед села впала вію повію милого шукала.

Komentarz: pieśń rodzinna należy do pieśni kalendarzowych i obrzędowych cyklu letniego.

**Із записів Софії Пасюк
Записано з голосу Олени Куденьчук
1929 р. н.,
с. Шурин Луцького району*

**Z nagrań Pasiuk Sofiji
Nagrane z głosu Oleny Kudenczuk
urodzonej w 1929 roku,
wieś Szczuryn, rejonu łuckiego*

Вийшла дівчина

В ритмі кроку

1. Вий - шла дів - чи - на вий - шла дів - чи - на.

На ви - гін гу - ля - ти се - бе по - ка - за - ти вий-шла дів - чи - на.

2. В неї сукня
Як сонечко сяє як мак процвітає
В неї сукня.
3. В неї фартух
Як море широке як Дунай глибокий
В неї фартух.
4. В неї хустка
Як барвінок в маю як калина в гаю
В неї хустка.
5. В неї чобіт
Як курка сокоче як півень дрібоче
В неї чобіт.

Коментарз: піе́снь нале́жы до піе́сни календарзowych і обрз́дowych цыклу wiosennego, wykonywanych po Wielkanocy.

**Із записів Алли Опейди
Записано з голосу Марії Прус
1952 р. н.,
с. Сьомаки Луцького району*

**Z nagrań Ally Opejdy
Nagrane z głosu Mariji Prus
urodzonej w 1952 roku,
wieś Siomaki rejonu łuckiego*

Єдзе єдзе Жельман

Швиденько

1. Є - дзе є - дзе Жель - ман Є - дзе є - дзе є - го брат
Є - дзе є - дзе Жель - ма - но - ва вшист - ка ро - ді - на.

2. А що хце Жельман
А що хце єго брат
А що хце Жельманова
Вшистка родзіна?
3. Панну хце Жельман
Панну хце єго брат
Панну хце Жельманова
Вшистка родзіна.

Кomentarz: pieśń-gra należy do pieśni kalendarzowych i rytualnych cyklu letniego.

**Із записів Сергія Шульгача
Записано з голосу Валентини Андрущенко
1951 р. н.,
с. Княгининок Луцького району*

**Z nagrań Serhija Szulhacza
Nagrane z głosu Walentyny Andruszchenko
urodzonej w 1951 roku,
wieś Kniahynynok rejonu łuckiego*

Уже весна скресла

З рухом

У - же вес - на скрес - ла у - же вес - на скрес - ла.

1. Ко - ро - боч - ку з ве - ре - тьон - ца - ми

А дру - гу - ю з чер - вон - ца - ми. 1.2.3.

4. А па - руб - кам по - ду - доч - ці

Що - би гра - ли та й по ву - лоч - ци. Гу! 4.

Для завершення

У - же вес - на скрес - ла що ти нам при - нес - ла?

The musical score is written in treble clef with a key signature of one flat (B-flat). It starts in 4/4 time and changes to 6/8 time for the first two verses. The first verse is a simple melody. The second and third verses have a more complex melody with a repeat sign and first, second, and third endings. The fourth verse has a similar melody but ends with a double bar line and a 4-measure rest. The final line is a simple melody in 4/4 time.

2. Старим бабам по куділиці
Молодицям по чепчику.
3. А дівочкам по серпаночку
Щоб бігали на весняночки.
4. А парубкам по дудочці
Щоби грали та й по вулочци.

Komentarz: pieśń należy do pieśni kalendarzowych i obrzędowych cyklu wiosennego.

**Із записів Алли Опейди
Записано з голосу Марії Прус
1952 р. н.,
с. Сьомаки Луцького району*

**Z nagrań Ally Opejdy
Nagrane z głosu Mariji Prus
urodzonej w 1952 roku,
wieś Siomaki rejonu łuckiego*

А вже ж вечор

Повільно, імпровізаційно

1. А вже ж ве - чор а вже ж ве - чор вже сон - це за хма - ри
Роз - ходь - мо - ся та мій ро - де ду - до - му по - ма - [ло].

2. Бо то гроши не полова трудно зарубити
Як знайдеця та рід з родом лигенько пропити.

Komentarz: pieśń należy do pieśni rodzinnych i domowych. Zwykle śpiewają ją mężczyźni i kobiety podczas spotkań rodzinnych.

**Із записів Алли Опейди
Записано з голосу Марії Прус
1952 р. н.,
с. Сьомаки Луцького району*

**Z nagrań Ally Opejdy
Nagrane z głosu Mariji Prus
urodzonej w 1952 roku,
wieś Siomaki rejonu łuckiego*

Ой піду я до корчмоньки

Помірно

1. Ой пі - ду я до корч - монь - ки
го - рі - лонь - ки на - п'ю - ся
Бід - на мо - я го - ло - вонь - ка
до ко - го ж я при - ту - лю - [ся].

2. Ой піду ж я та й до сини та й до синовихати
Невістонька сину каже непотрібна твоя мати.

Komentarz: piosenka należy do pieśni rodzinnych i domowych.

**Із записів Ольги Коменди
Записано з голосу Марії Бойко
1944 р. н.,
с. Веселе Луцького району*

**Z nagrań Olhy Komendy
Nagrane z głosu Mariji Bojko
urodzonej w 1944 roku,
wieś Wesele rejonu łuckiego*

Піду понад лугом

Помірно

1. Пі - ду по - над лу - гом дів - чи - ну шу - ка - ти
не знай - шов дів - чи - ни знай - шов куш - ка - ли - ни.

2. Калиноньку ломлю смородину ріжу
Ох я вдову люблю діток ненавиджу.
3. Не журись козаче моїми дітками
Ти підеш косити вони з грабельками.
4. Ти будеш косити вони загібати
А я молоденька порядок давати.
5. А як вечір прийде вдова косу чеше
Козак коло неї солов'єм щебече.
6. Вдова моя люба вдова моя мила
Чи є краща в світі за тебе дівчино.

Komentarz: piosenka należy do piosenek rodzinnych i domowych.

**Із записів Ольги Коменди
Записано з голосу Ольги Подвернюк
1941 р. н.,
с. Веселе Луцького району*

**Z nagrań Olhy Komendy
Nagrane z głosu Olhy Podwerniuk
urodzonej w 1941 roku,
wieś Wesele rejonu łuckiego*

Ой як виражала

Повільно

1. Ой як ви - ра - жа - ла пла - ка - ла ри - да - ла

Ой ко - ли ж ти мій си - но - чку вер - ниш до - до - мо - [чку]

2. Ой вернуса мамцю вернуса додому
Як виросте яре жито на гуроді твому.
3. Росло росло жито та й стало скакати
Ждала ждала мати сина та й стала плакати.

Кomentarz: piosenka należy do pieśni rodzinnych i domowych.

**Із записів Софії Пасюк
Записано з голосу Олени Куденьчук
1929 р. н.,
с. Шурин Луцького району*

**Z nagrań Pasiuk Sofiji
Nagrane z głosu Oleny Kudenczuk
urodzonej w 1929 roku,
wieś Szczuryn, rejonu łuckiego*

Кучерявая вербонька

Повільно

1. Ку - че - ря - ва - я вер - вонь - ка на яр по - хи - ли - ла - ся

чи мій ми - лий та - кий гар - ний що я так влю - би - ла - ся.

2. Я в нього влюбилася з чотирнадцяти годов
Не одну ніч не спала аж до чотирьох часов.
3. Відкрий мамцю віконечко нехай повіє холодок
Чути милого гармошку ще й подружки голосок.
4. Я з подружкою дружила з одной чашки чай пила
А подружка змінила мене з милим розвела.
5. Ой кину ж я ключі в море нехай вони купаються.
Дала милому свободу нехай дурак шатається.

Komentarz: pieśń należy do pieśni rodzinnych i domowych.

**Із записів Ольги Коменди
Записано з голосу Марії Бойко
1944 р. н.,
с. Веселе Луцького району*

**Z nagrań Olhy Komendy
Nagrane z głosu Mariji Bojko
urodzonej w 1944 roku,
wieś Wesele rejonu łuckiego*

Ой ти вишинько

Помірно

1. Ой ти ви - шинь - ко ти чи - ре - шинь - ко

Ой ко - ле ж ти зий - шла. ко - ли ви - ро - сла.

2. Я зимою зийшла літом веросла
На Дунай у викно похилелася
До дівчени в викно похилелася.
3. До дівчени в вікно й похилелася
А дівчена від сну пробуделася.
4. А дівчена від сну пробуделася
Пригадала собі з кем любелася.
5. З кем любелася з кем кухалася
Та в вишневому саду присягалася.

Кomentarz: piosenka należy do piosenek rodzinnych i domowych.

**Із записів Софії Пасюк
Записано з голосу Олени Куденьчук
1929 р. н.,
с. Шурин Луцького району*

**Z nagrań Pasiuk Sofiji
Nagrane z głosu Oleny Kudenczuk
urodzonej w 1929 roku,
wieś Szczuryn, rejonu łuckiego*

Ой у лузі лузі

Помірно, речитативно

1. Ой у лу - зі лу - зі - гей там зи - ле - на тра - ва

Співно

Тим во - на зи - ле - на Ой що близь - ко - во - да.

*фрагмент підголоска

мо - ло - да.

2. Тим вона зилена гей ой що близько вода
За хурошим мужом то й жінка молода.
3. За хурошим мужом гей то й жінка молода
Вона виходила за нові ворота.
4. Вона виходила гей за нові ворота
Вона виводила вороного й коня.
5. Вона виводила гей вороного коня
Напувала коника та й з нового відра.
6. Ой коню мій коню гей чом водиці не п'єш
Молодий козаче не по правді й живеш.
7. Молодий козаче гей не по правді живеш
Темна ніч настане сам до другої йдеш.
8. Темна ніч настане гей сам до другої йдеш
Мені молоді та й жалю завдаєш.
9. Ой у лузі в лузі гей там зилена трава
За хорошим мужом то й жінка молода.

Komentarz: piosenka należy do pieśni rodzinnych i domowych.

**Із записів Софії Пасюк
Записано з голосу Марії Олексюк
1937 р. н.,
с. Зміїнець Луцького району*

**Z nagrań Sofiji Pasiuk
Nagrane z głosu Mariji Oleksiuk
urodzonej w 1937 roku,
wieś Zmijinięc rejonu łuckiego*

Ой журавку-журавку

Помірно

1. Ой жу - рав - ку - жу - рав - ку ой жу - рав - ку - жу - рав - ку

Чо - го - кра - чіш що - ран - ку?

Кінець

Не зна - ти - ме ро - ди - на.

2. Ой як мені не кричать
Як так високо літять.

3. Пуличу я по саду
Свою матір згадаю.

4. Мене мати згадає
Як вечерять сідає.

5. Одна ложка лишня є
Десь у мене дочка є.

6. Відбилася від роду
Як той камінь у воду.

7. Упав камінь та й лижить
На чужині горе жить.

8. Ни дай Боже заболить
Нема кому пожалить.

9. Ни дай Боже помирать
Нема кому пухувать.

10. Пухуває чужий край
А матьонці буде жаль.

11. Пухуває чужина
Не знатиме родина.

Komentarz: piosenka należy do piosenek rodzinnych i domowych.

**Із записів Софії Пасюк
Записано з голосу Марії Олексюк
1937 р. н.,
с. Зміїнець Луцького району*

**Z nagrań Sofiji Pasiuk
Nagrane z głosu Mariji Oleksiuk
urodzonej w 1937 roku,
wieś Zmijinięc rejonu łuckiego*

Жаба

Тривалість: залежить від кількості учасників.

Вимоги до місцевості: рівна ділянка землі, на якій добре видно малюнки, накреслені паличкою, або тротуар.

Вік учасників: підходить для дітей початкових класів, переважно грали дівчата.

Необхідні предмети: паличка для креслення квадратів або інший загострений предмет, камінчик або «кідашка» – шматочок від розбитого глиняного посуду, бажано з малюнком. «Кідашка» мала гладеньку поверхню, що давало змогу її власнику вдаліше її просовувати, а візерунок додавав ще й краси.

Правила гри: Весною, коли сніг зійде, учасники малювали палицею великі квадрати, як гра у класики. Кожен знаходив собі «кідашку» і її по черзі кидали у середину квадрата. Скачучи на одній нозі, підсовували «кідашку», щоб вона потрапила у наступний квадрат. Вигравав той, хто першим проскакав з «кідашкою» по квадратах. За правилами гри програвали ті учасники, камінчик яких виходив за межі квадрату або ті, хто збивалися скакати на одній нозі.

Żaba

Czas trwania: zależy od liczby uczestników.

Wymagania terenowe: płaski teren, na którym rysunki z patyków są dobrze widoczne lub chodnik.

Wiek uczestników: odpowiednia dla dzieci ze szkół podstawowych, głównie dziewcząt.

Potrzebne przedmioty: patyk do rysowania kwadratów lub inny spiczasty przedmiot, kamyk lub „kidaszka” – kawałek potłuczonej ceramiki, najlepiej ze wzorem. „Kidaszka” miała gładką powierzchnię, co pozwalało jej właścicielowi na skuteczniejsze pchanie, a wzór dodawał piękna.

Zasady gry: Wiosną, gdy śnieg stopniał, uczestnicy rysowali patykiem duże kwadraty, jak w grze w klasyki. Każda osoba znajdowała „kidaszkę” i na zmianę rzucała ją na środek kwadratu. Podskakując na jednej nodze, przesuwali „kidaszkę”, aby dostać się do następnego kwadratu. Wygrywał ten, kto jako pierwszy przeskoczył przez kwadraty z „kidaszką”. Zgodnie z zasadami gry przegrawali ci uczestnicy, których kamyk wyszedł poza plac lub ci, którzy zblądzili skakać na jednej nodze.

**Гра записана від Таліни Боймук
1956 р. н.,
уродженки села Мощаниця Луцького району
Запис зроблено Людмилою Мірошниченко-Гусак*

** Gra została nagrana przez Talinę Bojmuk
urodzoną w 1956 r.,
mieszkanekę wsi Moszczanica w rejonie łuckim
Nagrywała Ludmiła Miroszniczenko-Gusak*

Бабіця

Тривалість: поки не набридне.

Вимоги до місцевості: закрите приміщення – кімнати оселі.

Вік учасників: грали хлопці та дівчата початкових класів.

Необхідні предмети: полотняна хустинка чи шматок тканини.

Правила гри: Взимку, в хаті дітлахи вибирали когось одного з-поміж себе і зав'язували йому очі. Того, хто ловив із зав'язаними очима, називали «бабіця». Усі інші учасники гри тихенько ходили по кімнаті чи присідали, ухилялися, щоб їх не впіймали. «Тако ходиш і ловиш. І хто кого зловив, то вже він бабіця».

Babycia

Czas trwania: do znudzenia.

Wymagania dotyczące lokalizacji: przestrzeń wewnętrzna – pokoje w domu.

Wiek uczestników: grają chłopcy i dziewczęta ze szkoły podstawowej.

Wymagane przedmioty: lniana chusteczka lub kawałek materiału.

Zasady gry: Zimą w domu dzieci wybierały spośród siebie jedną osobę i zawiązywały jej oczy. Ten, kto łowił z zawiązanymi oczami, nazywany był „babycią”. Pozostali uczestnicy zabawy chodzili cicho po pokoju lub kucali, robiąc uniki, by nie dać się złapać. „Chodzisz i łapiesz tako. A ten, kogo ty złapałeś, jest „babycią”.

**Гра записана від Таліни Боймук
1956 р. н.,
уродженки села Мощаниця Луцького району
Запис зроблено Людмилою Мірошниченко-Гусак*

** Gra została nagrana przez Talinę Bojmuk
urodzoną w 1956 r.,
mieszkanekę wsi Moszczanica w rejonie łuckim
Nagrywała Ludmiła Miroszynczenko-Gusak*

Пáля

Тривалість: не обмежена.

Вимоги до місцевості: вулиця, куток.

Вік учасників: грали хлопці та дівчата.

Необхідні предмети: довгі палиці і одна коротка.

Правила гри: навесні виходили на куток села, малювали рівну лінію. Стоячи за лінією, кожен учасник викладав свою палку на ногу (на носок) і кидав вперед так, щоб подалі відкинути. Хто найближче до лінії кинув, той уже буде стояти біля «Пáля» – маленької палочки, яку ставили за метрів п'ять чи й далі. І той, хто стоїть біля «Пáля», – захищає її. Всі учасники кидають свої палиці, намагаючись збити «Пáля». Коли палки впали і не збили «Пáля», то їх потрібно підбігти і забрати. А той, хто сторожить, має зачепити, торкнутися учасника. Той, кого торкнули, чи той, хто збив «Пáля», повинен тепер її сторожити і стояти біля того «Пáля».

Pala

Czas trwania: nieograniczony.

Wymagania dotyczące lokalizacji: ulica, róg.

Wiek uczestników: grają chłopcy i dziewczęta.

Potrzebne przedmioty: długie kije i jeden krótki kij.

Zasady gry: wiosną wychodzili na róg wioski i rysowali linię prostą. Stojąc za linią, każdy uczestnik kładł swój patyk na stopie (palcu) i rzucał go do przodu tak, aby wyrzucić go jak najdalej. Ten, kto rzucił najbliżej linii, stawał obok „Pala” – małego kija, który był umieszczony w odległości pięciu metrów lub więcej. A ten, kto stoi obok „Pala”, – chroni go. Wszyscy uczestnicy rzucają swoimi kijami, próbując strącić „Pala”. Kiedy patyki spadną i nie strącą „Pala”, należy podbiec i je podnieść. A ten, kto pilnuje musi dotknąć uczestnika. Osoba, która została dotknięta lub strąciła kij, musi go teraz pilnować i stać przy nim.

**Гра записана від Таліни Боймук
1956 р. н.,
уродженки села Мощаниця Луцького району
Запис зроблено Людмилою Мірошниченко-Гусак*

** Gra została nagrana przez Talinę Bojmuk
urodzoną w 1956 r.,
mieszkanek wsi Moszczanica w rejonie łuckim
Nagrywała Ludmiła Miroszynczenko-Gusak*

Кріси

Вимоги до місцевості: рівна ділянка землі, на якій добре видно малюнки, накреслені паличкою або тротуар.

Вік учасників: для дітей 6-8 років.

Необхідні предмети: паличка для креслення квадратів або інший загострений предмет, камінчик.

Правила гри: учасники малюють палицею квадрати, може бути шість чи вісім. Кожен знаходить собі камінчик. Діти по черзі кидають камінчик, щоб влучити в середину квадрата. Тоді, підскакуючи на одній нозі, підсовують камінчик так, щоб він залетів у наступний квадрат. Виграє той, хто першим пройде по квадратах. За правилами гри програють ті учасники, камінчик яких вийде за межі квадрату чи опиниться на лінії стику.

Krisy

Wymagania dotyczące terenu: płaski teren, na którym rysunki z patyków są dobrze widoczne lub chodnik.

Wiek uczestników: dla dzieci w wieku 6-8 lat.

Wymagane przedmioty: patyk do rysowania kwadratów lub inny spiczasty przedmiot, kamyk.

Zasady gry: uczestnicy rysują patykiem kwadraty, może ich być sześć lub osiem. Każda osoba znajduje kamyk.

Dzieci na zmianę rzucają kamykiem tak, aby trafił w środek kwadratu.

Następnie, podskakując na jednej nodze, przesuwają kamyk tak, aby wylądował w następnym kwadracie.

Wygrywa ten, kto jako pierwszy przejdzie przez wszystkie kwadraty.

Zgodnie z zasadami gry

przegrywają uczestnicy, których kamyk wylądował poza kwadratem lub na wspólnej linii.

**Гра записана від Марії Лищук
1937 р. н.,
мешканки села Криничне Луцького району
Запис зроблено Людмилою Мірошниченко-Гусак*

**Gra została nagrana przez Mariji Łyszczuk
urodzoną w 1937 roku,
mieszkanekę wsi Kryniczne w rejonie łuckim
Nagrywała Ludmiła Miroszniczenko-Gusak*

Закинути м'ячик у ямку

Вимоги до місцевості: рівна ділянка землі.

Вік учасників: для дітей 6-10 років, можна й одному гратися.

Необхідні предмети: м'ячик, зроблений з шерсті корови (коли корови линяли, скубли шерсть і м'яли її, м'яли, поки не утвориться м'ячик).

Правила гри: У землі робили невеликі ямки (чотири, п'ять, а то й шість) поблизу одна від іншої. Діти качали того м'ячика, щоб у ямку закотити. Хто потрапить м'ячиком в ямку, той виграв. Хто не потрапить – той програв. Через те, що м'ячик з шерсті був легенький, то влучити в ямку було складно.

Wrzuć piłkę do dołka

Wymagania terenowe: płaski kawałek ziemi.

Wiek uczestników: dla dzieci w wieku 6-10 lat, ale mogą bawić się same.

Potrzebne przedmioty: piłka zrobiona z krowiej wełny (kiedy krowy się linieją, zgarniały wełnę i zgniatały ją, zgniatały, aż powstała piłka).

Zasady gry: W ziemi robiono małe dołki (cztery, pięć lub nawet sześć) blisko siebie.

Dzieci toczyły piłkę, aby wtoczyć ją do otworu. Kto wrzucił piłkę do dziury, wygrał.

Jeśli nie, przegrał.

Ponieważ piłka była wykonana z wełny była lekka, trudno było trafić do dołka.

**Гра записана від Марії Лищук
1937 р. н.,
мешканки села Криничне Луцького району
Запис зроблено Людмилою Мірошниченко-Гусак*

**Gra została nagrana przez Mariji Łyszczuk
urodzoną w 1937 roku,
mieszkanekę wsi Kryniczne w rejonie łuckim
Nagrywała Ludmiła Miroszniczenko-Gusak*

Подоляночка

Вимоги до місцевості: вулиця, відкрита місцевість, де можна утворити коло.

Вік учасників: для дошкільнят і дітей молодшого шкільного віку.

Правила гри: учасники (бажано більше п'яти) стають у коло, беруться за руки, ходять

по колу й співають пісеньку:

«Десь тут була Подоляночка,
Десь тут була красна панночка.

Тут вона впала, тут вона припала, до землі припала.

Встань, встань, Подоляночко!

Да возьмися в боки. Поскачи вскоки».

Когось з дівчат обирали Подоляночкою, вона ходила в колі й обирала наступного учасника на своє місце. Гра починалася спочатку.

Podolanoczka

Wymagania: ulica, otwarty teren, na którym można utworzyć koło.

Wiek uczestników: dla przedszkolaków i uczniów szkół podstawowych.

Zasady gry: uczestnicy (najlepiej więcej niż pięciu) stoją w kole, trzymają się za ręce,

chodzą dookoła i śpiewają piosenkę:

«Десь тут була Подоляночка,
Десь тут була красна панночка.

Тут вона впала, тут вона припала, до землі припала.

Встань, встань, Подоляночко!

Да возьмися в боки. Поскачи вскоки».

Jedna z dziewczynek zostaje wybrana jako Podolanoczka, obchodzi krąg i wybiera następną uczestniczkę, która zajmuje jej miejsce, a gra zaczyna się od nowa.

**Гра записана від Марії Лищук
1937 р. н.,
мешканки села Криничне Луцького району
Запис зроблено Людмилою Мірошниченко-Гусак*

**Gra została nagrana przez Mariji Łyszczuk
urodzoną w 1937 roku,
mieszkanekę wsi Kryniczne w rejonie łuckim
Nagrywała Ludmiła Mirosznychenko-Gusak*

Панас

Тривалість гри: без обмежень.

Вимоги до місцевості: вулиця.

Вік учасників: діти 6-10 років.

Правила гри: учасники вибирають з поміж себе того, хто буде «Панасом». «Панас» має заплющити очі, чи йому зав'язують їх хустинкою, й кажуть: «Лови, Дід Панас! Лови нас!». І він ходить, і ловить. Він шукає доти, доти когось знайде. Опісля уже той, кого знайдуть, шукати буде.

Panas

Czas trwania gry: bez ograniczeń.

Wymagania terenowe: ulica.

Wiek uczestników: dzieci w wieku 6-10 lat.

Zasady gry: uczestnicy wybierają między sobą, kto będzie „Panaseм”. „Panaseм” musi zamknąć oczy lub zasłonić je chustką i powiedzieć: „Łap”, „Dziadku Panas! Złap nas!”. A on idzie i łapie. Szuka, aż kogoś znajdzie. A potem to już ten, kogo znajdzie, będzie szukał dalej.

**Гра записана від Марії Лищук
1937 р. н.,
мешканки села Криничне Луцького району
Запис зроблено Людмилою Мірошніченко-Гусак*

**Gra została nagrana przez Mariji Łyszczuk
urodzoną w 1937 roku,
mieszkanekę wsi Kryniczne w rejonie łuckim
Nagrywała Ludmiła Miroszniczenko-Gusak*

Кум-кума, позич полотна

Примовки.

В гарну погоду навесні діти робили з паперу човники, пускали на воду.

Півники кукурікають, зузультка кує, пташечки співають. Весело.

Жаба каже:

«Кум-кума, позич полотна!

Бо дитинка вмерла.

Нема чим нарадити,

Ножок накрити.

Було не Гандресити і не Гандросити

А кужілку кундосити».

При цьому виконували жартівливі пісеньки:

Два медмеді, два медмеді

Горох молотили,

Два півники, два півники

До млина носили.

Цап меле, цап меле

Коза насипає.

А горобчик – файний хлопчик

У скрипочку грає.

А ворони, добри-жони

Пошли танцювати.

Злетів крук, схопив друк,

Пушов пудганяти.

**Гра записана від Марії Лищук*

1937 р. н.,

мешканки села Криничне Луцького району

Запис зроблено Людмилою Мірошниченко-Гусак

Kum-kuma, pożycz mi płótno

Powiedzenia.

Przy ładnej wiosennej pogodzie dzieci robiły łódki z papieru i wypuszczały je na wodę.

Koguty pieją, kukułka kuka, ptaki śpiewają. Było wesoło.

Żaba mówi:

„Кум-кума, позич полотно!

Бо дитинка вмерла.

Нема чим нарадити,

Ножок накрити.

Було не Гандресити і не Гандросити

А кужілку кундосити”.

Śpiewaliśmy żartobliwe piosenki:

Два медмеді, два медмеді

Горох молотили,

Два півники, два півники

До млина носили.

Цап меле, цап меле

Коза насипає.

А горобчик – файний хлопчик

У скрипочку грає.

А ворони, добри-жони

Пошли танцювати.

Злетів крук, схопив друк,

Пушов пудганяти.

**Gra została nagrana przez Mariji Łyszczuk urodzoną w 1937 roku, mieszkankę wsi Krynychne w rejonie łuckim Nagrywała Ludmiła Mirosznychenko-Gusak*

Пекар

Вимоги до місцевості: рівна ділянка землі, на якій добре видно малюнки, накреслені паличкою.

Вік учасників: для дітей 8-12 років.

Необхідні предмети: паличка для креслення квадратів або інший загострений предмет, маленька паличка – «курдупель».

Правила гри: гру грали хлопці й дівчата. Вони малювали квадрат на землі чи вирізали його контури на траві. Біля квадрата робилася невеличка заглибина, на краї якої клалася маленька паличка. Знизу під цю паличку треба було щось підкласти, і таким чином підняти паличку й відбити її чим подальше від квадрата. Натомість інший учасник підбігав до маленької палички й намагався закинути її у квадрат. Якщо хто далеко відіб'є паличку, то відповідно треба й далеко її кидати назад до квадрата. А той, хто попаде паличкою в квадрат – той вибиває іншого учасника з гри. Гра грається доти, доки залишається один учасник.

Piekarz

Wymagania terenowe: płaski teren, na którym rysunki z patyków są dobrze widoczne.

Wiek uczestników: dla dzieci w wieku 8-12 lat.

Wymagane przedmioty: patyk do rysowania kwadratów lub inny spiczasty przedmiot, mały patyk – „kurdupel”.

Zasady gry: w grę grali chłopcy i dziewczęta. Rysowali kwadrat na ziemi lub wycinali jego kontury na trawie. W pobliżu kwadratu robiono małe wgłębienie, a na jego krawędzi kładziono mały patyk. Coś musiało być umieszczone pod kijem od dołu, a tym samym podnieść patyk i strącić go z placu. W zamian inny uczestnik podbiegał do małego patyka i próbował wrzucić go do kwadratu. Jeśli ktoś strącił patyk, wówczas musiał rzucić go dalej z powrotem do kwadratu. A ten, kto zdobędzie kwadrat z patykiem, wyrzuca innego uczestnika z gry. Gra toczy się tak długo, aż pozostanie tylko jeden uczestnik.

**Записана від Андрія Мірошніченка
1947 р. н.,
уродженця села Баківці Луцького району
Запис зроблено Людмилою Мірошніченко-Гусак*

**Gra została nagrana przez Andrija Mirosznychenka
urodzonego w 1947 r.,
mieszkańca wsi Bakiwci w rejonie łuckim
Nagrywała Ludmiła Mirosznychenko-Gusak*

Іди, іди дощику

Дитяча пісня-закличка

Виконувалася дітьми на вулиці, коли йшов дощ, щоб він припинився, або навпаки, якщо потрібно було дощу, а він не йшов:

Іди, іди дощику!

Іди, іди дощику!

Зварим тобі борщику,

В зеленім горщику.

Тобі каша, а нам борщ,

Щоб густіший падав дощ!

Padaj, padaj deszczu

Piosenka dla dzieci i okrzyk bojowy

Śpiewana przez dzieci na zewnątrz, gdy padał deszcz, aby przestał padać, lub odwrotnie, gdy chciało się deszczu, ale nie padało:

Іди, іди дощику!

Іди, іди дощику!

Зварим тобі борщику,

В зеленім горщику.

Тобі каша, а нам борщ,

Щоб густіший падав дощ!

**Записана від Андрія Мірошниченка
1947 р. н.,
уродженця села Баківці Луцького району
Запис зроблено Людмилою Мірошниченко-Гусак*

**Gra została nagrana przez Andrija Miroszniczenka
urozonego w 1947 r.,
mieszkańca wsi Bakiwci w rejonie łuckim
Nagrywała Ludmiła Miroszniczenko-Gusak*

Коментарі до проєкту Пісенна спадщина

Ольга Коменда

Музично-етнографічне дослідження, організоване в рамках грантового проєкту «Спільна культурна спадщина: відродження фольклору на українсько-польському прикордонні» проводилося в селах Луцького та Ковельського районів Волинської області. Воно було зосереджено на виявленні пісень весняно-літнього циклу та ліричних (звичайних). Таке завдання було зумовлено рядом умов, в тому числі слабким станом дослідження весняно-літнього і ліричного репертуару на заданій території. Пісні записувалися від носіїв поважного віку, хоча міра збереження традиції тепер є невисокою.

Західнополіські та західноволинські пісні весняного циклу належать до малодосліджених. Більшість етнологів відзначають суттєві методологічні труднощі при їх вивченні у зв'язку з великою різноманітністю пісенних форм і відповідно проблематичністю визначення ритмоструктурних типів. Тож враховуючи цей факт, а також локальність проведеної експедиційної роботи, було прийнято рішення поглянути на цей репертуар, передусім, з точки зору поширених музичних форм. Серед таких — звичайні строфічні, строфоїдні, однорядкові, дворядкові, чотирирядкові, строфічні з рефреном, строфічні з приспівом та зразки кільцевої форми, подані за принципом – від простіших до складніших.

Одиничним зразком однорядкової строфічної форми є наспів з гуканкою «Ой ти соловейку». Це — дванадцятискладовий вірш з повтореним останнім сегментом (V66 : Маββ1 : R111122), відзначений строгою простотою будови та одночасно варіантністю мелодичного розвитку. Повтор поетичного сегмента у музичному плані вирішений варіантно. (Тут і далі для позначення особливостей віршування, мелоритміки, меліки наспівів використовуємо найпростіші загальні та спеціальні знаки формалізації, систематизовані у праці Богдана Луканюка «Ритмічна варіаційність у пісенному фольклорі», (Львів, 2016: 173–178).

Дворядкові строфічні форми представлені шістьма наспівами. Серед них — імпровізаційна закличка «Бусле-буслойку» (V442 : Маβαβ : R2211|1122) з помітними явищами ампліфікації, мовними інтонаціями та імпровізаційним викладом. Цікаво, що її сюжет (про розорене гніздо) нагадує відому чумацьку пісню «Ой горе тій чайці».

Інший зразок — «Ой травко муравко» (V4444 : МАВВ1 : R1111|2222) з дворядковою поетичною строфою, з двічі повтореним першим рядком, ампліфікованим віршем, імпровізованою ритмікою і трирядковою музичною формою, модальною хордною системою, виразними ознаками кварто-квінтової змінності, нетемперованим

інтонуванням. Ще інший — «Сидить дрімля», що є прикладом дворядкової строфи з рефреном, повтором другого сегмента (V44 p2 4 : R1111|1122|12|1122) та ознаками тетратоніки.

До цієї ж групи належить наспів «У Галюні лужечок» (V432 : Маβγδ : R1122|113). На його близькість до весільних пісень вказує паралелізм розгортання сюжету (зозулька / соколик = Катруся / Іванко). Незважаючи на традиційність строфіки і ясність ритмічної структури, в ладовому відношенні цей наспів відзначений рисами мажоромінору, відчуттям прихованої функціональності, в метричному плані — акцентністю.

Дворядкову поетичну строфу, яка розспівується за рахунок повторення другого рядка тексту з новою мелодією на трирядкову музичну форму, представляє пісня «Кремповеє колесо» (V43 43 : МА В Г : R1111|112).

Дворядкову строфічну форму спостерігаємо також у пісні «Гало-Галочечко» (V662 : Мааββ : R1112|13), однак, як свідчить сюжет, що належить до «подолянкової» моделі, її наспів може бути також редукованим варіантом кільцевої форми.

Єдиним прикладом чотирядкової строфи є наспів «Буслик» (V442 432 : Маβ аβ γδ εζ : R1111 1111|1111 112), витриманий в акцентному ритмі.

Так само одиничним зразком оригінального строфоїда є пісня-гра з елементами діалогу «Вой те бабо». Вона будується на багатократному мелодико-ритмічному варіюванні шестискладового ампліфікованого мотиву (V6п : МАА1А2А3... : R111122) в акцентному ритмі і належить до хордних модальних структур, з елементами мелодекламації, яскраво вираженої моторності, вигуками, глісандо, ознаками кварто-квінтової змінності.

Чотири зразки із записаних пісень відносимо до строфічної форми з внутрішньострофовим рефреном, три з яких — однорядкові з повторами заключних сегментів. Це рогулька «Рутойка» (V66 p1 6 : Маβ рγ δ : R11111|3), що містить рефрен-вигук «Гой», після якого ще раз повторюється вербальний текст другого сегмента, проте з новим мелодичним варіантом. Це веснянка «Ой весна ой красна» (V66 p6 6 : Маа рβ а1 : R1121|12), побудована на основі розспівування шестискладового сегмента. Це також пісня «Летіли гуси» (V54 p5 4 : Маβ рβ β1 : R11111|1112), що має серединний рефрен «рано-не-рано», завдяки якому її можна розглядати як волочебну. Про схожі речі пише Юрій Рибак у дисертації «Обрядові пісні Верхньоприп'ятської низовини (мелотипологія — мелогеографія — культурогенеза)». На думку вченого, «рефрен "рано-не-рано" у верхньоприп'ятській традиції можна вважати співвідносним із самим поняттям "ранцювання", дарма що спільнокореневі відповідники досить поширені в різноманітних обрядових піснях Великого Полісся» (Рибак, 2005: 61).

До пісень цієї ж групи (з рефреном) відносимо також дворядкову строфічну русальну (кустову) пісню «Ой зав'ю вінки» (V55 p4 55 p4 : Маа рβ γγ рδ : R11112|1123), яка містить два рефрени — «рано-рано» та «та й раненько» вкінці першого рядка і вкінці другого рядка відповідно.

Власне приспиви, як повторювані частини форми більшого обсягу, спостережено у чотирьох наспівах, які є підстави відносити до зразків більш пізнього походження. Серед них — пісня «Ой минула вже зима» (V43 43 П33 43 : Маβ аγ Пδδ1 аγ : R1111|112), дворядкова строфічна форма з приспівом, яку однак можна розглядати також як редуковану кільцеву у зв'язку з тим, що ритмомелодика приспіву у його першому реченні (δδ1) має ознаки ритмізованого «ходу», а у другому (аγ) є мелодизованою, частково повторюючи звороти «зачину». На пізнє походження цього наспіву вказує також акцентний ритм, елементи мажоромінору, рух мелодії по звуках тризвука. До пісень цієї групи належить також наспів «Катерина і Василь» (V43 43 П43 43 : Маβ аβ Пγδ γδ : R1111|112), з притаманною йому акцентністю, поєднанням ладових ознак модальності (тетрахорд), тональності (мажор) та повторністю невеликих мотивів. Схожа віршова і мелодикоритмічна структура лежить в основі наспіву «Іди іди дощику» (V43 43 П43 43 : Маβ аβ Пγδ εδδ1 : R1111|211), для якого притаманно широке використання прийомів повторності та акцентного ритму. Найскладнішою і найбільш оригінальною у цій групі пісень є русальна «Ой ти Семеночку» з приспівом і рефреном в межах приспіву (V66 П446 : Маβ Пγγδ : R11122|1111), що є досить складною композиційно і має риси кільцевої форми, передусім виражені як співвідношення співності в крайніх розділах і моторності в середині форми), а також — досить яскраві ознаки наскрізного розвитку. Варто також відзначити, що реальна ритмічна організація пісні містить чимало різноманітних пролонгацій у завершенні фраз, тому, на перший погляд, є досить далека від типу. В ладовому відношенні наспів виявляє риси модальних хордних структур, з помітними ознаками кварто-квінтової ладової змінності, в т. ч. субтонами, явищами нетемперованого інтонування.

Ознаки повноцінної великої кільцевої форми наявні у кустових піснях «Крутевое деревце» (V343 X43 K43 : M3aa Xa1a1 Ka : R32222|112 X1111|112) та «Ой летіла пава» (V366 X66 K6 : M3aβ Xγγ Kβ : R111122). Кільцеву форму мають також веснянка «Вийшла дівчина» (V355 X66 K5 : M3aa1 Xββ1 Ka1 : R11112|11111) та, за словами Ю. Рибачка (2005: 61), поширена під впливом писемної традиції польської школи напливова веснянка-гра «Єдзе єдзе Жельман» ("Żelman") (V35 X3333 K5 : R21122), з моторною мелодикою та модальною ладовою структурою (трихорд з субсекундою).

Натомість наспів «Уже весна скресла» (V366 X44 K66 : M3aa Xβγβγ Каа : R111122|1111) представляє собою редуковану кільцеву форму. Співачка виконує зачин лише на початку веснянки, а кінцівку — лише в її кінці. Таким чином, вона «обрізає» строфу з двох боків в основній частині наспіву, водночас «обрамляє» нею увесь наспів, що відображається і мелодичною «репризністю» форми. Середина (Хід) містить ознаки ампліфікації на різних етапах розгортання наспіву. Епізодично вживається гуканка. У цілому форма складає враження мішаної, такої, що поєднує в собі риси строфічної заклички, про що свідчить початковий текст — звертання до весни та наявність гуканки — та кільцевої форми гаївки (рогульки).

Переважна більшість записаних веснянолітніх наспівів належать до сфери часокількісного метроритму, частіше дольного. Однак серед закличок зустрічаються і зразки рубатного ритму («Ой ти соловейку»).

Поширеними є модальні звукоряди, серед них — переважно хордні структури: трихорди («Уже весна скресла»), тетрахорди («Ой ти соловейку», «Бусле-буслойку», «Іди іди дощику», «Кремповеє колесо»), пентахорди («Гало-Галочечко», «Рутойка», «Летіли гуси», «Буслик», «Крутевоє деревце». Рідше зустрічаються тонічні структури, скоріше як один з елементів комбінованої системи («Ой весна ой красна», «Ой зав'ю вінки»). Ще рідше — комбіновані системи, в яких модальні ладові утворення поєднуються з мажороміномом. Наприклад, у пісні «Ой летіла пава» початковий сегмент представляє собою трихорд з субквартою, проте його подальший варіантний розвиток підкреслює неодноразово вживаний низький сьомий ступінь, що з'являється разом з елементами функціональності і, таким чином, вносить у наспів риси гармонічного мінору.

До елементів ладової змінності в аналізованих наспівах належить субкварта («Уже весна скресла», «Іди іди дощику», «Кремповеє колесо», «Ой летіла пава»), поширена кварто-квінтова змінність («Вийшла дівчина», «Зав'ю вінки»).

Серед особливостей гуртового виконання, окрім унісонногетерофонної манери, зустрічається нижня втора («Ой весна ой красна»).

Звичайні (ліричні) пісні представляють собою пласт фольклору більш пізнього походження, що відображено у їхніх поетичних та музичних особливостях. Серед них – п'яти-, шестискладові, гомо- та гетерометричні одно- та дворядкові музичні форми з різними видами повторності («Ой ти вишинько») та без («Ой піду я до корчмоньки», «Піду понад лугом»), з розвиненим мелодичним мисленням («Ой журавку журавку»), складними зразками комбінованих ладових структур, пріоритетом модальності, явищами ладової змінності та ампліфікації. Цілий ряд пісень, незважаючи на те, що були наспівані інформантами одноголосно, традиційно виконувалися в підголосковополіфонічній манері, що було засвідчено ними у варіантах виконання завершальних елементів наспіву («Ой ти вишинько»). Доволі поширеним у ліричному жанрі, представленим у селах Луцького району, є дворядковий коломийковий вірш. Серед зібраного — таких два зразки: «А вже ж вечор» (V4462 : Маβα1 γδγ1 : R1212|12111), мелодія якого простягається в межах пентахорду, та «Ой піду я до корчмоньки», що представляє собою дворядкову коломийкову строфу (V4462 : Маββ1 γδγ 1 : R1111|1122|112222) зі стиранням мелодичної цезури між першими сегментами та ампліфікацією. В основі останнього наспіву — хордна комбінована система з субквартою та ознаками терцієвої ладової змінності.

Серед записаних пісень представлено наспіви з шестискладовими рядками в рамках дворядкової строфи. Це, зокрема, пісня «Піду понад лугом» (V662 : Маβ γδ : R111122), з розгорненою оригінальною мелодією, що стрімко охоплює діапазон в межах октави, та виразними проявами різнорідної ладової змінності.

Окремі зразки представляють собою поєднання шестискладового та коломийкового вірша. Таке, зокрема, притаманне наспіву «Ой як виражала» (V66П446 : Маа1 Пβγδ : R112222|1122), що містить ознаки модальної ладової структури (трихорду), риси кварто-квінтової змінності й субкварту.

Пізнім зразком, з ознаками романсового стилю, є пісня «Кучерявая вербонька». Її наспів дуже суттєво ампліфікований. У його основу покладено дворядкову коломийкову строфу (V66П446 : МаβγПγ1γ2δ) : R111122|1111) з двічі повтореним приспівом. Проте, на користь ліричного жанру в ньому вказують послідовне використання натурального мінору з елементами кварто-квінтової змінності та характерний для Західного Полісся підголосково-поліфонічний розспів з переважним терцієво-квінтовим співвідношенням голосів й плавним розходженням в октаву вкінці.

Прикладом ампліфікованої форми з приспівними елементами різного обсягу і значення та яскраво вираженими ознаками варіантності є шести-п'ятискладові дворядкові строфи наспівів «Ой ти вишинько» (V65 П652 : Маβ Пβγ : R112112|11222) та «Ой у лузі лузі» (V6 p1 5 65 : Ма р β β1γ : R111122|22223). В першому — наявний відокремлений та двічі повторений приспів, в другому — односкладовий рефрен-вигук в середині першого рядка. В «Ой ти вишинько» поєднано елементи хордних модальних утворень (трихорд, тетрахорд), тонічних систем (зокрема, елементи дитоніки і тритоніки у початковому сегменті) та ознаки кварто-квінтової змінності. У «Ой у лузі лузі» — також наявні ознаки ладової змінності різних видів, однак сама ладова структура — більш однорідна і зводиться до базового пентахорду.

Цікавим прикладом утворення трирядкової музичної форми на основі дворядкового вірша з повтореним першим рядком є пісня «Ой журавку журавку» (V4343 : МАВГ : R2211|112), розлога мелодія якої, побудована на основі гексахорда, традиційно містить елементи ладової змінності та, як і ряд інших пісень, розспівувалася колись в підголосково-поліфонічній манері.

Зафіксовані на Західній Волині та Західному Поліссі в рамках проєкту наспиви виявляють ознаки типологічної спорідненості з рядом пісенних зразків, записаних на Підляшші та Холмщині або ж від носіїв, які тривалий період проживали на цих територіях. Так, у збірнику «Ти не згасла, зоре ясна» (Луцьк, 2006) наведено пісню «Ой ти, зозулино, ранняя пташино», записану від Ганни Струцюк, уродженки с. Стрільці Грубешівського повіту. У ній, як і у вищеописаній пісні «Ой ти соловейку», оспівуються мотиви приходу весни, зокрема, використано мовні звороти «ранняя пташино» («ранняя пташейко»), «в вирій відлітаєш» («із вирію вийшов»), «ой весна, ой красна» («зимоньку замкнути, літо одімкнути»). У «Ой ти, зозулино» — так само шестискладова будова рядка та повністю ідентичний ритмічний тип організації (R111122).

Ще одна із записаних в рамках проєкту пісень, що містить помітні типологічні збіги із зафіксованими раніше на території Польщі — «У Галюні лужечок». Вона

сюжетно, за строфікою, за музичною формою та ритмоструктурним типом — ідентична пісні «Ой у полі ставочок», яка свого часу була записана від Надії Мельник, уродженки с. Ласків Грубешівського повіту і наведена у вже згаданій збірці. У обох наспівах використано цілий ряд схожих мовних зворотів: «там три ряди пташечок», «поміж ними зозуля, поміж ними сивая» («поміж ними зозулька, поміж ними сивенька»), «як прилетів соколик, як прилетів сивенький» («а десь взявся соколик, а десь взявся сизенький»), «пусти мене, соколе,пусти мене, сивенький», «а я тебе не впушу, аж ті пірця розпушу», «поміж ними Галюня, поміж ними молода» («поміж ними Катруся, поміж ними молода»), «як прилетів Іванко, як прилетів молодий» («ой десь взявся Іванко, ой десь взявся молодий»), «всіх дівочок розігнав, Галюню сі сподобав» («всіх дівочок розігнав, Катрусечку собі взяв»), «а я тебе не впушу, аж ті косу розпушу» («а я тебе не пущу, тобі косу розпушу»). Як і наспів «У Галюні лужечок», наспів «Ой у полі ставочок» демонструє близькість до весільних пісень на основі паралелізму розгортання людського і пташиного сюжетів. Повністю ідентичними є будова строфи, музична форма та ритмоструктурний тип (V432 : Maß γδ : R1122|113). Близьким до зазначених є ще один — наведений у збірнику «Традиційні пісні українців Північного Підляшшя» (Львів, 2006) наспів «Святий Юре Ригоре», поданий там з трьома варіантами тексту, де в останньому «Там на широком озері», з дуже детальним викладом сюжету (аж на 24 строфи), йдеться про те, що «збираліся галонькі» і «узявся соколік», який «всі галонькі розігнав» й «найчорнішу собі взяв» і т.д. Розповідь ведеться послідовно аж до появи мотиву «крилочка розпушу» і з наступним детальним викладом паралельного сюжету про Іванка і Маньочку, який завершується уже знайомим — «косоньку розпушу».

Щодо подібності звичайних (ліричних) пісень, то тут численні співпадіння на рівні музичного мислення відбуваються, передусім, у зоні різноманітних мелодичних інтерпретацій дворядкового коломийкового вірша. Зокрема, таким чином наспіви «А вже ж вечор», «Ой піду я до корчмоньки», записані у 2023 році в рамках проекту у Луцькому районі від місцевих мешканців, виявляють спорідненість з наспівами «Пожену я сиві воли», «А я в свої матусеньки», «І кивала, і моргала», «Тече вода коло млина», «Ой поїхав мій миленький» та іншими, записаними від уродженців Грубешівського повіту і наведеними у збірці «Ти не згасла, зоре ясна» (Луцьк, 2006). Такі ж співпадіння спостережено на рівні активного використання дворядкової строфи з шестискладовими рядками. Зокрема, наспів «Піду понад лугом», записаний цього ж року у Луцькому районі, демонструє спорідненість з наспівами «Стаєнку буду», «Ой там за річкою», «Широка долина» та іншими, наведеними там само. Спорідненість того самого рівня можна спостерігати у тих пісенних зразках, в яких шестискладовий заспів поєднується з коломийковим приспівом. Наприклад, наспіви «Ой як виражала», «Кучерявая вербонька», записані цього ж року у Луцькому районі, на основі цього виявляють близьку спорідненість з наспівами «Одне сонце сходить», «Де ж ти, дубе, ріс, ріс», «Ой у саду вишня», «Цвіла моя

рожа», «Ой Галю, Галюню» та іншими, записаними раніше від носіїв — уродженців Грубешівського повіту («Ти не згасла, зоре ясна»). Те ж саме стосується подібності використання строфічних побудов з рядками 43 та 65 у їхніх різноманітних конфігураціях.

Про використання дворядкової коломиїкової строфи у веснянкових наспівах Північного Підляшшя пише Лариса Лукашенко, зазначаючи, що, на її думку, «ці два мелотипи виникли шляхом ямбізації відповідних пірихічних побудов, які до волі поширені на теренах Західного Полісся» (Лукашенко, 2013: 75). Вона ж зазначає наявність на досліджуваних нею теренах групи дванадцятискладових рогульок із дводольними ізометричними рядками (R111122) та приспівом (Лукашенко, 2013: 77).

Таким чином, на основі всього сказаного необхідно зазначити, що дослідження наспівів, зафіксованих у результаті виконання завдань проєкту «Спільна культурна спадщина: відродження фольклору на українсько-польському прикордонні», що проводилося в селах Луцького та Ковельського районів Волинської області і було зосереджено на виявленні пісень весняно-літнього циклу та ліричних (звичайних), підтверджує спільність цілого ряду ритмоструктурних типів, спостережених на території великого мелодіалектного ареалу, що простягається масивом Західного Полісся та Західної Волині, включно з землями українсько-польського прикордоння.

Луканюк Б. Ритмічна варіаційність у пісенному фольклорі. Львів, 2016. 205 с.

Лукашенко Л. В. Традиційна вокально-обрядова культура Північного Підляшшя: дис... канд. мистецтвознав. : 17.00.03, Львів, 2013. 182 с.

Рибак Ю. П. Обрядові пісні Верхньоприп'ятської низовини (мелотипологія – мелогографія – культурогенеза): дис... канд. мистецтвознав. : 17.00.03, Львів, 2005. 188 с.

Ти не згасла, зоре ясна. Пісні Холмщини та Підляшшя / упоряд. Й. Струцюк, М. Стефанишин. Луцьк: Ініціал, 2006. 351 с.

Традиційні пісні українців Північного Підляшшя. Львів: Камула, 2006. 308 с.

Komentarze do projektu Dziedzictwo piosenne

Olga Komenda

“Wspólne dziedzictwo kulturowe: odrodzenie folkloru na pograniczu ukraińsko-polskim”

Muzyczno-etnograficzne prace badawcze zorganizowane w ramach projektu grantowego “Wspólne dziedzictwo kulturowe: odrodzenie folkloru na pograniczu ukraińsko-polskim” zostały przeprowadzone we wsiach powiatów łuckiego i kowelskiego obwodu Wołyńskiego. Skupiono się na zidentyfikowaniu pieśni cyklu wiosenno-letniego oraz pieśni lirycznych (zwykłych). Zadanie to wynikało z szeregu uwarunkowań, w tym słabego stanu badań repertuaru wiosenno-letniego i lirycznego na danym terytorium. Pieśni zostały nagrane od osób w podeszłym wieku, choć stopień zachowania tradycji jest obecnie niski.

Pieśni Polesia Zachodniego i Wołynia Zachodniego z cyklu wiosennego [wesnianki — pieśni wiosenne] są jednymi z najsłabiej zbadanych. Większość etnologów zwraca uwagę na znaczne trudności metodologiczne w ich badaniu ze względu na dużą różnorodność form pieśni, a co za tym idzie, problematyczną naturę definiowania typów rytmiczno-strukturalnych. Dlatego też, biorąc pod uwagę ten fakt, a także lokalizację działań ekspedycyjnych, postanowiono przyjrzeć się wspomnianemu repertuarowi przede wszystkim z punktu widzenia typowych form muzycznych. Obejmują one zwykle formy stroficzne, strofoidalne, jednowierszowe, dwuwierszowe, czterowierszowe, stroficzne z refrenem, stroficzne z przyśpiewem oraz przykłady w formie kulistej, uszeregowane według zasady — od prostszych do bardziej złożonych.

Jedynym przykładem jednowierszowej formy stroficznej jest pieśń z hukanką “Oi ty soloveiku”. Jest to wiersz dwunastosylabowy z powtarzającym się ostatnim odcinkiem (V66 : Maßß1 : R111122), charakteryzujący się ścisłą prostotą struktury, przy jednoczesnej wariacyjności rozwoju melodycznego. Powtórzenie odcinka poetyckiego jest wariacyjne pod względem muzycznym. (W dalszej części tekstu na oznaczenie osobliwości wersyfikacji, melorytmiki, i meliki pieśni używane są najprostsze ogólne i specjalne znaki formalizacji, usystematyzowane w pracy Bohdana Łukaniuka “Rytmichna variatsiinst u pisennomu folklori” (Lwów, 2016: 173-178).

Dwuwerszowe formy stroficzne reprezentowane są sześcioma utworami. Wśród nich jest improwizowane wezwanie “Busle-busloiku” (V442 : Maßaß : R2211|1122) z wyraźnymi zjawiskami amplifikacji, intonacjami mówionymi oraz improwizowanym sposobem wykonania. Interesujące jest to, że jego fabuła (o zrujnowanym gnieździe) przypomina słynną pieśń czumacka “Oi hore tii chaitsi”.

Innym przykładem jest “Oi travko muravko” (V44 44 : MA B B1 : R1111|2222) z

dwuwiersową strofą poetycką, z dwukrotnie powtórzonym pierwszym wersem, amplifikowanym wierszem, improwizowanym rytmem i trójwierszową formą muzyczną, modalnym systemem chordalnym, z wyraźnymi cechami zmienności kwartowo-kwintowej z nie temperowanym intonowaniem. Kolejny przykład — “Sydyt drimlia”, który jest przykładem dwuwierszowej zwrotki z refrenem, z powtórzeniem drugiego odcinka (V44 p2 4 : R1111|1122|12|1122) oraz elementami tetratoniki.

Do tej samej grupy należy pieśń “U Haliuni luzhechok” (V432 : Maßγδ : R1122|113). Na jej bliskość z weselnymi pieśniami wskazuje chociażby zbieżność fabularna w rozwoju treści (kukułka / sokół = Katrusia / Iwanko). Pomimo tradycyjnej budowy stroficznej i przejrzystej struktury rytmicznej, melodia posiada cechy tonacji dur-moll, wyczuwa się w niej ukrytą funkcjonalność, a pod względem metrycznym — akcentowanie.

Dwuwerszową strofę poetycką, śpiewaną przez powtórzenie drugiego wiersza tekstu z nową melodią do trzywierszowej formy muzycznej, reprezentuje pieśń “Krempoveie koleso” (V43 43 : MA V G : R1111|112).

Dwuwerszową formę stroficzną obserwujemy również w pieśni “Halo-Halochechko” (V662 : Maaßß : R111213), ale jak wskazuje fabuła, która należy do modelu “podolianki”, jej melodia może być również zredukowaną wersją formy pierścieniowej.

Jedynym przykładem zwrotki czterowierszowej jest utwór “Buslyk” (V442 432 : Maß aß γδ εζ : R1111 1111|1111 112), utrzymana w rytmie akcentowanym.

Pojedynczą próbką oryginalnej strofoidy jest pieśń-gra z elementami dialogu “Voi te babo”. Opiera się ona na wielokrotnie powtarzanej melodycznej i rytmicznej modyfikacji sześć sylabowego amplifikowanego motywu (V6n : MAA1A2A3... : R111122) w rytmie akcentowanym. Występują chordalne struktury modalne, elementy melodeklamacji, wyrazista motoryka, pohukiwania, glissanda i elementy zmienności kwartowo-kwintowej.

Cztery z nagranych pieśni należą do formy stroficznej z refrenem wewnątrz stroficznym, trzy z których — jednowierszowe z powtórzeniami końcowych odcinków. Jest to rohulka [ohulka] “Rutoika” (V66 p1 6 : Maß pγ δ : R111111|3), która zawiera refren-wykrzyknienie “Goy”, po którym tekst słowny drugiego odcinka jest powtarzany jeszcze raz, ale z nowym wariantem melodycznym. Jest to też wesnianka “Oi vesna oi krasna” (V66 p6 6 : Maa pß a1 : R112112), oparta na intonowaniu odcinka zawierającego sześć sylab. Jest to także pieśń “Letily husy” (V54 p5 4 : Mab pß β1 : R11111|1112), która posiada refren środkowy “rano-nie-rano”, dzięki czemu można ją uznać za pieśń wołoczebną [wołczebna — O. K]. O podobnych przypadkach pisze Jurij Rybak w swojej rozprawie “Obriadovi pisni Verkhnoprypiatskoi nyzovyny (melotypolohiia — meloheohrafia — kulturoheneza)”. Zdaniem naukowca “[...] refren «rano-nie-rano» w tradycji Górnej Prypeci można uznać za skorelowany z samym pojęciem «ranusieńko», mimo że te same słowa źródłowe są dość powszechne w różnych pieśniach obrzędowych Polesia Wielkiego” (Rybak, 2005: 61).

Do pieśni z tej samej grupy (z refrenem) należy także dwuwierszowa stroficzna pieśń rusalna (pieśń kustowa. J.ukr. kust — j. pol. krzak) “Oi zav’iu vinky” (V55 p4 55

p4 : Maa pβ γγ pδ : R1112|1123), która zawiera dwa refreny — “rano-rano” oraz “i raniusko” odpowiednio na końcu pierwszego i na końcu drugiego wersu.

Występowanie przyśpiewów, jako powtarzających się części większej formy, zaobserwowano w czterech pieśniach, które można uznać za przykłady późniejszego pochodzenia. Wśród nich znajduje się pieśń “Oi mynula vzhe zyma” (V43 43 P33 43 : Maβ ay Pδδ1 ay : R1111|112), dwuwierszowa forma stroficzna z przyśpiewem, którą jednak można również uznać za zredukowaną formę kulistą ze względu na fakt, że rytm-melodyka przyśpiewu w pierwszym zdaniu (δδ1) ma charakter rytmicznego “ruchu / przebiegu”, a w drugim (ay) jest melodyzowana, częściowo powtarzając zwroty “zaczynu / początku”. Na późniejsze pochodzenie tego śpiewu wskazuje także rytmika akcentowana, elementy dur-moll, ruch melodii po dźwiękach trójdźwięku. Do tej grupy należy również pieśń “Kateryna i Vasyl” (V43 43 Π43 43: Maβ aβ Πγδ γδ: R1111|112), z właściwą mu akcentacją, połączeniem cech modalnych (tetrachord), tonacji (dur) i powtarzalnością drobnych motywów. Podobna poetycka i melodyczno-rytmiczna struktura leży u podstaw pieśni “Idy idy doshchyku” (V43 43 Π43 43: Maβ aβ Πγδ εδδ1: R1111|211), który charakteryzuje się intensywnym wykorzystaniem powtórzeń i rytmu akcentowanego. Najbardziej złożona i oryginalna w tej grupie pieśni jest pieśń rusalna “Oi ty Semenochku” z przyśpiewem i refrenem w ramach przyśpiewu (V66 P446 : Maβ Pγγδ : R11122|1111), która jest dość złożona kompozycyjnie i ma cechy formy kulistej. Wyraża się to przede wszystkim przez proporcje śpiewności w częściach skrajnych i motoryczności w części środkowej, a także w dość wyraźnych przejawach formy przekomponowanej. Warto również zauważyć, że rzeczywista organizacja rytmiczna utworu zawiera wiele różnych prolongacji w zakończeniach fraz, zatem na pierwszy rzut oka jest on dość odległy od omawianego typu. Pieśń pod względem skal zdradza cechy struktur chordalnych, z zauważalnymi oznakami kwartowo-kwintowej zmienności struktury skali, w tym sub-tonami i intonacją nietemperowaną.

Wyraźne cechy wielkiej formy kulistej wykazują pieśni “Kruveoie derevtse” (VZ43 X43 K43 : MZaa Xa1a1 Ka : RZ2222|112 X1111|112) oraz “Oi letila pava” (VZ66 X66 K6 : MZaβ Xγγ Kβ : R11122).

Forma kulista występuje również w wesniance “Vyishla divchyna” (VZ55 X66 K5: MZaa1 Xββ1 Ka1 : R1112|11111) oraz, w, według J. Rybaka (2005: 61), szeroko rozpowszechnionej pod wpływem pisanej tradycji szkoły polskiej wesniance-grze “Iedzie yedzie Zielman” (VZ5 X3333 K5 : R21122), z ruchliwą melodią i modalną strukturą skalową (trychord z sub-sekundą).

Natomiast melodia “Uzhe vesna skresla” (VZ66 X44 K66 : MZaa Xβγβγ Kaa : R11122|1111) reprezentuje sobą zredukowaną wersję formy kulistej. Śpiewaczka wykonuje “zaczyn / początek” tylko na początku wesnianki, a końcówkę tylko na końcu. W ten sposób “odcina” zwrotkę z obu stron w głównej części melodii, jednocześnie “obramowując” nią całą melodię, co znajduje odzwierciedlenie w melodycznej “reprzyzie” formy. Środek (czyli “ruch / przebieg”) zawiera znamiona amplifikacji na różnych etapach rozwoju śpiewu. Sporadycznie używana jest hukanka (pohukiwanie). Ogólnie rzecz biorąc, forma sprawia wrażenie mieszanej, łącząc cechy stroficznego

wezwania, o czym świadczy początkowy tekst — wezwanie do wiosny i obecność hukanki — oraz kulistą formę haiwki (rohulki).

Zdecydowana większość zapisanych pieśni wiosenno-letnich należy do sfery czasowo-ilościowej metrorytymiki, którą B. Łukaniuk nazywa “dolna” [metryczna — O. K]”. Wśród melodii pojawiają się jednak również przykłady rytmu rubato (“Oi ty soloveiku”). Rozpowszechnione są modalne skale, głównie struktury chordowe: trychordy (“Uzhe vesna skresla”), tetrachordy (“Oi ty soloveiku”, “Busle-busloiku”, “Idy idy doshchyku”, “Krempoveie koleso”), pentachordy (“Halo-Halochechko”, “Rutoika”, “Letily husy”, “Buslyk”, “Krulevoie derevtse”). Mniej powszechne są struktury toniczne, raczej jako jeden z elementów systemu kombinowanego (“Oi vesna y krasna”, “Oi zav’iu vinky”). Jeszcze rzadsze są systemy kombinowane, w których formacje skal modalnych łączone są z trybami dur-moll. Na przykład w pieśni “Oi letila pava” początkowy odcinek jest trychordem z sub-kwartą, ale jego dalszy rozwój wariantowy podkreśla wielokrotnie używany niski siódmy stopień, który pojawia się wraz z elementami funkcyjnymi i tym samym wprowadza do śpiewu cechy harmoniki mollowej.

Wśród elementów wpływających na zmienność skal w analizowanych utworach wymienić należy sub-kwartę (“Uzhe vesna skresla”, “Idy idy doshchyku”, “Krempoveie koleso”, “Oi letila pava”) oraz szeroko rozpowszechnioną zmienność kwartowo-kwintową (“Vyishla divchyna”, “Zav’iu vinky”).

Wśród szczególnych cech wykonania grupowego, oprócz manieri unisonowo-heterofonicznej, znajduje się “wtora” [dolne tercjowe zdwojenie — O. K.] (“Oi vesna oi krasna”).

Zwykle (liryczne) pieśni reprezentują warstwę folkloru pochodzenia późniejszego, co znajduje odzwierciedlenie w ich cechach poetyckich i muzycznych. Wśród nich są pięcio- i sześciosylabowe, izometryczne i heterometryczne jedno- i dwuwierszowe formy muzyczne z różnymi rodzajami powtórzeń (“Oi ty vyshenko”) i bez (“Oi pidu ya do korchmonky”, “Pidu ponad luhom”), z rozwiniętym myśleniem melodycznym (“Oi zhuravku zhuravku”), złożonymi przykładami skal kombinowanych, pierwszeństwie modalności, ze zjawiskami zmienności skal i amplifikacji. Szereg pieśni, pomimo tego, że były śpiewane przez uczestników jednogłosowo, były tradycyjnie wykonywane w manierze wielogłosowości ludowej (podgłoskowa polifonia), o czym świadczą warianty końcowych elementów pieśni (“Oi ty vyshynko”).

Dość powszechnym gatunkiem lirycznym reprezentowanym we wsiach powiatu łuckiego jest dwuwiersowa zwrotka kołomyjkowa. Wśród utworów zebranych znajdują się dwa takie przykłady: “A vzhe zh vechor” (V4462 : Maβa1 γδγ1 : R1212|12111), którego melodia rozpięta jest w obrębie pentachordu, oraz “Oi pidu ya do korchmonky” reprezentującą dwuwiersową zwrotkę kołomyjkowa (V4462 : Maββ1 γδγ 1 : R1111|1122|112222) z zatarciem melodycznej cezury między pierwszymi odcinkami i amplifikacją. W tej pieśni zastosowano chordalny kombinowany system z sub-kwartą i oznakami tercjowej zmiany trybu.

Nagrane pieśni zawierają śpiewy z sześciosylabowymi wersami w ramach dwuwiersowej

zwrotki. Należy do nich utwór “Pidu ponad luhom” (V662 : Maß γδ : R111122), z rozbudowaną oryginalną melodią, która szybko obejmuje ambitus oktawy, z różnorodnymi ekspresyjnymi zmianami skal.

Przykładem z późniejszego okresu, przejawiającym cechy romansu, jest pieśń “Kucheriavaia verbonka”. Jej melodia jest wyraźnie amplifikowana. Opiera się na dwuwiersowej zwrotce kołomyjkowej (V66P446: MaßγPγ1γ2δ): R111122|1111) z dwukrotnie powtórzonym przyśpiewem. Na korzyść gatunku lirycznego przemawia konsekwentne stosowanie naturalnego moll z elementami kwartowo-kwintowej zmienności oraz charakterystyczna dla Polesia Zachodniego wielogłosowość ludowa (polifonia podgłoskowa), z przeważającym tercjowo-kwintowym stosunkiem głosów i płynnym rozejściem się w oktawę pod koniec.

Przykładem amplifikowanej formy z elementami przyśpiewu o różnej wielkości i znaczeniu oraz wyraźnymi oznakami wariacyjności są sześć- pięciosylabowe dwuwierszowe strofy pieśni “Oi ty vyshynko” (V65 П652 : Maß Пβγ : R112112|11222) oraz “Oi u luzi luzi” (V6 p1 5 65 : Ma p β β1γ : R111122|22223). Pierwsza z nich ma oddzielny i dwukrotnie powtórzony przyśpiew, podczas gdy druga ma monosylabiczny refren-wykrzyknienie w środku pierwszego wersu. “Oi ty vyshynko” łączy w sobie elementy chordalnych układów modalnych (trychord, tetrachord), systemów toniczych (w szczególności elementy “ditoniki” i “trytoniki” oraz cechy zmienności kwartowo-kwintowej. W “Oi u luzi luzi” również występuje zmienność skal, ale ich struktura jest bardziej jednorodna i zredukowana do podstawowego pentachordu.

Ciekawym przykładem trzywierszowej formy muzycznej opartej na dwuwierszu z powtarzającym się pierwszym wersem jest pieśń “Oi zhuravku zhuravku” (V4343 : MABG : R2211|112), której rozbudowana melodia, oparta na heksachordzie, tradycyjnie zawiera elementy zmienności skal i, podobnie jak szereg innych pieśni, śpiewana była niegdyś w podgłoskowo-polifonicznej manierze.

Utwory nagrane na Wołyniu Zachodnim i Polesiu Zachodnim w ramach projektu wykazują oznaki pokrewieństwa typologicznego z wieloma przykładami pieśni nagranych na Podlasiu i Ziemi Chełmskiej lub od osób które mieszkały na tych terenach przez długi czas. Na przykład, w zbiorze “Ty ne zghasła, zore yasna” (Łuck, 2006) znajduje się pieśń “Oi ty, zozulyno, ranniaia ptashyno”, nagrana przez Hannę Struciuk, mieszkankę wsi Strilci w powiecie hrubieszowskim. Podobnie jak opisanej wyżej pieśń “Oi ty soloveiku”, opisuje się w niej nadejście wiosny, wykorzystując zwroty “ptaszek poranny”, “odlatujesz do wiru” (“wyszedłeś z¹ wiru”), “o wiosno, o piękna” (“zamknąć zimeczkę, lato otworzyć”). “Oi ty, zozulyno” ma tę samą sześciosylabową strukturę wiersza i całkowicie identyczny typ organizacji rytmicznej (R111122).

Innym utworem nagrany w ramach projektu, który wykazuje znaczne zbieżności typologiczne z utworami nagranych wcześniej w Polsce, jest “U Haliuni luzhechok”. Jest ona identyczna pod względem fabuły, zwrotek, formy muzycznej i struktury rytmicznej z pieśnią “Oi u poli stavochock”, która została nagrana od Nadiji Melnyk, pochodzącej ze

1 Rodzaje skal bezpółtonowych.

wsi Łasków w powiecie hrubieszowskim, i znajduje się we wspomnianym zbiorze. W obu pieśniach pojawia się kilka podobnych zwrotów: “są trzy rzędy ptaszków”, “między nimi kukułka, między nimi siwa” (“między nimi kukułka, między nimi siwiutka”), “kiedy przyleciał sokół, kiedy przyleciał siwuitki” (“a gdzieś przyleciał sokół, a gdzieś tam był siwy”), “wpuść mnie, sokole, wpuść mnie, siwiutki”, “nie wpuszczę cię, aż te pióra rozpuszę”, “między nimi jest Galunia, między nimi jest młoda” (“między nimi jest Katrusia, między nimi jest młoda”), “kiedy przyleciał Iwanko, kiedy przyleciał młody” (“och, skąd przyszedł Iwanko, och, skąd przyszedł młody”), “wypędził wszystkie dziewczyny, polubił Galiunie” (“wypędził wszystkie dziewczyny, zabrał do siebie Katrusie”), “nie wpuszczę cię, zanim warkocz twój nie rozplotę” (“nie wpuszczę cię, zanim warkocz twój nie rozplotę”). Podobnie jak melodia “U Haliuni luzhechok”, melodia “Oi u poli stavochoch” wykazuje bliskość do pieśni weselnych w oparciu o zbieżność wątków ludzkich i ptasich. Budowa zwrotki, forma muzyczna i typ rytmiczny są całkowicie identyczne (V432 : Maß γδ : R1122|113). Zbliżona do powyższych jest inna pieśń, “Sviaty Yure Ryhore”», zaprezentowana w zbiorze “Tradytiini pisni ukrainsiv Pivnichnoho Pidliashshia” (Lwów, 2006), która jest tam przedstawiona z trzema wariantami tekstu, przy czym ostatni z nich, “Tam na shyrokum ozery”, z bardzo szczegółowym opisem fabuły (aż 24 zwrotki), mówi o tym, że “zbierały się kawki” i “przyleciał sokolik”, który “rozpędził wszystkie kawki” i “wziął siebie najczarniejszą” itp. Historia opowiadana jest stopniowo, aż do pojawienia się motywu “rozwinę skrzydełka”, po którym następuje szczegółowy opis równoległej historii Iwanka i Manioczki, która kończy się znanym “warkocz rozplotę”.

Jeśli chodzi o podobieństwa między zwykłymi (lirycznymi) pieśniami, liczne zbieżności na poziomie myślenia muzycznego występują przede wszystkim w obrębie różnych interpretacji melodycznych dwuwiersowej zwrotki kołomyjkowej. W szczególności melodie “A vzhe vechor”, “Oi pidu ya do korchmonky”, nagrane w 2023 roku w ramach projektu w powiecie łuckim od lokalnych mieszkańców, ujawniają pokrewieństwo z melodiami “Pozhenu ya syvi voly”, “A ya v svoi matusenky”, “I kyvala, i morhala”, “Teche voda kolo mlyna”, “Oi poikhav mii mylenkyi” i innymi nagrami od mieszkańców powiatu hrubieszowskiego, włączonymi do zbioru “Ty ne zghasla, zore yasna” (Łuck, 2006). Te same zbieżności zaobserwowano na poziomie aktywnego wykorzystania dwuwiersowej zwrotki z sześciosylabowymi wersami. W szczególności melodia “Pidu ponad luhom”, nagrana w tym roku w powiecie łuckim, wykazuje pokrewieństwo z melodiami “Staienku buduiiu”, “Oi tam za richkoiu”, “Shyroka dolyna” i innymi, które zostały umieszczone w tym samym źródle. Ten sam poziom pokrewieństwa można zaobserwować w tych próbkach pieśni, w których sześciosylabowy zaśpiew jest połączony z kołomyjkowym przyśpiewem. Na przykład melodie “Oi yak vyrzhala”, “Kucheriavaia verbonka”, nagrane w tym roku w powiecie łuckim wykazują bliskie pokrewieństwo z melodiami “Odne sontse skhodyt”, “De zh ty, dube, ris, ris”, “Oi u sadu vyshnia”, “Tsvila moia rozha”, “Oi Haliu, Haliuniu” i innymi nagrami wcześniej od wykonawców, którzy pochodzili z powiatu hrubieszowskiego (“Ty ne zghasla, zore yasna”). To samo dotyczy podobieństwa w użyciu konstrukcji stroficznych z wierszami 43 i 65 w ich rozmaitych konfiguracjach.

Łarysa Łukaszenko pisze o stosowaniu dwuwierszowej strofy kołomyjkowej w melodiach wesnianek Podlasia Północnego, zaznaczając, że jej zdaniem “[...] te dwa melotypy powstały przez jambizację odpowiadających im konstrukcji pirychicznych, które są dość powszechne na terytorium Polesia Zachodniego” (Łukaszenko, 2013: 75). Badaczka odnotowuje również obecność grupy dwunastosylabowych rohulek z dwudzielnymi wierszami izometrycznymi (R111122) i przyśpiewem na badanych przez nią obszarach (Łukashenko, 2013: 77).

W świetle powyższego należy zauważyć, że badanie melodii nagranych w wyniku realizacji zadań projektu “Wspólne dziedzictwo kulturowe: odrodzenie folkloru na pograniczu ukraińsko-polskim”, które zostało przeprowadzone we wsiach powiatów łuckiego i kowelskiego obwodu wołyńskiego i koncentrowało się na identyfikacji pieśni cyklu wiosenno-letniego i lirycznych (zwykłych) pieśni, potwierdza wspólność szeregu typów rytmiczno-strukturalnych obserwowanych na terytorium dużego obszaru melo-dialektu rozciągającego się przez Polesie Zachodnie i Wołyń Zachodni, w tym tereny pogranicza ukraińsko-polskiego.

Bibliografia

- Lukaniuk B. Rytmichna variatsiini u pisennomu folklori. Lviv, 2016. 205 s.
- Lukashenko L. V. Tradytsiina vokalno-obriadova kultura Pivnichnoho Pidliashshia: dys... kand. mystetstvoznav. : 17.00.03, Lviv, 2013. 182 s.
- Rybak Yu. P. Obriadovi pisni Verkhnopryp'iatskoi nyzovyny (melotipolohiia — meloheohrafiia — kulturoheneza): dys... kand. mystetstvoznav. : 17.00.03, Lviv, 2005. 188 s.
- Ty ne zghasla, zore yasna. Pisni Kholmshchyny ta Pidliashshia / uporiad. Y. Strutsiuk, M. Stefanyshyn. Lutsk: Initsial, 2006. 351 s.
- Tradytsiini pisni ukrainsiv Pivnichnoho Pidliashshia. Lviv: Kamula, 2006. 308 s.

Ігри

Людмила Мірошниченко-Гусак

Світ дитинства має свою унікальну культуру, яка увібрала все те, що створене для дітей і самими дітьми. Ігри та забави посідають в ній особливе місце і відіграють важливу роль у розвитку й процесі соціалізації дитини. Для того, щоб досягнути цю складову у повній мірі та використовувати для подальших практик, варто вивчати культурну спадщину, фіксувати кожен компонент з його локальними варіаціями, опрацьовувати, аналізувати не тільки задля збереження, а й для відтворення і використання кращих напрацювань.

Саме таку мету було поставлено перед учасниками польових досліджень, які здійснювалися в рамках проєкту «Спільна культурна спадщина: відродження фольклору на українсько-польському прикордонні». Польськими та українськими етнографами були опитані респонденти віком від шістдесяти двох до вісімдесяти шести років, які розповіли про своє дитинство та пригадали дитячі ігри та забави. Більшість інформантів проживають у сільській місцевості й відповідно пригадують ті ігри, у які гралася сільська дітвора у середині – другій половині ХХ ст. Варто зазначити, що вплив на формування ігрової культури у другій половині ХХ ст. мали шкільні заклади, які відвідували у той час респонденти, доступні друковані книжки з дидактичним матеріалом. Проте, більшість зафіксованих ігор — це ті, що побутували у народному середовищі й передавалися від старших до молодших, доповнюючись новими варіантами та атрибутами.

Під час збору польових матеріалів було обстежено прикордонні населені пункти Стульно, Воля-Угруська, Седлище (Селище), Майдан Стуленський, Збереже (гміна Воля-Угруська, Владавський повіт, Польща) та м. Луцьк, села Полонка, Криничне (Луцький район, Волинська область, Україна). Однак, зібрана інформація стосується дещо більшої території поширення явищ традиційної духовної культури, зокрема народних ігор та забав. Етнографами зафіксовані вуличні та хатні ігри, пісеньки-заклички, лічилки, приповідки, що побутували серед дітвори.

Серед комплексу зібраних матеріалів найбільшу групу складають вуличні ігри. До них відносимо хованки, квач, ігри-хороводи, ігри з м'ячем та палицями, класики. Граючи у хованки і квача («Гра у Берка», «Берек»), діти проявляли свою спритність: якщо у першому випадку усі ховалися, а один учасник шукав, то у другому – діти розбігалися, а один учасник наздоганяв. У іграх-хороводах кілька дітей рухалися колом, послідовно виконуючи певні рухи та співаючи пісень «Подоляночка», «Оле Янко», «Гранчасте колесо», «Стоїть трояндочка в червоному вінку». Остання, за свідченням респондентки, передбачала участь переважно дівчаток. До групових

ігор відноситься й «У мене є вишита хусточка», у якій діти стають у коло, при цьому обирають одного учасника, який після відтворення пісні має зробити вибір на користь того, кого поважає, з ким дружить, чи хто йому подобається. Поширеною в 1960-70 роках була рухлива гра «Гуси, гуси, додому» у якій, після вступних слів, потрібно було втікати від «вовка». Одна з інформанток пригадала подібну гру, в яку грала її мама, – «Чорний люд» (Воля-Угруська).

Серед вуличних ігор у прикордонних селах згадуються «Класики» — досить давня і популярна гра. У світі існує багато її варіацій, але загальні принципи залишаються спільними. Гравець кидає предмет в окреслене поле, просуваючи його у наступних квадратах, стрибаючи на одній нозі. Предметом, який просувався, могло бути кольорове скельце, камінчик чи відколотий шматочок від кольорової полив'яної тарілочки. У селі Мощаниця діти називали такий черепок «кідашка», а саму гру – «Жаба», а у селі Криничне – «Кріси».

Популярними серед дітей були різні ігри з м'ячем та з палицями. Зафіксовані назви – «Палант», «Пінчбол», «Паля», «Пекар». Гра під назвою «Пекар» згадується кількома інформантами з різними умовами, проте зібрати повної інформації про неї не вдалося, тож описано лише окремі фрагменти.

Рухлива гра у хованки «Бабиця» (с. Мощаниця) чи «Цюцюбабка» (с.с. Седлище, Стульно) відноситься до хатніх, коли одному учаснику зав'язували очі, розкручували його, після чого він мав навіпамацьки шукати інших дітей, які ховалися.

Менше зафіксовано малих фольклорних жанрів: дитячих лічилок, примовок, закличок тощо. Серед згаданих — пісня-закличка «Іди, іди дощику», примовка «Сорока кашу варила» (пальчикова гра з варіаціями), забавлянки «Гопа-па», «Під Краковом ампф, ампф» (гоцання на колінцях), лічилки на вибування чи до гри в хованки.

Відомості, надані інформантами, стосуються також вікової категорії учасників гри, її сезонності, тривалості, моментів завершення, жеребкування, тощо.

Попри фрагментарність фольклорних досліджень, варто зауважити, що зафіксовані матеріали є важливою складовою подальшого вивчення теми й розкривають складові ігрової культури населення прикордонних територій. У зібраних матеріалах простежено використання подібних, а то й однакових за умовами ігор з використанням локальних варіацій, термінології. Експедиції продемонстрували, що фіксацію дитячого фольклору варто здійснювати якнайшвидше з огляду щобільшої складності їх подальшого відтворення носіями, швидкими змінами, які відбуваються в традиційній культурі. Необхідно також поширювати опрацьовану інформацію задля промоції і зацікавлення культурною спадщиною українців та поляків, що мешкають у транскордонному регіоні.

Gry

Ludmyła Mirosznychenko-Gusak

Świat dzieciństwa ma swoją unikalną kulturę, która wchłonęła wszystko, co zostało stworzone dla dzieci i przez dzieci. Gry i zabawy zajmują w nim szczególne miejsce i odgrywają ważną rolę w rozwoju i socjalizacji dziecka. Aby w pełni zrozumieć ten element i wykorzystać go w dalszych praktykach, warto studiować dziedzictwo kulturowe, rejestrować każdy element z jego lokalnymi odmianami, przetwarzać i analizować go nie tylko w celu zachowania, ale także w celu odtworzenia i wykorzystania najlepszych praktyk.

Taki był cel badań terenowych przeprowadzonych w ramach projektu „Wspólne dziedzictwo kulturowe: ożywienie folkloru na pograniczu ukraińsko-polskim”. Polscy i ukraińscy etnografowie przeprowadzili wywiady z respondentami w wieku od 62 do 86 lat, którzy opowiadali o swoim dzieciństwie i wspominali dziecięce gry i zabawy. Większość informatorów mieszka na wsi i w związku z tym wspomina zabawy, w które bawiły się wiejskie dzieci w połowie i pod koniec XX w. Warto zauważyć, że na kształtowanie się kultury zabaw w drugiej połowie XX w. miały wpływ szkoły, do których uczęszczali respondenci w tym czasie, a także dostępność drukowanych książek z materiałami dydaktycznymi. Jednak większość zarejestrowanych gier to te, które istniały w środowisku ludowym i były przekazywane przez starszych młodszym, uzupełniane o nowe warianty i atrybuty.

Podczas zbierania materiałów terenowych przebadano przygraniczne osady Stulno, Wola Uhróska, Sedliszcze (Sieliszcze), Majdan Stuleński, Zbereże (gmina Wola Uhróska, powiat włodawski, Polska) oraz miasto Łuck, wsie Połonka i Kryniczne (powiat łucki, obwód wołyński, Ukraina). Zebrane informacje dotyczą jednak nieco większego obszaru tradycyjnej kultury duchowej, w tym gier i zabaw ludowych. Etnografowie odnotowali popularne wśród dzieci gry uliczne i domowe, piosenki, rymowanki, wyliczanki, wierszowanki itp.

Wśród zebranych materiałów największą grupę stanowią gry uliczne. Należą do nich zabawy w chowanego, "kwacz", korowody, zabawy z piłką i kijem oraz klasyki. W zabawach w chowanego i "kwacz" („zabawa w berka”, „berek”) dzieci wykazywały się zwinnością: w pierwszym przypadku wszyscy się chowali, a jeden uczestnik szukał, natomiast w drugim przypadku dzieci uciekały, a jeden uczestnik je doganiał. Okrągłe Korowody gromadziły kilkoro dzieci w kole i polegały na wykonywaniu sekwencyjnych ruchów i piosenek: „Podolyanoczka”, „Ole ole Janko”, „Koło graniaste cztere kanciaste”, „W czerwonym wieńcu stoi róża”. Ta ostatnia, według respondenta, dotyczyła głównie dziewcząt. Zabawy grupowe obejmują również „Mam chusteczkę haftowaną”, w której dzieci stoją w kole i wybierają jednego uczestnika, który po odegraniu piosenki musi wybrać kogoś, kogo szanuje, z kim się przyjaźni lub lubi.

Popularną grą w latach 60. i 70. była „Gąski, gąski, do domu”, w której po słowach wprowadzających dzieci musiały uciekać przed „wilkiem”. Jedna z informaterek wspominała podobną grę, w którą grała jej matka – „Czarni ludzie” (Wola Uhróska).

Wśród gier ulicznych w przygranicznych wioskach możemy wymienić „Klasyky”, dość starą i popularną grę. Istnieje wiele jej odmian na całym świecie, ale ogólne zasady pozostają niezmiennie. Gracz rzuca przedmiot na oznaczone pole i przesuwa go na następny kwadrat podskakując na jednej nodze. Obiektem do przesunięcia była kolorowa szklanka, kamyk lub odłupany kawałek kolorowego talerza. We wsi Moszczanica dzieci nazywały taki odłamek „kydaszką”, a samą grę „Żabą”, a we wsi Kryniczne – „Krisy”. Różne gry z piłką i kijem były popularne wśród dzieci. Zanotowano nazwy „Palant”, „Pinchball”, „Pala”, „Piekarz”. Gra o nazwie „Piekarz” została wymieniona przez kilku informatorów o różnych warunkach, ale nie było możliwe zebranie pełnych informacji na jej temat, opisano tylko niektóre fragmenty.

Mobilna gra w chowanego „Babycia” (wieś Moszczanica) lub „Ciuciubabka” (wsie Sedlyszcze, Stulno) nawiązuje do gier domowych, w których jeden z uczestników miał zawiązane oczy, obracał się i musiał znaleźć inne dzieci ukrywające się za pomocą dotyku.

Rzadziej odnotowywano mniejsze gatunki folkloru, takie jak dziecięce wyliczanki, przysłowia, zaklęcia itp. Należą do nich m.in. pieśń „Padaj, padaj, deszczu”, przysłowie „Srocza gotowała kaszę” (zabawa paluszkowa z wariacjami), zabawy „Hopa-pa”, „Pod Krakowem ampf, ampf” (klękanie), liczenie do eliminacji czy do zabawy w chowanego. Niektóre informacje od informatorów ujawniają grupę wiekową uczestników gry, sezonowość, czas trwania i zakończenie gry itp.

Pomimo fragmentaryczności badań folklorystycznych, warto zauważyć, że zarejestrowane materiały będą ważnym elementem do dalszych badań nad tematem i ujawnią elementy kultury gry ludności obszarów przygranicznych. Pokazują one wykorzystanie podobnych lub nawet identycznych gier z lokalnymi odmianami i terminologią. Ekspedycje pokazały, że rejestracja folkloru dziecięcego powinna być przeprowadzona jak najszybciej, biorąc pod uwagę złożoność ich reprodukcji przez ich nosicieli, szybkie zmiany w tradycyjnej kulturze oraz rozpowszechnianie zebranych informacji w celu promowania i zainteresowania dziedzictwem kulturowym narodów ukraińskiego i polskiego zamieszkujących region przygraniczny.

Відомості про інформантів

АНДРУЩЕНКО Валентина (1951 р. н., с. Тристеня Рожиченського р-ну Волинської обл.). У 1966 р. переїхала до Луцька, де здобула фах медичної сестри. Все життя пропрацювала в Волинському онкологічному диспансері. Разом з чоловіком виховала двоє дітей. Любов до пісні перейняла від батьків. Знає багато пісень, прислів'їв та приказок. Нині проживає в с. Княгининок Луцького р-ну.

БОГДАН Галина (1948 р. н., с. Крижівка Рожиченського р-ну Волинської обл.). Народилася в багатодітній співочій родині. З 1958 р. мешкала в Луцьку. Разом з чоловіком виховала двоє дітей. Активна учасниця художньої самодіяльності. Любов до пісні пронесла крізь усе життя та передала дітям. Нині пані Галина мешкає в с. Боратин Луцького р-ну.

БОЙКО Марія (1944 р. н., с. Потуржин Грубешівського пов. Люблінського в-ва). В дитячому віці разом із сім'єю була переселена в с. Веселе Луцького р-ну, де живе й донині. Активна учасниця художньої самодіяльності. Знає багато пісень, приказок, обрядів.

БОЙМУК Таліна (нар. 1956 р., с. Мощаниця Луцького р-ну Волинської обл.). У дорослому віці переїхала до Луцька, де мешкає й дотепер. Проводила організаційно-просвітницьку роботу у Волинському краєзнавчому музеї. Знає і шанує українські народні традиції.

КУДЕНЬЧУК Олена (нар. 1929 р., с. Падалівка Рожиченського р-ну Волинської обл.), де й прожила майже все життя. Працювала в місцевому колгоспі. Рано стала вдовою, виховала п'ятеро дітей. З 2016 р. мешкає у доньки в селі Щурин Луцького району. Разом із чоловіком була активною учасницею художньої самодіяльності. Пам'ятає багато пісень, віршів, приказок та прислів'їв.

ЛИЩУК Марія (1937 р. н., с. Криничне Луцького р-ну Волинської обл.). У рідному селі прожила майже все життя. Вміла прясти коноплі, ткати. Від старших людей навчилася співати. Була учасницею церковного хору. Знає чимало пісень, дитячих ігор та забав. Сьогодні вона з радістю допомагає виховувати правнуків.

МІРОШНИЧЕНКО Андрій (1947 р. н., с. Баківці Луцького р-ну Волинської обл.). Проживає у с. Полонка Луцького р-ну. Навчався в загальноосвітній школі села

Лаврів. Був учасником самодіяльного духового оркестру. Пам'ятає пісні, яких навчився від старших людей ще у дитячому віці.

НИКИТЮК Марія (1933 р. н., с. Жуківець Горохівського р-ну Волинської обл.). Працювала в місцевому колгоспі ланковою. Виховала з чоловіком двоє дітей. Майстриня «на всі руки», вміла прясти, вишивати, ткати рядна, славилася на все село як відмінна господиня й талановита весільна співачка. Свій досвід та вміння пані Марія передала доньці Валентині, так само закоханій в народну пісню. Нині проживає в селі Садів Луцького району.

ОЛЕКСЮК Марія (1937 р. н., с. Доросині Рожищенського р-ну Волинської обл.). У 1953 р. вийшла заміж та переїхала в с. Веселе Рожищенського р-ну, де прожила близько пів століття. Працювала в місцевому колгоспі, разом з чоловіком виховала доньку й онуків. Любов до пісні перейняла від мами. Все життя співала в художній самодіяльності, за що була нагороджена грамотами й подяками. Донині співає в місцевому церковному хорі. З 2003 р. мешкає у доньки в селі Зміїнець Луцького району.

ПОДВЕРНЮК Ольга (1941 р. н., с. Веселе Луцького р-ну Волинської обл.). З малих літ чимало випробувань випало на дитячу долю: раннє безрадівне сирітство, важка праця, воєнне лихоліття. Відчула смак страшного слова війна, важкої роботи в колгоспі та домашньому господарстві. Але усяка робота супроводжувалась піснею. Усе життя є активною учасницею художньої самодіяльності села Веселе.

ПРУС Марія (1952 р. н., с. Сьомаки Луцького р-ну Волинської обл.). За фахом фельдшер. Створила першу в Луцькому районі прийомну сім'ю, а в 2005 р. — дитячий будинок сімейного типу. Активна учасниця художньої самодіяльності. Народилася в співочій родині. Разом з дітьми та онуками неодноразово виступала на фестивалях «Співає родина», «З родинного джерела». Продовжує родинні традиції вишивання й ткацтва. Організувала в с. Сьомаки світлицю, де зібрано предмети народного побуту. Громадська діячка, членкиня обласної організації Союзу Українок.

Informacje o informatorach

ANDRUSZCZENKO Walentyna (ur. w 1951 r., wieś Trysten, rejon rożyski, obwód wołyński). W 1966 r. przeprowadziła się do Łucka, gdzie uzyskała dyplom pielęgniarki. Przez całe życie pracowała w Wołyńskiej Przychodni Onkologicznej. Wraz z mężem wychowała dwoje dzieci. Miłość do śpiewu odziedziczyła po rodzicach. Zna wiele piosenek, przysłów i powiedzeń. Obecnie mieszka we wsi Kniahynynok w rejonie łuckim..

BOHDAN Halyna (ur. w 1948 r., wieś Kryżiwka, rejon rożyski, obwód wołyński). Urodziła się w wielodzietnej rodzinie śpiewaczej. Od 1958 roku mieszkała w Łucku. Wraz z mężem wychowała dwoje dzieci. Aktywna uczestniczka amatorskiej działalności artystycznej. Miłość do śpiewu nosiła w sobie przez całe życie i przekazała ją swoim dzieciom. Obecnie mieszka we wsi Boratyn w rejonie łuckim.

BOJKO Marija (ur. 1944 r., wieś Poturzyn, pow. hrubieszowski, woj. lubelskie). W dzieciństwie wraz z rodziną przeprowadziła się do wsi Wesełe, rejon łucki, gdzie mieszka do dziś. Jest aktywną uczestniczką amatorskiej działalności artystycznej. Zna wiele pieśni, powiedzeń i obrzędów.

BOJMUK Talina (ur. 1956, wieś Moszczanica, rejon łucki, obwód wołyński). W dorosłym życiu przeprowadziła się do Łucka, gdzie mieszka do dziś. Prowadziła pracę organizacyjną i edukacyjną w Wołyńskim Muzeum Krajoznawczym. Zna i szanuje ukraińskie tradycje ludowe.

KUDENCZUK Olena (ur. 1929, wieś Padaliwka, rejon rożyski, obwód wołyński), gdzie mieszkała prawie całe życie. Pracowała w miejscowym kołchozie. W młodym wieku została wdową i wychowała pięcioro dzieci. Od 2016 r. mieszka z córką we wsi Szczuryn w rejonie łuckim. Wraz z mężem aktywnie uczestniczyła w amatorskiej działalności artystycznej. Pamięta wiele piosenek, wierszy, powiedzeń i przysłów.

ŁYSZCZUK Marija (ur. w 1937 r., wieś Krynyczne, rejon łucki, obwód wołyński). Prawie całe życie mieszkała w rodzinnej wsi. Umiała prząć konopie i tkąć. Śpiewu nauczyła się od starszych ludzi. Była członkiem chóru kościelnego. Zna wiele piosenek, gier i zabaw dla dzieci. Dziś z radością pomaga pilnować swoich prawnuków.

MIROSZNYCZENKO Andrij (ur. w 1947 r. we wsi Bakiwci, rejon łucki, obwód wołyński). Mieszka we wsi Połonka w rejonie łuckim. Uczył się w szkole średniej we wsi Lawriw. Był członkiem amatorskiej orkiestry dętej. Pamięta piosenki, których

nauczył się w dzieciństwie od starszych ludzi.

NYKYTIUK Marija (ur. w 1933 r., wieś Żukowiec, rejon horochowski, obwód wołyński). Pracowała jako łączniczka w miejscowym kołchozie. Wraz z mężem wychowywała dwójkę dzieci. Była „specjalistką od wszystkiego”, umiała praść, haftować i tkąć, była znana w całej wiosce jako doskonała gospodyni i utalentowana śpiewaczka weselna. Marija przekazała swoje doświadczenie i umiejętności córce Walentynie, która również jest zakochana w pieśniach ludowych. Obecnie mieszka we wsi Sadiw w rejonie łuckim.

OLEKSIUK Marija (ur. w 1937 r. we wsi Dorosyni, rejon rożyski, obwód wołyński). W 1953 r. wyszła za mąż i przeprowadziła się do wsi Wesełe, rejon łucki, gdzie mieszkała przez około pół wieku. Pracowała w miejscowym kołchozie i wraz z mężem wychowywała córkę i wnuki. Miłość do śpiewu odziedziczyła po matce. Przez całe życie śpiewała w amatorskich występach, za co otrzymywała dyplomy i listy z podziękowaniami. Do dziś śpiewa w lokalnym chórze kościelnym. Od 2003 roku mieszka z córką we wsi Zmijinieć w rejonie łuckim.

PODWERNIUK Olha (ur. w 1941 r., wieś Wesełe, rejon łucki, obwód wołyński). Od najmłodszych lat na jej dzieciństwo spadało wiele prób: wczesne, pozbawione radości sieroctwo, ciężka praca i lata wojny. Zakosztowała strasznego słowa wojna, ciężkiej pracy w kołchozie i w gospodarstwie domowym. Ale wszystkim pracom towarzyszyła pieśń. Przez całe życie była aktywną uczestniczką amatorskiej działalności artystycznej wsi Wesełe.

PRUS Marija (ur. w 1952 r. we wsi Siomaki, rejon łucki, obwód wołyński). Z zawodu ratownik medyczny. Stworzyła pierwszą rodzinę zastępczą w powiecie łuckim, a w 2005 r. rodzinny dom dziecka. Jest aktywną uczestniczką występów amatorskich. Urodziła się w śpiewającej rodzinie. Wraz z dziećmi i wnukami wielokrotnie występowała na festiwalach „Rodzinne śpiewanie” i „Z rodzinnego źródła”. Kontynuuje rodzinne tradycje hafciarskie i tkackie. We wsi Siomaki zorganizowała izbę, w której gromadzi przedmioty ludowe. Jest osobą publiczną, członkinią regionalnej organizacji Związku Ukraińskich Kobiet.

Відомості про етнографів

КОМЕНДА Ольга (1970 р. н.) — музикознавець, педагог, музично-громадський діяч. Доктор мистецтвознавства, доцент, членкиня НСКУ. Авторка монографії, трьох посібників, близько сотні наукових публікацій в українських та зарубіжних виданнях. Курс етномузикознавства вивчала в класі професора Богдана Луканюка (ЛНМА імені М. В. Лисенка). Викладає курси «Музичний фольклор», «Запис та розшифрування музичного фольклору» у Волинському фаховому коледжі культури і мистецтв імені Ігоря Стравінського та Волинському національному університеті імені Лесі Українки. Вела польову роботу у селах Волинської та Львівської області, керувала індивідуальними фольклорними експедиціями студентів. Укладач збірника «Пісні Волині і Полісся» (дві ред., 2009, 2014).

МІРОШНИЧЕНКО-ГУСАК Людмила (1977 р. н.) — заступниця директора з наукової роботи Волинського краєзнавчого музею, викладач кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Волинського національного університету імені Лесі Українки, кандидат історичних наук. З 2001 р. працює у Волинському краєзнавчому музеї, спочатку як науковий співробітник, згодом — завідувачка науково-експозиційного відділу етнографії та народних промислів Волині. Серед наукових інтересів — писанкарство Волині, традиційне вбрання волинян та поліщуків, традиційні ремесла, етнографічні музеї. Разом з іншими працівниками відділу є упорядницею каталогів «Писанки другої половини ХХ — початку ХХІ століть», «Традиційні жіночі сорочки кінця ХІХ–ХХ ст.», співавторкою тематичних виставок, лекторіїв, інтерактивних заходів, освітніх програм. Брала участь в етнографічних експедиціях, організованих Волинським краєзнавчим музеєм, Волинським національним університетом імені Лесі Українки та ДП «Волинські старожитності».

ОПЕЙДА Алла (1966 р. н.) — заслужена артистка України, директорка КМЦ «Красне» КЗ «Палац культури міста Луцька». Збирачка та виконавиця волинських пісень, що у її виконанні пролунали в багатьох країнах світу — Польща, Німеччина, Словаччина, Єгипет, Латвія, Литва, Азербайджан, Вірменія, Норвегія. Як педагог навчає дітей зразкової вокальної студії «Зернятко» культурно-мистецького центру «Красне». Опікується дитячим фольклорним колективом «Вервечка», котрий пропагує народну пісенну творчість Волині і представляв свою творчість на всеукраїнських та міжнародних конкурсах та фестивалях народного мистецтва. У доробку колективу — створені нею фольклорні композиції зустрічі весни («Ой,

на юлойци», «Ярило, вставай рано»), зелених свят («Ой, зів'єм вінки»), щедрування («Щедрий вечір, добрий»), колядування («В дзвони дзвонимо, коляда іде»), дитячі ігри та забави, пісні календарно-обрядового циклу, родинно-побутові, стрілецькі та повстанські. За роки творчої роботи випущено аудіо-альбоми «Ой, грало море» (колядки, щедрівки), «Ранній цвіт садів» (веснянки, гаївки) у виконанні дитячого фольклорного колективу та сольний аудіо-альбом «Ой, давно, давно».

ПАСЮК Софія (1969 р. н.) — голова циклової комісії образотворчого мистецтва Волинського фахового коледжу культури і мистецтв імені Ігоря Стравінського. Член Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Вищу мистецьку освіту отримала у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. Сфера творчих інтересів — популяризація зразків народного традиційного мистецтва. Учасниця експедицій по Волинській області від Державного наукового центру захисту культурної спадщини від техногенних катастроф. Членкиня журі міських, обласних та всеукраїнських конкурсів з образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.

ШУЛЬГАЧ Сергій (1980 р. н.) — випускник кафедри фольклору Рівненського державного гуманітарного університету, артист Волинського державного академічного українського народного хору, фольклорного гурту «Чачка». Керівник низки дитячих фольклорних колективів у школах Луцька: «Дивоцвіт» (ЗОШ №14), «Червона калина» (ЗОШ №9), «Вишиванка» (ЗОШ №23), «Оберіг» (ЗОШ №7), які неодноразово виступали переможцями міських та обласних конкурсів-оглядів фольклорних колективів. Сім'я Шульгачів — володар Гран-прі конкурсу-фестивалю «З родинного джерела». Проводив експедиційно-польові дослідження у селах Ковельського району.

Informacje o etnografach

KOMENDA Olha (ur. 1970) – muzykolog, nauczyciel, muzyk i osoba publiczna. Doktor historii sztuki, profesor nadzwyczajny, członek NSKU. Jest autorką monografii, trzech podręczników i około stu publikacji naukowych w czasopismach ukraińskich i zagranicznych. Studiowała etnomuzykologię w klasie profesora Bohdana Lukaniuka (Narodowa Akademia Muzyczna im. Mykoły Łysenki). Prowadzi kursy „Folklor muzyczny” oraz „Nagrywanie i dekodowanie folkloru muzycznego” w Wołyńskim Profesjonalnym Kolegium Kultury i Sztuki imienia Ihora Strawińskiego i Wołyńskim Uniwersytecie Narodowym imienia Łesi Ukrainki. Prowadziła badania terenowe we wsiach obwodów wołyńskiego i lwowskiego, kierowała indywidualnymi ekspedycjami folklorystycznymi studentów. Jest autorką zbioru „Pieśni Wołynia i Polesia” (dwa wydania, 2009, 2014).

MIROSZNYCZENKO-GUSAK Ludmiła (ur. 1977) jest zastępcą dyrektora ds. badań w Wołyńskim Muzeum Wiedzy Lokalnej, wykładowcą na Wydziale Muzealnictwa, Zabytkoznawstwa oraz Działalności Informacyjno-Analitycznej Wołyńskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Łesi Ukrainki, kandydat nauk historycznych. Od 2001 r. pracuje w Wołyńskim Muzeum Wiedzy Lokalnej, najpierw jako badacz, a następnie jako kierownik działu badań i wystaw etnografii i rzemiosła ludowego Wołynia. Jej zainteresowania badawcze obejmują pisanki wołyńskie, tradycyjne stroje Wołynian i Poleszuków, tradycyjne rzemiosło i muzea etnograficzne. Wraz z innymi pracownikami działu jest autorką katalogów „Pisanki drugiej połowy XX i początku XXI wieku” i „Tradycyjne koszule kobiece końca XIX i XX wieku”, współautorką wystaw tematycznych, wykładów, wydarzeń interaktywnych i programów edukacyjnych. Brała udział w ekspedycjach etnograficznych organizowanych przez Wołyńskie Muzeum Krajoznawcze, Wołyński Uniwersytet Narodowy im. Łesi Ukrainki oraz Państwowe Przedsiębiorstwo „Wołyńskie Starożytności”.

OPEJDA Alla (ur. 1966) jest Honorową Artystką Ukrainy, dyrektorką Krasnego Centrum Kultury Pałacu Kultury w Łucku. Jest kolekcjonerką i wykonawczynią pieśni wołyńskich, które były wykonywane w wielu krajach na całym świecie, w tym w Polsce, Niemczech, Słowacji, Egipcie, Łotwie, Litwie, Azerbejdżanie, Armenii i Norwegii. Jako nauczycielka uczy dzieci we wzorowym studiu wokalnym „Zerniatko” centrum kulturalno-artystycznego „Krasne”. Kieruje dziecięcym zespołem folklorystycznym „Werweczka”, który promuje twórczość ludową Wołynia i prezentował swoją pracę na krajowych i międzynarodowych konkursach i festiwalach sztuki ludowej. W repertuarze zespołu znajdują się pieśni ludowe o nadejściu wiosny („O, na julojcy”, „Jaryło, wstawaj

wcześnie”), zielonych świętach („O, zróbmy wianki”), kołędowaniu („Szciodry wieczór, dobry”), kołędowaniu („Dzwonią dzwony, kołędowanie nadchodzi”), dziecięcych grach i zabawach, pieśniach cyklu kalendarzowego i obrzędowego, pieśniach rodzinnych i domowych oraz pieśniach powstańczych. Przez lata swojej pracy twórczej wydała albumy audio „O, morze grało” (kolędy, szchedriwki), „Wczesny rozkwit ogrodów” (wesnianki, haiwki) w wykonaniu dziecięcego zespołu folklorystycznego oraz solowy album audio „O, dawno, dawno temu”.

PASIUK Sofija (ur. 1969) – przewodnicząca Cyklicznej Komisji Sztuk Pięknych Wołyńskiego Zawodowego Koledżu Kultury i Sztuki imienia Ihora Strawińskiego. Członek Narodowego Związku Mistrzów Sztuki Ludowej Ukrainy. Wyższe wykształcenie artystyczne uzyskała na Wołyńskim Uniwersytecie Narodowym im. Łesi Ukrainki. Sferą jej zainteresowań twórczych jest popularyzacja tradycyjnej sztuki ludowej. Uczestniczka wypraw do obwodu wołyńskiego z Państwowego Centrum Naukowego Ochrony Dziedzictwa Kulturowego przed Katastrofami Spowodowanymi przez Człowieka. Członek jury miejskich, regionalnych i ogólnoukraińskich konkursów sztuk pięknych i dekoracyjnych.

SZULHACZ Serhij (ur. 1980) jest absolwentem Wydziału Folkloru Państwowego Uniwersytetu Humanistycznego w Równem, artystą Wołyńskiego Państwowego Akademickiego Ukraińskiego Chóru Ludowego i zespołu folklorystycznego „Czaczka”. Jest dyrektorem wielu dziecięcych zespołów folklorystycznych w szkołach w Łucku: „Dywoswit” (Szkoła nr 14), „Czerwona Kałyna” (Szkoła nr 9), „Wyshyvanka” (Szkoła nr 23), „Oberih” (Szkoła nr 7), które wielokrotnie wygrywały miejskie i regionalne konkursy i przeglądy zespołów folklorystycznych. Rodzina Szulhachów zdobyła Grand Prix na konkursie i festiwalu „Z rodzinnego źródła”. Prowadził ekspedycyjne badania terenowe we wsiach rejonu kowelskiego.

PIOSENKI I
ZABAWY
DZIECIĘCE
LUBELSZCZYZNY

Bawimy się w konopki

Wesolo

The musical score is written on three staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 2/4 time signature. The melody consists of eighth notes. The lyrics are: 'Ba - wi - my sie w ko - no - pki, w ko - no - pki, a - le ma - le sno - pki. Ma - ło nas , ma - ło nas , a ty Zu - ziu chodź do nas .' The second staff has two downward-pointing arrows above it. The third staff ends with a double bar line and a '10'' mark.

Ba - wi - my sie w ko - no - pki, w ko - no - pki,
a - le ma - le sno - pki.
Ma - ło nas , ma - ło nas , a ty Zu - ziu chodź do nas .

Opis zabawy:

Dzieci trzymały się za ręce i chodziły w kółko, zapraszały imiennie kolejne osoby do zabawy. Osoba wywołana po imieniu dołączała do koła.

Опис гри:

Діти трималися за руки і йшли по колу, запрошуючи до гри наступну особу, звертаючись на ім'я. Той, чие ім'я називали, приєднувався до кола.

*Zapis: Agnieszka Szokaluk-Gorczyca
Transkrypcja muzyczna: Agata Kusto
Informatorka: Teresa Wolanin
ur. 1940
zam. Zbereże

*Із записів Агнешки Шокалюк-Горчиці
Нотна транскрипція: Агата Кусто
Інформаторка Тереза Волянін
1940 р. н.,
с. Збереже

Jawor, jawor

W tempie kroku

Ja - wor, ja - wor, ja - wo - ro - wi lu - dzie,
co wy tu ro - bi - cie? Bu - du - je - my mos - ty 12',
dla pa - na sta - ros - ty, dla pa - na sta - ros - ty,
wszys - tkie ko - nie prze - pusz - cza - my, a jed - ne - go za - trzy - ma - my.

rekonstrukcja

Opis zabawy:

Dwoje dzieci trzyma się za ręce i podnosi je do góry. Pozostali przechodzą pod spodem, w pewnym momencie ręce się opuszczają i „konia” się zatrzymują. Kto jest zatrzymany – staje i buduje most jako następny.

Опис гри:

Двоє дітей беруться за руки і підіймають до гори. Інші проходять внизу, в певний момент руки опускаються і «коня» затримують. Кого затримали – стає і будує міст.

*Zapis: Agata Kusto
i Beata Maksymiuk-Pacek
Informatorki: Danuta Sienkiewicz
ur. 1955 zam. Wola Uhurska,
Grażyna Borysik
ur. 1961 zam. Siedliszcze,
Barbara Trus
ur. 1953 zam. Siedliszcze,
Eugenia Pręciuk
ur. 1949 zam. Siedliszcze,
Wiera Samaruk
ur. 1942 zam. Przymiarki,
Janina Duchnicka
ur. 1946 zam. Chel'm i Siedliszcze

*Із записів Агати Кусто
та Беати Максим'юк-Пацек
З голосу Данути Сенкевич
1955 р. н., м. Воля Угурська,
Гражина Борисик
1961 р. н., с. Седліще,
Барбара Трус
1953 р. н., с. Седліще,
Євгенія Пренчук
1949 р. н., с. Седліще,
Віра Самарук
1942 р. н., с. Примярки,
Яніна Духніцька
1946 р. н., м. Хелм, с. Седліще

Jedzie, jedzie pan Zelman

Szybko, wesoło

1. Je - dzie, je - dzie pan Zel - man, je - dzie, je - dzie pan Zel - man,
je - dzie, je - dzie ca - ła je - go ro - dzi - na.

2. Co robi pan Zelman,
co robi jego pan,
co robi cała rodzina jego?
3. Kogo wiezie pan Zelman?
Kogo wiezie jego pan?
Kogo wiezie cała rodzina jego?

Opis zabawy:

Zelmana dzieci śpiewały za krowami.

Опис гри:

Діти Зельмана співали за коровами.

*Zapis: Agata Kusto
i Beata Maksymiuk-Pacek
Informatorka: Wiera Samaruk
ur. 1942
zam. Przymiarki

*Із записів Агати Кусто
та Беати Максим'юк-Пацек
з голосу Віри Самарук
1942 р.н.,
с. Примярки

Koło graniaste cztere kanciaste

Szybko

Ko - ło gra - nia - ste czte - re kan - cia - ste,

ko - ło nam sie po - ła - ma - ło, ży - to nam sie wy - sy - pa - ło,

Parlando

I wszystko się padało **10'** **11'**

a my wszy - scy bęc!

Opis zabawy:

Dzieci tańczą w koło, trzymając się za ręce, na „bęc” przewracają się.
Zabawę można powtarzać dowolną ilość razy.

Опис гри:

Діти танцюють у колі, тримаючись за руки, на слово «бемц» падають.
Гру можна повторювати скільки завгодно разів.

*Zapis: Agnieszka Szokaluk-Gorczyca
Transkrypcja muzyczna: Agata Kusto
Informatorka: Teresa Wolanin
ur. 1940
zam. Zbereże

*Із записів Агнешки Шокалюк-Горчиці
Нотна транскрипція: Агата Кусто
Інформаторка Тереза Волянін
1940 р. н.,
с. Збереже

Mam chusteczkę haftowaną

W tempie kroku

Mam chu - ste - czkę haf - to - wa - ną wszy - stkie czte - ry ro - gi,
ko - go ko - cham, ko - go lu - bie rzu - ce mu pod no - gi
tej nie ko - cham, tej nie lu - bie, tej nie po - ca - łu - je
a chu - ste - czke ha - fto - wa - ną to - bie po - da - ru - je. 21'

Opis zabawy:

Dzieci zbierały się w kole, jedno z nich stało na środku i trzymało w ręku chusteczkę, pozostałe dzieci chodziły w koło trzymając się za ręce. Zabawie towarzyszył śpiew.

Опис гри:

Діти збиралися в коло, один з них ставав в середину і тримав хустину, інші діти ходили по колу, взявшись за руки. Гра супроводжувалася співом.

*Zapis: Agata Kusto
i Beata Maksymiuk-Pacek
Informatorki: Danuta Sienkiewicz
ur. 1955 zam. Wola Uhruska,
Grażyna Borysik
ur. 1961 zam. Siedliszcze,
Barbara Trus
ur. 1953 zam. Siedliszcze,
Eugenia Pręciuk
ur. 1949 zam. Siedliszcze,
Wiera Samaruk
ur. 1942 zam. Przemyarki,
Janina Duchnicka
ur. 1946 zam. Chełm i Siedliszcze

*Із записів Агати Кусто
та Беати Максим'юк-Пацек
З голосу Данути Сенкевич
1955 р. н., м. Воля Угруська,
Гражина Борисик
1961 р. н., с. Седліще,
Барбара Трус
1953 р. н., с. Седліще,
Євгенія Пренчук
1949 р. н., с. Седліще,
Віра Самарук
1942 р. н., с. Примярки,
Яніна Духніцька
1946 р. н., м. Хелм, с. Седліще

My jesteśmy krasnoludki

Wesoło

1. My jes - teś - my kras - no - lud - ki hop sa sa, hop sa sa,
pod grzy - ba - mi na - sze bud - ki hop sa sa, hop sa sa.

1. My jesteśmy krasnoludki
hop sa sa, hop sa sa,
pod grzybami nasze budki
hop sa sa, hop sa sa.

2. Jemy mrówki żabie łapki
oj, tak tak, oj, tak, tak,
a na głowach krasne czapki,
to nasz znak, to nas znak.

3. Gdy ktoś zbłądzi, to trąbimy,
trututu, trututu,
a kto senny, to uśpimy,
lulu lu, lulu lu.

4. A kto skrzywdzi krasnoludka,
oj, tak tak, oj, tak tak.
To zapłacze niezabudka,
a ja jaj, a ja jaj.

Opis zabawy:

Dzieci bawią się w kole i ruchami pokazują treść piosenki

Опис гри:

Діти грають у колі і рухами показують текст пісні.

*Zapis: Agata Kusto
i Beata Maksymiuk-Pacek
Informatorki: Danuta Sienkiewicz
ur. 1955 zam. Wola Uhruska,
Grażyna Borysik ur. 1961 zam. Siedliszcze,
Barbara Trus ur. 1953 zam. Siedliszcze,
Eugenia Pręciuk ur. 1949 zam. Siedliszcze,
Wiera Samaruk ur. 1942 zam. Przymiarki,
Janina Duchnicka ur. 1946 zam. Chel'm i Siedliszcze

*Из записів Агати Кусто
та Беати Максим'юк-Пацек
З голосу Данути Сенкевич
1955 р. н., м. Воля Угруська,
Гражина Борисик 1961 р. н., с. Седліще,
Барбара Трус 1953 р. н., с. Седліще,
Євгенія Пренчук 1949 р. н., с. Седліще,
Віра Самарук 1942 р. н., с. Примярки,
Яніна Духніцька 1946 р. н., м. Хелм, с. Седліще

Ole ole Janko

Miarowo

O - le o - le Jan - ko, kłę - knij na ko - lan - ko,
po - de - przyj się w bo czki, złap się za war - kocz - ki,
u - myj się, u - chesz się i wy - bie - raj ko - go chcesz,
u - myj się, u - chesz się i wy - bie - raj ko - go chcesz. 22"

Opis zabawy:

Dzieci stoją w kole, jedno w środku koła pokazuje wyśpiewane przez wszystkich czynności (kłęka na jedno kolano, podiera się obiema rękami w pasie, łapie się za włosy, rękami myje twarz, imituje czesanie włosów). Po czym wybiera sobie towarzystwo.

Опис гри:

Діти стають у коло, одна в середині кола демонструє дії, які співають усі (стає на одне коліно, підтримує себе обома руками за талію, хапає себе за волосся, вмивається руками, імітує розчісування волосся). Потім обирає собі компанію.

*Zapis: Agata Kusto
i Beata Maksymiuk-Pacek
Informatorki: Danuta Sienkiewicz
ur. 1955 zam. Wola Uhruska,
Grażyna Borysik
ur. 1961 zam. Siedliszcze,
Barbara Trus
ur. 1953 zam. Siedliszcze,
Eugenia Pręciuk
ur. 1949 zam. Siedliszcze,
Wiera Samaruk
ur. 1942 zam. Przymiarki,
Janina Duchnicka
ur. 1946 zam. Chełm i Siedliszcze

*Із записів Агати Кусто
та Беати Максим'юк-Пацек
З голосу Данути Сенкевич
1955 р. н., м. Воля Угруська,
Гражина Борисик
1961 р. н., с. Седліще,
Барбара Трус
1953 р. н., с. Седліще,
Євгенія Пренчук
1949 р. н., с. Седліще,
Віра Самарук
1942 р. н., с. Примярки,
Яніна Духніцька
1946 р. н., м. Хелм, с. Седліще

I

Stary niedźwiedź

Sta - ry niedźwiedź moc - no śpi, sta - ry nie - dźwiedź moc - no śpi,
 ci - chut - ko cho - dzi - my, bo się go bo - i - my,
 jak się zbu - dzi to nas zje.

II

Sta - ry nie - dźwiedź moc - no śpi, sta - ry nie - dźwiedź moc - no śpi,
 ci - chut - ko cho - dzi - my, bo się go bo - i - my,
 jak się zbu - dzi to nas zje.

Opis zabawy:

Jedno dziecko udaje, że śpi, pozostałe chodzą w kole i śpiewają.

Опис гри:

Одна дитина вдає, що спить, а решта ходять по колу і співають.

*Zapis: Agata Kusto
 i Beata Maksymiuk-Pacek
 Informatorka: Wiera Samaruk
 ur. 1942
 zam. Przymiarki

*Із записів Агати Кусто
 та Беати Максим'юк-Пацек
 з голосу Віри Самарук
 1942 р.н.,
 с. Примяркі

Stoi różyczka

Umiarkowanie

Sto - i ró - ży - czka w czer - wo - nym wień - cu
my się kła - nia - my ja - ko ksią - żeń - cu.
Ty ro - ży - czko do - brze wiesz, do - brze wiesz, ko - go ko - chasz te - go bierz.

Opis zabawy:

Jedno dziecko stoi w środku koła, pozostałe chodzą w koło, śpiewają, kłaniają się.
Dziecko ze środka wybiera jedno na swoje miejsce.

Опис гри:

Одна дитина стоїть в колі, решта ходять по колу, співаючи, кланяються їй.
Дитина, яка в середині вибирає одного на своє місце.

*Zapis: Ulka Panasiuk
Transkrypcja muzyczna: Agata Kusto
Informatorka: Teresa Błaszczuk
ur. 1955
zam. Stulno

*Із записів Ульки Панасюк
Нотна транскрипція: Агата Кусто
Інформаторка Тереза Блащук
1955 р. н.,
с. Стульно

Z popielnika na Wojtusia

Wolno

1. Z po - piel - ni - ka na Woj - tu - sia
i - skie - re - czka mru - ga,
chodź o - po - wiem ci ba - je - czkę,
baj - ka bę - dzie dłu - ga.

1. Z popielnika na Wojtusia
iskiereczka mru-ga,
chodź, opowiem ci bajeczkę
bajka będzie długa.
2. Była sobie Baba Jaga,
miała chatkę z masła,
a w tej chatce same dziwy
psst! Iskierka zgasła.
3. Była sobie raz królewna,
pokochała grajka,
król wyprawił im wesele
i skończona bajka.

*Zapis: Agata Kusto
i Beata Maksymiuk-Pacek
Informatorki: Danuta Sienkiewicz
ur. 1955 zam. Wola Uhruska,
Grażyna Borysik
ur. 1961 zam. Siedliszcze,
Barbara Trus
ur. 1953 zam. Siedliszcze,
Eugenia Pręciuk
ur. 1949 zam. Siedliszcze,
Wiera Samaruk
ur. 1942 zam. Przymiarki,
Janina Duchnicka
ur. 1946 zam. Chełm i Siedliszcze

*Из записів Агати Кусто
та Беати Максим'юк-Пацек
З голосу Данути Сенкевич
1955 р. н., м. Воля Угруська,
Гражина Борисик
1961 р. н., с. Седліще,
Барбара Трус
1953 р. н., с. Седліще,
Євгенія Пренчук
1949 р. н., с. Седліще,
Віра Самарук
1942 р. н., с. Примярки,
Яніна Духніцька
1946 р. н., м. Хелм, с. Седліще

Zabawa w klasy

Czas trwania: zależy od liczby uczestników.

Wymagania dotyczące terenu: dowolny płaski obszar (ziemia, beton, asfalt), gdzie dzieci mogą narysować „klasy”.

Wiek uczestników: odpowiedni dla dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych.

Przedmioty potrzebne do zabawy: kolorowe szkiełko, kamyk.

Opis zabawy: W klasy najczęściej grały trzy osoby. Jedno z dzieci rysowało na twardym podłożu (ziemi, betonie, asfalcie) od 6 do 9 kratek (3 poziomo i 4 pionowo). Pion zakończony był półkołem nazywanym piekłem. Dziecko rzucało kolorowym szkiełkiem lub kamykiem w kwadrat nr I. Zabawę zaczynała się od kwadratu nr I. Zadaniem dziecka było skakanie na jednej nodze do kwadratu nr I, później nogą przesuwano szkiełko lub kamyk do kwadratu nr II, jak po drodze było „skuszone” (czyli noga dziecka znalazła się na linii), to zabawę zaczynała kolejna osoba. Dziecko skakało na jednej nodze do kwadratu nr III, następnie nogami stawało jednocześnie na kwadratach nr V i nr VI i wracało do nr III, skakało dalej do pola piekła, gdzie robiło obrót o 180 stopni tak, żeby nie stanąć na linii. I tak skakało do kwadratu nr I, jeśli po drodze „skusiło” do zabawy przyłączała się kolejna osoba. Wygrywała ta osoba, która bez skuszenia pierwsza przeskoczy wszystkie kwadraty. Zabawie nie towarzyszyły żadne śpiewy ani teksty mówione.

**Zapis: Agata Kusto i Beata Maksymiuk-Pacek
Informatorki:*

*Grażyna Borysik, ur. 1961, zam. Siedliszcze,
Barbara Trus, ur. 1953, zam. Siedliszcze,
Eugenia Pręciuk, ur. 1949, zam. Siedliszcze*

Гра в класики

Тривалість: залежить від кількості учасників.

Вимоги до місцевості: будь-яка рівна ділянка (земля, бетон, асфальт), де діти можуть намалювати «класики».

Вік учасників: підходить для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Предмети, необхідні для гри: кольорове скло, камінці.

Опис гри: у «класики» зазвичай грали втриьох. Один з дітей малював від 6 до 9 сіток (3 горизонтально і 4 вертикально) на твердій поверхні (грунт, бетон, асфальт). Вертикалі закінчувалися півколом, яке називалося пеклом. Дитина кидала кольорове скло або камінчик у квадрат № I. Гра починалася з квадрата № I. Завдання дитини полягало в тому, щоб дострибнути на одній нозі до квадрата № I, потім ногою перемістити скло або камінчик до квадрата № II, коли він «скувався» по дорозі (тобто нога дитини опинялася на лінії), гру починав наступний учасник. Дитина стрибала на одній нозі до квадрата № III, потім ступала одночасно на квадрати № V і № VI і поверталася до квадрата № III, стрибала далі до пекельного поля, де робила розворот на 180 градусів, щоб не наступити на лінію.

І так стрибав до квадрата № I, якщо по дорозі «скувся», то до гри приєднувався наступний учасник. Переможцем ставав той, хто першим перестрибнув через усі квадрати, не «скувшись». Гра не супроводжувалася співом або розмовними текстами.

** Із записів Агати Кусто та Беати Максим'юк-Пацек*

Інформатори:

Гражина Борисик, 1961 р. н., с. Седліще,

Барбара Трус, 1953 р. н., с. Седліще,

Євгенія Пренчук, 1949 р. н., с. Седліще

Berek

Czas trwania: zależy od liczby uczestników.

Wymagania dotyczące terenu: dowolny obszar, gdzie dzieci mogą bezpiecznie się poruszać.

Wiek uczestników: odpowiedni dla dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych.

Opis zabawy: Dzieci zbierały się w grupę, jedno z nich zostawało „berkiem”. Pozostałe dzieci rozbiegały się w różne strony, a „berek” je ganiał. Osoba, którą dotknęło „dziecko-berek” zostawała nowym berkiem. I tak dzieci ganiały się i kogo „berek” dotknął, ten zostawał berkiem. Mówiło się przy tym „ty jesteś berkiem” lub „teraz ty jesteś berkiem”. Zabawie nie towarzyszyły żadne śpiewy ani teksty mówione, poza wypowiedaną formułą „ty jesteś berkiem”.

W zabawie w berka mogła uczestniczyć dowolna liczba dzieci.

Zapis: Agata Kusto i Beata Maksymiuk-Pacek

Informatorcki:

Grażyna Borysik, ur. 1961, zam. Siedliszcze,

Wiera Samaruk, ur. 1942, zam. Przymiarki

Берек

Тривалість: залежить від кількості учасників.

Вимоги до місцевості: будь-яка місцевість, де діти можуть безпечно пересуватися.

Вік учасників: підходить для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Опис гри: діти збираються в групу, один з них стає «беркем». Інші діти розбігаються в різні боки, а «берек» ганяється за ними. Той, кого «берек» зачіпав, ставав новим «беркем». І так діти ганялися один за одним і той, до кого доторкнувся «берек», ставав новим «беркем». При цьому говорили: «Ти – берек» або «Тепер ти – берек». Гра не супроводжувалася жодним співом чи розмовним текстом, окрім формули «Ти – берек».

У грі в берка могла брати участь будь-яка кількість дітей.

** Із записів Агати Кусто та Беати Максим'юк-Пацек
Інформатори:
Гражина Борисик, 1961 р. н., с. Седліще,
Віра Самарук, 1942 р. н., с. Пишмярки*

Ciuciubabka

Czas trwania: zależy od liczby uczestników.

Wymagania dotyczące terenu: dowolny obszar, gdzie dzieci mogą bezpiecznie się poruszać. Bawić się można w pomieszczeniu w pokoju, klasie (wariant II) lub na zewnątrz (wariant I).

Wiek uczestników: odpowiedni dla dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych.

Przedmioty potrzebne do zabawy: chustka, kawałek materiału do zasłonięcia oczu „Ciuciubabki”

Opis zabawy:

Wariant I. Jedno z dzieci-ciuciubabka ma zawiązane oczy chustką. Reszta dzieci musi uciekać, żeby ciuciubabka ich nie złapała. Ciuciubabkę można dotykać, ale trzeba uważać, żeby osoby dotykającej ją nie zdołała złapać. Złapany gracz przejmuje rolę ciuciubabki.

Informatorka tak opowiadała o zabawie: „Dzieci tworzyli koło. Jedno dziecko zawiązane oczy. I musiało chodzić tam szukać tego kogoś żeby dotknąć. Jak kogoś dotknęło, się rozwiązywało chustkę, i dopiero na jego miejsce się wchodziło i zawiązywało oczy i dalej tak. Była dalej taka zabawa”.

*Zapis: *Gintare Dąbrowska*

Informatorka: *Pelina Szymańska*

ur. 1948

zam. *Majdan Stuleński*

Цюцюбабка

Тривалість: залежить від кількості учасників.

Вимоги до місцевості: будь-яка територія, де діти можуть безпечно пересуватися. Можна грати в приміщенні в кімнаті, класі (варіант II) або на відкритому повітрі (варіант I).

Вік учасників: підходить для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Предмети, необхідні для гри: шарф, шматок тканини, щоб прикрити очі.

Опис гри:

Варіант I. Одній дитині зав'язують очі хусткою. Решта дітей повинні втекти, щоб цюцюбабка не зловила їх. Цюцюбабку можна торкатися, але треба стежити, щоб той, хто торкається, не встиг його зловити. Гравець, якого спіймали, перебирає на себе роль цюцюбабки.

Інформантка описала гру наступним чином:

«Діти ставали в коло.

Одній дитині зав'язували очі.

І треба було ходити по колу і шукати, до кого б доторкнутися.

Коли ти когось торкався, розв'язував хустинку, і тільки на його місце йшов і зав'язував очі, і так далі. Це все одно було дуже весело».

** Із записів Гінтаре Домбровської
Інформаторка: Пеліна Шиманська
1948 р. н.,
с. Майдан Стуленський*

Ciuciubabka

Wariant II: Dzieci ustawiały się w koło, na środku koła kładły coś wysokiego, jak podaje informatorka mogła to być jakaś „beczka”, „kamień”, na których stawiano jedno z dzieci, zawiązywało się jemu oczy i obracało dookoła.

Przy tym mówiono:

„- Na czym babko stoisz?

- Na kamieniu.

- Co pijesz?

- Kwas.

- Łapaj babko nas”.

Po tych słowach dzieci stojące w kole rozbiegały się na różne strony, a zadaniem dziecka z zawiązanymi oczami było odnalezienie „po omacku” innego dziecka, należało to dziecko dotknąć i w ten sposób kolejne dziecko zostawało nową ciuciubabką. W ciuciubabkę bawiono się najczęściej w domu lub szkole, na dworze nie.

**Zapis: Agata Kusto i Beata Maksymiuk Pacek
Informatorka: Grażyna Borysik
ur. 1961
zam. Siedliszcze*

Цюцюбабка

Варіант II: Дітей шикували в коло, ставили щось високе посередині кола, за словами інформантки, це могла бути якась «бочка», «камінь», на який саджали одну з дітей, зав'язували очі і крутили навколо себе.

При цьому говорили:

«- На чому бабко стоїш?

- На камені.

- Що ти п'єш?

- Квас.

- Лови, бабко, нас».

Після цих слів діти в колі розбігалися в різні боки, а дитина із зав'язаними очима знаходила в темряві іншу дитину, торкалася її і ставала новою цюцюбабкою. У цюцюбабку зазвичай грали вдома або в школі, а не на вулиці.

** Із записів Агати Кусто та Беати Максим'юк-Пацек
Інформаторка: Гражина Борисик
1961 р. н.,
с. Седліще*

Czarny lud

Czas trwania: zależy od liczby uczestników.

Wymagania dotyczące terenu: dowolny obszar, gdzie dzieci mogą bezpiecznie się poruszać, boisko, łąka.

Wiek uczestników: odpowiedni dla dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych.

Opis zabawy: W zabawie mogła uczestniczyć dowolna liczba dzieci. Po jednej stronie stoi grupa dzieci. Po drugiej „Czarny Lud” (jedno dziecko).

Czarny Lud woła: „Kto się boi Czarnego Luda?”

Grupa odpowiada „Nikt!”.

Grupa dzieci ma za zadanie przebiec na drugą stronę boiska i nie dać się złapać Czarnemu Ludowi.

Osoby złapane dołączają do drużyny Czarnego Luda.

Informatorka tak opowiadała o zabawie: „Podobna gra do „Gąski, gąski do domu” było w tak zwanego Czarnego Luda. Moja mama się bawiła.

Z jednej strony stał Czarny Lud a z drugiej strony dzieci.

I też się bały tego Czarnego Luda. I Czarny Lud łapał.

Jak kogo złapał, to ta osoba stawała się Czarnym Ludem”.

**Zapis: Gintare Dąbrovska*

Informatorka: Dorota Łubkowska

ur. 1963

zam. Wola Uhruska

Чорний люд

Тривалість: залежить від кількості учасників.

Вимоги до місцевості: будь-яка територія, де діти можуть безпечно пересуватися, дитячий майданчик, галявина.

Вік учасників: підходить для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Опис гри: у грі може брати участь будь-яка кількість дітей. З одного боку стоїть група дітей. З іншого – «Чорний люд» (одна дитина).

Чорний люд вигукує: «Хто боїться Чорного люду?»

Група відповідає: «Ніхто!».

Група дітей отримує завдання перебігти на інший бік поля і не бути спійманими Чорним людом.

Ті, кого спіймали, приєднуються до команди Чорного люду.

Інформантка розповіла про цю гру наступне: «Схожа гра на "Гуси, гуси додому" була у так званому Чорному люді. Моя мама грала.

З одного боку стояв Чорний люд, а з іншого – діти.

І вони також боялися цього Чорного люду. І Чорний люд ловили їх. Якщо когось ловили, то ця дитина ставала однією із Чорного люду».

** Із записів Гінтаре Домбровської
Інформаторка: Дорота Лубковська
1963 р. н.,
м. Воля Угурська*

Fajerka

Czas trwania: zależy od liczby uczestników.

Wymagania dotyczące terenu: dowolny raczej płaski obszar, gdzie dzieci mogą bezpiecznie się poruszać.

Wiek uczestników: odpowiedni dla dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych.

Przedmioty potrzebne do zabawy: fajerka kuchenna oraz haczyk (pogrzebacz kuchenny).

Opis zabawy: Gra polega na toczeniu okrągłej fajerki za pomocą pogrzebacza lub drutu zakończonego haczykiem. Im dłużej udawało się poprowadzić fajerkę prostym torem zanim upadła, tym lepiej. Ten kto poprowadził fajerkę dłużej lub szybciej – wygrywał.

Informatorka tak opowiadała o zabawie: „To było najfajniejsze z fajerką. Fajerką i pogrzebaczem. I to specjalnie był tak wygięty. I do tej fajerki puszczało się i się latało z tą fajerką. To chłopaki przeważnie na wyścigi który pierwszy, z tą fajerką tak latali”.

**Zapis: Gintare Dąbrowska
Informatorka: Alina Tomaszewska
ur. 1940
zam. Wola Uhruska*

Фаєрка

Тривалість: залежить від кількості учасників.

Вимоги до місцевості: будь-яка досить рівна ділянка, де діти можуть безпечно пересуватися.

Вік учасників: підходить для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Предмети, необхідні для гри: кухонна фаєрка та гачок (кухонна кочерга).

Опис гри: гра полягає в перекочуванні круглої фаєрки за допомогою кочерги або дроту, що закінчується гачком. Чим довше вам вдасться вести фаєрку по прямій лінії, перш ніж вона впаде, тим краще. Вигравав той, хто довше або швидше провів фаєрку.

Інформантка розповіла про цю гру наступне: «Найвеселіше було з фаєркою. Фаєрка і кочерга. І вона спеціально так зігнута була. І ти стаєш на фаєрку і летиш з нею. Зазвичай між хлопцями були змагання, хто перший долетить з фаєркою».

** Із записів Гінтаре Домбровської
Інформаторка: Аліна Томашевська
1940 р. н.,
м. Воля Угурська*

Gąski gąski do domu

Czas trwania: zależy od liczby uczestników.

Wymagania dotyczące terenu: dowolny obszar, gdzie dzieci mogą bezpiecznie się poruszać.

Wiek uczestników: odpowiedni dla dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych.

Opis zabawy:

Wariant I: Schemat zabawy opierał się na łapaniu uciekających przed wilkiem gąsek. Tekst to dialog mamy z dziećmi, która je zwołuje. By do niej dobiec, dzieci muszą minąć wilka, który je łapie. Zabawa kończyła się wraz z ostatnim złapanym dzieckiem. W zabawie w gąski mogła uczestniczyć dowolna liczba dzieci.

Informatorka przytacza tekst towarzyszący zabawie i komentuje jej przebieg:

„- Gąski, gąski, do domu!

- Bojimy się!

- Kogo?

- Wilka!

- A gdzie on?

- Za górami, za lasami, skubie gąski pazurami.

No i w tym czasie się uciekało, a ten wilk wyskakiwał i gonił.

- Gąski, gąski, do domu!

- Bojimy się!

- Czego?

- Wilka złęgo!

- Gdzie on?

- Za górami, za lasami, pasie owce z juhasami!

No i później jak te gąski szły, a wylatywał chyba wilk, no to te gąski uciekały, kogo złapał, no to znaczy, że już tę gąskę złapał dla siebie, ten niedobry wilk”.

**Zapis: Agnieszka Szokaluk-Gorczyca
Informatorki:*

Teresa Wolanin, ur. 1940, zam. Zbereże

Anna Horszczaruk, ur. 1961, zam. Zbereże

Гуси гуси додому

Тривалість: залежить від кількості учасників.

Вимоги до місцевості: будь-яка місцевість, де діти можуть безпечно пересуватися.

Вік учасників: підходить для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Опис гри:

Варіант I: В основу сюжету гри покладено ловлю гусей, які тікають від вовка. Текст являє собою діалог між мамою та дітьми, яка їх кличе. Щоб дістатися до неї, діти повинні пройти повз вовка, який їх ловить. Гра закінчувалася з останньою спійманою дитиною. У грі в гуси могла брати участь будь-яка кількість дітей.

Інформантка цитує текст, що супроводжував гру, і коментує його:

«- Гуси, гуси, додому!

- Боїмося!

- Кого?

- Вовка!

- А де він є?

- За горами, за лісами, скубе гусей кігтями.

А потім ти тікаєш, а вовк вискочить і поженеться за тобою.

- Гуси, гуси, додому!

- Ми боїмося!

- Чого?

- Злого вовка!

- А де він?

- За горами, за лісами, пасе овець з пастухами!

А пізніше, як гуси ходили, а вовк вилітав, ну то ті гуси тікали, кого впіймав, ну, значить, він вже ту гуску собі впіймав, той злий вовк».

**Із записів Агнески Шокалюк-Горчиці
Інформатори:
Тереза Воланін, 1940 р. н., с. Збереже,
Анна Горцарук, 1961 р. н., с. Збереже*

Gąski gąski do domu

Wariant II: Jedno dziecko – mama, drugie dziecko – wilk, reszta dzieci – gąski.

Opis zabawy: Mama gąska woła: „Gąski, gąski do domu”.

Gąski odpowiadają: „boimy się”.

„Kogo?”

„Wilka złego”

„A gdzie on jest?”

„Za górami, za lasami”

„A co on robi?”

„Gęsie drze!”

i wtedy cała gromada ma przebiec na drugą stronę do mamy.

Wilk ma złapać.

Mama gąska może przejść potem na drugą stronę
a osoby złapane stają się wilkami.

Zabawa trwa tak długo, aż wilki złapią wszystkie gąski.

*Zapis: Gintare Dąbrovska

Informatorka: Dorota Łubkowska

ur. 1963

zam. Wola Uhruska

Гуси гуси додому

Варіант II: одна дитина – мама, інша дитина – вовк, решта дітей – гусенята.

Опис гри: Мама-гуска гукає: «Гуси, гуси, додому».

Гуси відповідають: «Ми боїмося».

«Кого?»,

«Злого вовка»,

«А де він?»,

«За горами, за лісами»,

«А що він робить?»,

«Гуси рве!»,

а потім всією зграйкою повинні бігти до мами.

Вовк має зловити.

Мати-гуска може перейти на інший бік,

а ті, кого спіймають, стають вовками.

Гра продовжується до тих пір, поки вовки не зловлять всіх гусенят.

** Із записів Гінтаре Домбровської
Інформаторка: Дорота Лубковська
1963 р. н.,
м. Воля Угурська*

Nóż

Czas trwania: zależy od liczby uczestników.

Wymagania dotyczące terenu: trawnik, łąka, miejsce nie utwardzone.

Wiek uczestników: odpowiedni dla dzieci ze szkół podstawowych.

Przedmioty potrzebne do zabawy: nóż z ostrym czubkiem, scyzoryk, finka.

Opis zabawy: Dzieci zbierały się w grupę. W zabawie mogła uczestniczyć dowolna liczba dzieci. Gracze kolejno starali się z różnych pozycji: dłoni, przedramienia, brody, czoła rzucić nóż tak, aby wbił się on w ziemię. Wygrywał ten, komu udało się wykonać najtrudniejszy rzut.

Informatorka tak opowiadała o zabawie:

„W „Noża” graliśmy. Musiał być nóż z ostrym końcem. Były takie różne figury. Najpierw się rzucało jedną ręką z dłoni. Potem się rzucało z tej [z drugiej dłoni].

Nóż stanąć musiał [wbić się w ziemię], bo jak upadł to nie ważne. To była rączka (pokazuje dłoń), to była bródka (pokazuje, że nóż trzeba było postawić na brodzie). Tu było zębki, bo trzeba było w zęby wziąć nóż, rzucić i on miał stanąć”.

*Zapis: Ulka Panasiuk
Informatorka: Irena Charuk
ur. 1948
zam. Stulno

Ніж

Тривалість: залежить від кількості учасників.

Вимоги до місцевості: галявина, луг, ґрунтовий майданчик.

Вік учасників: підходить для дітей молодшого шкільного віку.

Необхідні для гри предмети: ніж з гострим кінчиком,
кишеньковий ніжик, фінка.

Опис гри: діти збираються в групу. У грі може брати участь будь-яка кількість дітей. По черзі гравці намагалися кинути ніж з різних положень: кисть, передпліччя, підборіддя, лоб, так, щоб він влучив у землю.

Перемагав той, кому вдавалося зробити найскладніший кидок.

Інформантка розповідала про гру наступним чином:

«Ми грали в "Ніж". Треба було кинути ніж з гострим кінцем.

Були всякі фігурки. Спочатку кидали однією рукою з долоні.

Потім кидали з цієї [іншої руки].

Ніж мав встати [вдаритися об землю], бо якщо він падав, то це не мало значення. Це була ручка (показує руку), це було підборіддя (показує, що ніж треба було класти на підборіддя).

Це зуби, бо треба було взяти ніж у зуби, кинути його і він мав стояти».

** Із записів Ульки Панасюк
Інформаторка: Ірена Чарук
1948 р. н.,
с. Стульно*

Pikar/Piekar

Czas trwania: zależy od liczby uczestników.

Wymagania dotyczące terenu: dowolny obszar, gdzie dzieci mogą bezpiecznie się poruszać.

Wiek uczestników: odpowiedni dla dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych.

Przedmioty potrzebne do zabawy: kije wysokości około 1 metra.

Opis zabawy: W zabawie w pikara mogła uczestniczyć dowolna liczba dzieci. Na ziemi rysowano dwie mety. Za jedną wbijano pionowo kij, który należało przewrócić „zbić” rzucając zza drugiej mety innym kijem.

Zabawa miała charakter gry drużynowej.

Informatorki tak opowiadały o zabawie:

„Były dwie mety, drużyna, i kija się wbijało, takiego dość wysokiego, za metą. I każdy miał kija i celował, żeby zbić tego kija stojącego za metą stał taki kij metrowy może, taki kij jak od szczotki.

I celowaliśmy, żeby go zbić tak poziomo. Żeby go przewrócić”.

**Zapis: Ulka Panasiuk*

Informatorki:

Teresa Błaszczuk, ur. 1955, zam. Stulno

Alicja Panasiuk, ur. 1946, zam. Małoziemce

Пекар

Тривалість: залежить від кількості учасників.

Вимоги до місцевості: будь-яка місцевість, де діти можуть безпечно пересуватися.

Вік учасників: підходить для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Необхідні для гри предмети: палиці заввишки близько 1 метра.

Опис гри: у грі «пекаря» може брати участь будь-яка кількість дітей. На землі креслять дві лінії. За однею з них вертикально вбивали палицю, яку потрібно було «збити», кинувши іншу палицю з-за іншої фінішної лінії.

Гра була командною.

Інформанти описували гру наступним чином:

«Було дві фінішні лінії, команда, і за фінішною лінією кидали палицю, досить високо, за фінішною лінією.

І у кожного була палиця, і мета була збити палицю, яка стояла за фінішем, це була палиця, може, метр заввишки, як палиця для щітки.

І ми намагалися збити її горизонтально. Перекинути її».

** Із записів Ульки Панасюк
Інформатори:
Тереза Блащук, 1955 р. н., с. Стульно,
Аліція Панасюк, 1946 р. н., с. Малоземці*

Pod Krakowem ampf ampf

Czas trwania: zależy od liczby powtórzeń.

Wymagania dotyczące terenu: dowolny.

Wiek uczestników: odpowiedni dla małych dzieci.

Opis zabawy: Zabawa kolankowa. Dziecko rytmicznie podskakuje na kolanach dorosłego. Dodatkową atrakcją jest dźwiękonaśladowcze „ampf, ampf” (dźwięk trąbki) oraz wydłużone eee, które wywołuje radość i śmiech dziecka.

Dorosły recytuje wierszyk:

Pod Krakowem, ampf ampf,
pod Mieluchem, ampf ampf,
był tam Franio z duuużym brzuchem,
[i pokazywał] ampf ampf.

Miał dwie krowy, ampf ampf,
jedno ciele, ampf ampf,
jeszcze mówił że niewiele, ampf ampf, eeee.

Z tą laseczką, ampf ampf,
z tym patykiem, ampf ampf,
był on w biurze, ampf ampf,
urzędnikiem, ampf ampf, eeee.

Jak się diabli, ampf ampf,
dowiedzieli, ampf ampf,
w sto par koni, ampf ampf,
przylecieli, eee”.

**Zapis: Agnieszka Szokaluk- Gorczyca
Informatorka: Anna Horszczaruk
ur. 1961
zam. Zberezė*

Під Краковом ампф ампф

Тривалість: залежить від кількості повторень.

Вимоги до місцевості: будь-яка.

Вік учасників: підходить для дітей молодшого віку.

Опис гри: Гра на колінах. Дитина ритмічно стрибає на колінах у дорослого. Як додатковий атракціон, звуконаслідувальні звуки «ампф, ампф» (звук труби) і подовжене «еее», що викликає радість і сміх у дитини.

Дорослий читає віршик:

Під Краковом, ампф ампф,
під Мелюхом, ампф ампф,
жив собі Франію з веееликим животом,
[і він показує] ампф ампф.

У нього було дві корови, ампф ампф,
одне теля, ампф ампф,
але він казав, що це небагато, ампф ампф, еее.

З цією ласочкою, ампф ампф,
з цією палицею, ампф ампф,
він був в офісі, ампф ампф,
клерком, ампф ампф, ееее.

Як, чорт забирай, вони про це дізналися, ампф ампф,
на ста парах коней, ампф ампф, приїхали, «еее».

**Із записів Агнешки Шокалюк-Горчиці
Інформаторка: Анна Горцарук
1961 р. н.,
с. Збереже*

Pomidor

Czas trwania: zależy od liczby uczestników.

Wymagania dotyczące terenu: dowolne miejsce.

Wiek uczestników: odpowiedni dla dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych.

Opis zabawy: Spośród grających wybierana jest jedna osoba zwana pomidorem. Pozostali gracze zadają pytania, próbując ją rozśmieszyć. Pomidor musi na wszystkie pytania odpowiadać „pomidor”.

Gra kończy się, gdy pomidor pomyli się lub się zaśmieje.

Informatorka tak opowiadała o zabawie:

„A co masz? No pomidor, powiedział”. Ale więcej nic tylko pomidor. „Jak się nazywasz? Pomidor”. „A coś ci tam łązi!”

A on „gdzie!?” I już przegrał bo już powiedział „gdzie”.

To nie to, tylko musiał być pomidor”.

W zabawie w pomidora mogła uczestniczyć dowolna liczba dzieci.

**Zapis: Gintare Dąbrowska*

Informatorka: Alina Tomaszewska

ur. 1940

zam. Wola Uhruska

Помідор

Тривалість: залежить від кількості учасників.

Вимоги до місця проведення: будь-яка локація.

Вік учасників: підходить для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Опис гри: з-поміж гравців обирається одна людина звана Помідором. Інші гравці ставлять йому запитання, намагаючись розсмішити. Помідор повинен відповідати на всі питання словом «помідор».

Гра закінчується, коли помідор помиляється або сміється.

Інформантка розповідала про гру таким чином:

«"А що в тебе є? Ну, помідор, відповів". Але більше нічого, крім помідора. "А як тебе звати? Помідор". "А в тебе там щось відбувається!" А він: "Де!?"

І він уже програв, бо вже сказав "де".

Це не те, це просто мав бути "помідор"».

У грі в "Помідора" може брати участь будь-яка кількість дітей.

**Із записів Гінтаре Домбровської
Інформаторка: Аліна Томашевська
1940 р. н.,
м. Воля Угруська*

Ścianki

Czas trwania: zależy od liczby uczestników.

Wymagania dotyczące terenu: wolne miejsce przy ścianie, od której można odbijać piłkę.

Wiek uczestników: odpowiedni dla dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych.

Przedmioty potrzebne do zabawy: ściana bez otworów okiennych i wejściowych, piłka.

Opis zabawy: W zabawie w ścianki mogła uczestniczyć dowolna liczba dzieci. Uczestnicy zabawy, kolejno, z różnych pozycji: ręką prawą, lewą, pod uniesionym kolaniem nogi prawej, lewej wyrzucali piłkę, która miała odbić się od ściany, a następnie zostać złapana przez gracza. Grę kończyło dziecko, któremu nie udało się poprawnie odbić piłki i jej złapać.

**Zapis: Ulka Panasiuk*

Informatorki:

Teresa Błaszczuk, ur. 1955, zam. Stulno

Alicja Panasiuk, ur. 1946, zam. Małoziemce

Стінки

Тривалість: залежить від кількості учасників.

Вимоги до місцевості: вільний простір біля стіни, від якої можна відбивати м'ячем.

Вік учасників: підходить для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Предмети, необхідні для гри: стіна без вікон та вхідних отворів, м'яч.

Опис гри: у грі зі стіною може брати участь будь-яка кількість дітей. Учасники грають по черзі з різних положень: правою рукою, лівою рукою, під коліном лівої, правої ноги копають м'яч, який має відскочити від стіни, а потім має бути спійманим гравцем. Гра закінчується тією дитиною, яка не змогла правильно відбити м'яч і зловити його.

**Із записів Ульки Панасюк
Інформатори:
Тереза Блащук, 1955 р. н., с. Стульно
Аліція Панасюк, 1946 р. н., с. Малоземц*

Zabawa w chowanego

Czas trwania: zależy od liczby uczestników.

Wymagania dotyczące terenu: dowolny obszar, gdzie dzieci mogą bezpiecznie się poruszać, park, sad.

Wiek uczestników: odpowiedni dla dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych.

Opis zabawy: Dzieci zbierały się w grupę, jedno z nich odwracało się plecami do pozostałych i głośno odliczało np. do 10, Głośno wołało „Szukam”.

Jego zadaniem było znalezienie schowanych dzieci i zaklepanie ich na mecie.

Zadaniem pozostałych dzieci było ukrycie się w pobliżu i „zaklepanie się” w wyznaczonym miejscu przed wyliczającym. Wygrywało dziecko, które jako pierwsze nie zauważone pojawiło się na mecie.

W zabawie w chowanego mogła uczestniczyć dowolna liczba dzieci.

Zabawie towarzyszyły różne wyliczanki.

Tekst wyliczanki:

Entliczek-pentliczek,
Czerwony stoliczek,
Na kogo wypadnie,
Na tego bęc!

**Zapis: Ulka Panasiuk*

Informatorki:

Teresa Błaszczuk, ur. 1955, zam. Stulno

Alicja Panasiuk, ur. 1946, zam. Małoziemce

Гра в хованки

Тривалість: залежить від кількості учасників.

Вимоги до місцевості: будь-яка територія, де діти можуть безпечно пересуватися, парк, сад.

Вік учасників: підходить для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Опис гри: діти збираються в групу, одна дитина стає спиною до інших і голосно рахує, наприклад, до 10, а потім голосно вигукує: «Я шукаю».

Його завданням було знайти захованих дітей і сказати:
«чур на фінішну пряму!».

Завданням інших дітей було сховатися поруч і «забігти» на позначене місце до закінчення відліку. Перемагала дитина, яка першою з'являлася на фініші непоміченою. У грі в хованки могла брати участь будь-яка кількість дітей.

Гра супроводжувалася різноманітними віршиками.

Текст віршика:

Ентлічек-пентлічек,
Червоний столик,
На кого випаде,
на того й буде!

**Із записів Ульки Панасюк
Інформатори:
Тереза Блащук, 1955 р. н., с. Стульно
Аліція Панасюк, 1946 р. н., с. Малоземці*

Zabawa w chowanego

Tekst wyliczanki:

„Zapałka, zapałka dwa kije,
kto się nie schował ten kryje,
kto nie schowany
ten zaklepany!”.

Szukam.

Jak kogoś się znalazło, to się biegło do danego miejsca umówionego.

„Raz dwa trzy.
Zaklepany!”.

A jak ktoś się przyleciał pierwszy zaklepał no to ten wygrywał, był lepszy.

**Zapis: Agnieszka Szokaluk-Gorzycza
Informatorka: Anna Horszczaruk
ur. 1961
zam. Zberezė*

Гра в хованки

Текст лічилки:

«Сірник, сірник дві палички,
хто не сховався, той шукає,
хто не сховався,
той і застуканий!».

Пошук.

Коли ви когось знайшли, то біжіть у домовлене місце.

«Один, два, три.
Застуканий!».

Якщо хтось прийшов першим – застукав, то він виграв і був кращим.

**Із записів Агнешки Шокалюк-Горчиці
Інформаторка: Анна Горцарук
1961 р. н.,
с. Збереже*

Informacje o informatorach

BŁASZCZUK Teresa – urodzona w 1955 roku w Stulnie, gdzie mieszka do tej pory. Nazwisko panieńskie Kowalczyk, najmłodsza z piątki rodzeństwa.

BORYSIK Grażyna – urodzona w 1961 w Woli Uhruskiej, zam. do 1981 w Zbereżu. Od 1982 w Siedliszczu "przyszła za mężem". Wykształcenie średnie rolnicze.

CHARUK Irena – urodzona w 1948 r. w Gdańsku, wychowała się w Zbereżu. Po ślubie w wieku 21 lat przeprowadziła się do Stulna, gdzie mieszka do tej pory. Ukończyła siedem klas szkoły podstawowej. Nazwisko panieńskie Baranowicz, jedynaczka.

DUCHNICKA Janina – urodzona w 1946 Chełmie, od 3 klasy szkoły podstawowej do 2 klasy liceum mieszkała w Kaliszu, później wróciła w rodzinne strony. Mieszka w Chełmie i Siedliszczu. Wykształcenie wyższe [UMCS] z przygotowaniem pedagogicznym.

HORSZCZARUK Anna – urodzona w 1961 we Włodawie, od urodzenia zamieszkała w Zbereżu. Mama pochodziła z Kulczyna (rejon turzyski, obwód wołyński). Po wojnie zamieszkała w Wołczynach. Tata urodzony "koło Azerbejdżanu", po wojnie w Żyrzynie (powiat puławski, województwo lubelskie). Po ślubie rodzice osiedli w Zbereżu (koniec lat 40).

ŁUBKOWSKA Dorota – urodzona w 1963 roku w Woli Uhruskiej. Rodzice pochodzą z Mszanki. Pani ciocia była miejscową akuszerką.

PANASIUK Alicja – urodzona w 1946 r. w Mszance (gm. Wola Uhruska), w latach 1947-1988 mieszkała w Stulnie. Obecnie wraz z mężem w Małoziemcach (gm. Wola Uhruska). Trzecia z piątki rodzeństwa.

PREĆCIUK Eugenia – urodzona w 1949 w Siedliszczu i tu zamieszkała. Wykształcenie średnie.

SAMARUK Wiera – urodzona w 1942 w Przymiarkach i tu zamieszkała. Wykształcenie zawodowe.

SIENKIEWICZ Danuta – urodzona w 1955 w Siostrzytowie koło Trawnik. Od 1972 zam. Wola Uhruska "przyszła za mężem". Wykształcenie podstawowe.

SZYMAŃSKA Pelina – urodzona w 1948 roku w Majdanie Stuleńskim, gdzie spędziła całe swoje życie, stąd również pochodzą jej rodzice. Mężatka, mąż pochodził z powiatu Chełmskiego. Urodziła córkę. Wiele folkloru dziecięcego nie pamiętała. W dzieciństwie grała w takie gry jak: "Palant", "Pomidor", "Ciuciubabka".

TOMASZEWSKA Halina z zespołu obrzędowego w Hańsku. Urodzona w 1940 roku we wsi Palikije pod Lublinem. Rodzice pochodzą ze wsi Orzechów (Obecna Białoruś). Mając mniej niż rok z powodu działań wojennych straciła ojca. 1945 roku przeprowadziła się do Hańska gdzie spędziła całe życie. Pierwszy mąż pochodził z Hańska, drugi z Woli Uhruskiej.

TRUS Barbara – urodzona w 1953 w Rudzie Wsi, od 1975 zam. w Siedliszczu «przyszła za mężem». Wykształcenie zawodowe.

WOLANIN Teresa – urodzona w 1940 w Kowlu. Od 1945 r. mieszka w Zbereżu.

Відомості про інформантів

БЛАЩУК Тереза – народилася в 1955 році в Стульно, де проживає дотепер. Дівоче прізвище Ковальчук, наймолодша з п'яти братів і сестер.

БОРИСИК Гражина – народилася в 1961 р. у Волі Угрусській, до 1981 р. проживала у Збережі. З 1982 р. у Седлищі, куди «прийшла за чоловіком». Має середню сільськогосподарсько освіту.

ЧАРУК Ірена – народилася в 1948 році в Гданську, виросла в Збережі. Після одруження, у віці 21 року, переїхала до Стульно, де проживає досі. Закінчила сім класів початкової школи. Дівоче прізвище Баранович, єдина дитина в сім'ї.

ДУЧНІЦЬКА Яніна – народилася в 1946 році в Хелмі, від 3-го класу початкової школи до 2-го класу середньої школи жила в Каліші, пізніше повернулася до сім'ї. Мешкає в Хелмі та Седліщах. Освіта вища (Університет Марії Кюрі-Склодовської) з педагогічною підготовкою.

ГОРЩАРУК Анна – народилася в 1961 році у Влодаві, живе в Збережі. Її мати походила з Кульчина (Турійського району, Волинської області). Після війни оселилася у Вольчині. Батько народився біля Азербайджану, а після війни оселився в Жижині (Пулавського повіту Люблінського воєводства). Після одруження батьки оселилися у Збережі (кінець 1940-х років).

ЛУБКІВСЬКА Дорота – народилася в 1963 році у Волі Угрусській. Її батьки походили з Мшанки. Тітка була місцевою акушеркою.

ПАНАСЮК Аліція – народилася в 1946 році в Мшанці (гміна Воля Угруска), проживала в Стульно з 1947 по 1988 рік. В даний час проживає з чоловіком в Малоземцях (гміна Воля Угруска). Третя з п'яти братів і сестер.

ПРЕНЧУК Євгенія – народилася в 1949 р. в Седлищі, тут проживає. Освіта середня.

САМАРУК Віра – народилася в 1942 р. в Пшимярках, де проживає дотепер. Освіта професійно-технічна.

СЕНЬКЕВИЧ Данута – народилася в 1955 р. в Сьостшитові біля Травників. Від 1972 р. мешканка Волі Угруської, куди «прийшла за чоловіком». Освіта початкова.

ШИМАНСЬКА Пеліна – народилася в 1948 році в Майдані Стуленському, де провела все своє життя, звідти ж походять її батьки. Вийшла заміж, чоловік походив з Хелмського повіту. Народила доньку. Вона мало що пам'ятає зі свого дитячого фольклору. У дитинстві грала в такі ігри, як: «Палант», «Помідор», «Цюцюбабка».

ТОМАШЕВСЬКА Галина з обрядового ансамблю в Ганську. Народилася в 1940 році в селі Палікіє біля Любліна. Її батьки походили з села Ожехів (тепер Білорусь). У віці менше року вона втратила батька через воєнні дії. У 1945 році переїхала до Ганська, де провела все своє життя. Її перший чоловік був родом з Ганська, другий – з Волі Угруської.

ТРУС Барбара – народилася 1953 р. в Руді-Весь, з 1975 р. проживає в Седлищі, куди «прийшла за чоловіком». Освіта середня сільськогосподарська.

ВОЛЯНІН Тереза – народилася в 1940 році в Ковелі Волинської області. З 1945 року проживає в Збережі.

Informacje o etnografach

DĄBROVSKA Gintare. Urodzona w 1986 roku w Kownie na Litwie. Absolwent Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie, uzyskała tytuł zawodowy licencjata, kierunek studiów – etnologia. Absolwent Uniwersytetu Kardynała Stefana Wiszyńskiego w Warszawie, uzyskała tytuł zawodowy magistra, kierunek studiów-kulturoznawstwo. Ukończyła studia podyplomowe w Uniwersytecie Marii Curie – Skłodowskiej w Lublinie, kierunek studiów – muzealnictwo, specjalizacja – etnografia. Od 2019 roku pracuje w Muzeum – Zespół Synagogałny we Włodawie w dziale etnografii.

KUSTO Agata – doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Instytucie Nauk o Kulturze UMCS, od 2013 roku redaktor naczelna „Pisma Folkowego”, które w 2020 roku otrzymało Nagrodę im. Oskara Kolberga „Za zasługi dla kultury ludowej”, od 2022 roku adiunkt w Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie.

Zajmuje się polskim folklorem muzycznym, szczególnie tradycyjnymi śpiewami religijnymi, pieśniami obrzędowymi oraz muzyką instrumentalną wraz z instrumentarium wsi z obszaru Lubelszczyzny i Podlasia. Bada i dokumentuje transformacje w zakresie kultywowanych i rekonstruowanych tradycji muzycznych a także inspiracje folklorem w muzyce folkowej.

Jest autorką artykułów naukowych i popularnonaukowych, recenzji i komentarzy do wydawnictw płytowych oraz monografii o charakterze źródłowym, jak Z maciejowickiej sceny. Pieśni ludowe na Konkursie Kapel i Śpiewaków Ludowych Regionów Nadwiślańskich „Powiślaki” z lat 2015-2019 (Lublin 2021), Pieśni maryjne z Lubelszczyzny. Muzyczna antologia pieśni „za Obrazem” (Lublin 2015), Muzyka instrumentalna. Instrumentarium – Wykonawcy – Repertuar cz. 6, Lubelskie t. 4 (współaut. Z. Koter; Lublin 2011), za którą otrzymała Nagrodę Naukową „Marii Curie” przyznaną zespołowi pod kierunkiem prof. dr. hab. Jerzego Bartmińskiego.

MAKSYMIOUK-PACEK Beata – doktor nauk humanistycznych w dyscyplinie nauki o kulturze i religii. Absolwentka Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowo-Technicznej UMCS.

Wieloletni Pracownik Archiwum Etnolingwistycznego UMCS, od 2019 roku zatrudniona w Instytucie Nauk o Kulturze UMCS. Wśród jej zainteresowań badawczych dominuje tematyka związana z obrzędowością rodzinną (głównie weselną) i doroczną (kolędowaniem, obrzędowością wiosenną i sobótkową) także wschodnim pograniczem kulturowym Polski oraz dokumentowaniem i opracowaniem nagrań terenowych z Lubelszczyzny i Podlasia. Wielokrotnie uczestniczyła w badaniach terenowych prowadzonych na Lubelszczyźnie, Podlasiu oraz Podkarpaciu. Od 2011 roku członek

zespołu redagującego wydawaną pod auspicjami Instytutu Sztuki PAN w Warszawie serię „Polska Pieśń i Muzyka Ludowa. Źródła i Materiały”, t. 4: „Lubelskie” (2011), t. 5: „Podlasie” (2012, 2016, 2022). Do 2019 roku współpracownik zespołu etnolingwistycznego opracowującego wydawany w Lublinie „Słownik stereotypów i symboli ludowych”.

Współwykonawca projektów badawczych realizowanych m.in. w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Instytucie Sztuki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, Polskim Towarzystwie Ludoznawczym we Wrocławiu, Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej. Prowadzi prace badawcze z zakresie utrwalenia i opracowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego wschodniego pogranicza Polski. Autorka rozprawy doktorskiej o weselu na wschodnim pograniczu kulturowym Polski oraz licznych prac na temat kultury ludowej i jej dokumentowania.

PANASIUK Ulka – absolwentka Kulturoznawstwa i Animacji Kultury. Pochodzi ze wsi Małoziemce. Obecnie mieszka we Włodawie, gdzie prowadzi małą firmę specjalizującą się w druku na drewnie. Doświadczenie w pracy w kulturze zdobywała pracując w bibliotece, gdzie organizowała spotkania autorskie, wystawy, koncerty oraz zajęcia dla dzieci. W wolnych chwilach zajmuje się rękodziełem i promowaniem etnodesignu – głównie pajaków ludowych i pisanek batikowych.

SZOKALUK-GORCZYCA Agnieszka – historyk sztuki, doktorantka w Instytucie Nauk o Kulturze UMCS. Badaniem, dokumentacją, popularyzacją i praktyką śpiewu tradycyjnego Lubelszczyzny zajmuje się od 2000 roku. W sposób szczególny skupia się na tradycjach śpiewaczych Roztocza i Polesia Lubelskiego, prowadząc tam szerokie badania, ucząc się i podejmując muzyczną współpracę z wybitnymi śpiewaczkami z tych regionów. Od 2007 prowadzi warsztaty śpiewacze dla różnych grup, również w środowiskach lokalnych. Duża część z nich prowadzona jest wspólnie z wiejskimi śpiewaczkami .

Uczestniczka wielu grup i projektów muzycznych (Zespół Międzynarodowej Szkoły Muzyki Tradycyjnej przy Fundacji Muzyka Kresów, Zespół Ewy Grochowskiej, „Muzyka jednej wsi” Łukowa, Ałotuło, „Roztocze Kolberga”, „Obłoka” i „Polesie_PL”), współorganizatorka projektów edukacyjnych, festiwali i wydawnictw w ramach działań Towarzystwa dla Natury i Człowieka (m.in. „Pieśni Bagien”, encyklopedia muzyki tradycyjnej MuzykaRoztocza.pl i MuzykaPolesia.net, „Fanfara”), współredaktorka książek i płyt poświęconych muzyce tradycyjnej Roztocza: „Dajcie stołka cisowego”, „Przy onej dolinie” i Polesia Lubelskiego: „Łuhom, łuhom ponad Buhom”. W 2015 roku i w 2020 roku stypendystka Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Відомості про етнографів

ДОМБРОВСЬКА Гінтаре (1986 р. н.) Народилась у Каунасі, Литва. Випускниця Університету Вітовта Великого в Каунасі, здобула ступінь бакалавра за спеціальністю етнологія. Випускниця Університету Кардинала Стефана Вішинського у Варшаві, здобула ступінь магістра, напрямок – культурологія. Закінчила аспірантуру в Університеті Марії Кюрі-Склодовської в Любліні, напрямок – музеологія, спеціалізація – етнографія. З 2019 року працює в Музейно-синагогальному комплексі у Влодаві у відділі етнографії.

КУСТО Агата – доктор гуманітарних наук, доцент Інституту культурології УМКС, з 2013 року головний редактор «Народного журналу», який у 2020 році отримав Нагороду ім. Оскара Кольберга «За заслуги перед народною культурою», з 2022 року доцент Музею Люблінського села в Любліні. Займається польським музичним фольклором, особливо традиційним релігійним співом, обрядовими піснями та інструментальною музикою з використанням інструментів із сіл Люблінщини та Підляшшя. Досліджує та документує трансформації у сфері культивованих і реконструйованих музичних традицій, а також фольклорних мотивів у народній музиці.

Є автором наукових і науково-популярних статей, рецензій і коментарів до видань на компакт-диску та джерельних монографій, таких як «З Мачейовіцької сцени. Народні пісні на Конкурсі фольклорних гуртів і співаків Надвіслянських регіонів "Повісляки" 2015-2019 рр.» (Люблін 2021), «Марійські пісні з Люблінщини». Музична антологія пісень «за Іконою» (Люблін 2015), «Інструментальна музика. Інструменти – Виконавці – Репертуар частина 6, Люблінське» т. 4 (співавтор З. Котер; Люблін 2011), за яку отримала наукову нагороду «Марії Кюрі», присуджену колективу під керівництвом професора Єжи Бартмінського.

МАКСИМ'ЮК-ПАЦЕК Беата – доктор гуманітарних наук з культурології та релігії. Багаторічний співробітник Етнолінгвістичного архіву УМКС, з 2019 року працює в Інституті культурології УМКС. Неодноразово брала участь у польових дослідженнях на Люблінщині, Підляшші та Підкарпатті. З 2011 року є членом редакційної команди видання під егідою Інституту мистецтва Польської академії наук у Варшаві серії «Польська народна пісня і музика». «Джерела і матеріали», т. 4: «Люблінщина» (2011), т. 5: «Підляшшя» (2012, 2016, 2022). До 2019 року

працівник етнолінгвістичного колективу, який розробляв, виданий у Любліні «Словник народних стереотипів і символів».

Співвиконавиця дослідницьких проєктів, які реалізувалися, зокрема в Університеті Марії Кюрі-Склодовської в Любліні, Інституті мистецтва Польської академії наук у Варшаві, Польському народознавчому товаристві у Вроцлаві, Музеї народної культури в Кольбушовій. Проводить дослідження у сфері збереження та розвитку нематеріальної культурної спадщини східного прикордоння Польщі. Авторка докторської дисертації про весілля на східному культурному прикордонні Польщі та численних праць на тему народної культури та її документування.

ПАНАСЮК Улья – випускниця культурології та культурної анімації. Родом із села Малоземці. Зараз живе у Влодаві, де керує невеликою фірмою, що спеціалізується на друку на дереві. Досвід роботи в культурі отримала, працюючи в бібліотеці, де організовувала авторські зустрічі, виставки, концерти та заходи для дітей. У вільний час займається рукоділлям та популяризацією етнодизайну – переважно народних павуків та батикових писанок.

ШОКАЛЮК-ГОРЧИЦА Агнешка – історик мистецтва, докторант Інституту культурології Університету Марії Кюрі-Склодовської (UMCS). З 2000 року займається дослідженням, документуванням, популяризацією та практикою традиційного співу на Любельщині. Особливу увагу приділяє співочим традиціям Розточчя та Люблінського Полісся, проводить там глибокі дослідження, навчається та співпрацює з видатними співачками цих регіонів. З 2007 року проводить майстер-класи зі співу для різних груп, також у місцевому середовищі. Значна частина з них проводиться разом із сільськими співачками. Учасниця багатьох музичних гуртів і проєктів (Ансамбль Міжнародної школи традиційної музики при фундації «Музика кресів», ансамбль Єви Гроховської, «Музика одного села» Лукова, Алотуло, «Розточчя Колберга», «Облока» та «Полісся_PL»), співорганізатор освітніх проєктів, фестивалів і видань у рамках діяльності Товариства для природи і людини (зокрема «Пісні боліт», енциклопедія традиційної музики MuzykaRoztocza.pl і MuzykaPolesia.net, «Фанфара»), співредактор книг і компакт-дисків, присвячених традиційній музиці Розточчя: «Дайте тисового стільця», «При долині» та Люблінського Полісся: «Лугом, лугом над Бугом». У 2015 та 2020 роках отримала стипендію Міністерства культури та національної спадщини.

ЕТНОКУЛЬТУРА – СИЛА, ЩО ЄДНАЄ

альбом матеріалів проєкту «Спільна культурна спадщина: відродження фольклору на українсько-польському прикордонні»

Верстка нотного матеріалу Соломія Гаврилюк

Художнє оформлення Софія Пасюк

Етнокультура – сила, що єднає: альбом матеріалів проєкту «Спільна культурна спадщина: відродження фольклору на українсько-польському прикордонні».

/ упоряд. Ольга Коменда, Ольга Чуріна. Луцьк: Тенета, 2023. 134 с.

Віддруковано у видавництві «Тенета», 43001, Луцьк, просп. Волі, 13

До альбому увійшли пісні, ігри та їхні описи, зібрані, транскрибовані та прокоментовані в межах реалізації проєкту «Спільна культурна спадщина: відродження фольклору на українсько-польському прикордонні», що фінансувався Європейським Союзом в межах Програми транскордонного співробітництва ЄІС Польща-Білорусь-Україна 2014-2020.

Альбом призначений для широкого кола читачів – виконавців етнічної музики, викладачів, студентів мистецьких закладів освіти, усіх поціновувачів фольклорної мистецької спадщини.

УДК 398.81:784](477.82)(075.8)

© Департамент культури Луцької міської ради (Україна)

© Луцька музична школа №1 імені Фридерика Шопена (Україна)

© Школа у Волі-Угрусській (Польща)

Publikacja popularnonaukowa

KULTURA ETNICZNA – SIŁA JEDNOCZĄCA

album z materiałami z projektu "Wspólne dziedzictwo kulturowe: odrodzenie folkloru na pograniczu ukraińsko-polskim"

Układ materiału muzycznego autorstwa Sołomija Hawryluk

Projekt graficzny Sofija Pasiuk

Kultura etniczna – siła jednocząca: album z materiałami projektu "Wspólne dziedzictwo kulturowe: odrodzenie folkloru na ukraińsko-polskim pograniczu" / Opracowanie Olha Komenda, Olha Czurina. Łuck: Teneta, 2023. 134 s.

Wydrukowano w wydawnictwie "Teneta", 43001, Łuck, Aleja Woli 13

Album zawiera pieśni, gry i ich opisy, zebrane, przepisane i skomentowane w ramach projektu "Wspólne dziedzictwo kulturowe: odrodzenie folkloru na pograniczu ukraińsko-polskim", finansowanego przez Unię Europejską w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020.

Album przeznaczony jest dla szerokiego grona odbiorców - wykonawców muzyki etnicznej, nauczycieli, studentów instytucji artystycznych oraz wszystkich koneserów folklorystycznego dziedzictwa artystycznego.

УДК 398.81:784](477.82)(075.8)

Wydział Kultury Rady Miejskiej w Łucku (Ukraina)
Szkoła Muzyczna nr 1 imienia Fryderyka Chopina w Łucku (Ukraina)
Zespół Szkół w Woli Uhruskiej (Polska)

Альбом матеріалів сформовано в межах реалізації проєкту

**«Спільна культурна спадщина:
відродження фольклору на українсько-польському прикордонні»,**

що фінансується Європейським Союзом в межах Програми транскордонного співробітництва ЄІС
Польща-Білорусь-Україна 2014-2020.

Повну відповідальність за зміст альбому матеріалів несуть:
департамент культури Луцької міської ради,
Луцька музична школа №1 імені Фридерика Шопена,
Школа у Волі Угурській (Польща).

Альбом матеріалів за жодних обставин не може розглядатися як такий,
що відображає позицію Європейського Союзу,
ОУ або Спільного технічного секретаріату Програми транскордонного співробітництва ЄІС
Польща-Білорусь-Україна 2014-2020

Album powstał w ramach projektu

**"Wspólne dziedzictwo kulturowe:
odrodzenie folkloru na pograniczu ukraińsko-polskim",**

finansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Współpracy Transgranicznej EIS
Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020.

Wyłączną odpowiedzialność za treść albumu ponosi:
Wydział Kultury Rady Miejskiej w Łucku (Ukraina),
Szkoła Muzyczna nr 1 im. Fryderyka Chopina w Łucku (Ukraina),
Zespół Szkół w Woli Uhruskiej (Polska).

Album w żadnym wypadku nie może być traktowany
jako odzwierciedlenie poglądów Unii Europejskiej,
IZ lub Wspólnego Sekretariatu Technicznego Programu Współpracy Transgranicznej EIS
Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020.